

Guia de cooperació descentralitzada per a càrrecs electes

Sèrie Administració Local

El present document és una guia de cooperació descentralitzada dirigida als càrrecs electes municipals de la província de Barcelona. El text té l'objectiu d'oferir eines útils en l'exercici del seu mandat, apostant per processos de renovació i de redefinició profunds que permetin encarar els reptes als quals fa front actualment aquesta política local.

La guia s'ha elaborat a partir d'una diagnosi participativa que ha intentat copsar la diversitat de realitats locals presents a la demarcació. Comença fent un repàs històric del que han estat les polítiques de cooperació municipal i assenyala les seves característiques principals. A continuació ofereix una fotografia sintètica de la realitat mundial, marcada pel caràcter transnacional i interdependent de les problemàtiques que afecten el planeta i l'emergència d'un nou paradigma sobre el desenvolupament, del qual es fan ressò les noves agendes internacionals del desenvolupament. Tot seguit, i després de descriure les limitacions principals i les dificultats amb les quals es troba la cooperació per ser més transformadora, identifica els desafiaments més importants a què s'enfronta i recull una proposta per a la seva renovació a partir del desplegament dels àmbits estratègics.

Guia de cooperació descentralitzada per a càrrecs electes

Elaborada per La Mundial per a l'Oficina de Cooperació al Desenvolupament
de la Diputació de Barcelona

Equip de treball:

Raffaella Galante

Rocío Rodríguez Cáceres

Pablo José Martínez Osés

Ignacio Martínez Martínez

Disseny infografies:

Isabel Cartón

Coordinació:

Lali Carrillo Campillo

Luci Rodrigo Peiró

1a edició: Desembre de 2020

© de la edició: Diputació de Barcelona

© dels textos: els autors

Producció i edició: Subdirecció d'Imatge Corporativa i Promoció Institucional
de la Diputació de Barcelona

Composició: Fotocomposició gama, sl

Índex

Presentació	7
Benvolgut/da regidor/a:	8
1. Introducció i procés d'elaboració de la guia	10
2. Origen i evolució de la cooperació descentralitzada	15
2.1. Evolució històrica i conceptual de la cooperació descentralitzada	15
2.2. La cooperació descentralitzada a Catalunya i en el context estatal: una mirada en perspectiva per entendre els reptes futurs	19
2.3. La cooperació local: solidaritat i articulació territorial	23
3. Una realitat mundial interdependent i transnacional: canvis profunds i crisi en el model de desenvolupament	24
3.1. La mirada multidimensional i transnacional sobre els problemes del desenvolupament: un canvi de paradigma amb implicacions en l'àmbit local	26
3.2. Sobre mals públics globals i la seva dimensió local	26
4. Crisi del sistema de cooperació internacional: a la recerca del valor diferencial de la cooperació descentralitzada	30
4.1. Desbordament i crisi del sistema de cooperació	30
4.2. La cooperació descentralitzada a la recerca del seu valor diferencial	31
4.3. La bretxa entre discurs i pràctica: limitadora per desplegar el valor diferencial de la cooperació descentralitzada	34
5. Característiques i reptes de la cooperació internacional municipal	35
5.1. El component estratègic i la coherència de polítiques	35
5.1.1. Característiques principals relatives al component estratègic	36
5.1.2. Reflexions i orientacions per als reptes estratègics de la cooperació	37
5.1.2.1. Inèrcies i limitacions per establir les prioritats estratègiques de la política	37
5.1.2.2. L'adopció transformadora de l'Agenda 2030	39
5.1.2.3. L'enfocament de CPDS: clau per a la transversalització	42
5.1.2.4. La concepció i la ubicació de la cooperació en els governs municipals	45

5.2. Les modalitats i els instruments d'intervenció de la cooperació municipal	46
5.2.1. Característiques principals relatives a les modalitats i els instruments	46
5.2.2. Reflexions i orientacions per als reptes instrumentals de la cooperació	51
5.2.2.1. Orientacions per superar el caràcter instrumentocèntric de la política	51
5.2.2.2. El repte de l'educació per a la ciutadania global	55
5.2.2.3. Instrumental per a la promoció de la CPDS	58
5.3. La participació ciutadana en la cooperació descentralitzada	59
5.3.1. Les característiques principals de la participació ciutadana en la política de cooperació	60
5.3.2. Reflexions i orientacions per a la participació ciutadana en la política de cooperació	61
6. Una proposta integradora de renovació de la política: els àmbits estratègics	65
6.1. Primer pas: els AE com a diagnòstics de la realitat i les problemàtiques del desenvolupament: <i>el què</i>	66
6.2. Segon pas: els AE com a estructures de participació de la política de cooperació: <i>el qui</i>	67
6.3. Tercer pas: els AE com a renovades formes de treball, modalitats i instruments: <i>el com</i>	68
6.4. Requisits metodològics: integració del treball estratègic i instrumental	71
Annex I: Expressions regionals de la cooperació descentralitzada	75
Annex II: Aproximacions i definicions de la cooperació descentralitzada realitzades per organismes internacionals	78
Annex III: Modalitats i instruments de la política de cooperació descentralitzada	80
Annex IV: Una cooperació descentralitzada en transformació: alguns exemples	84
Annex V: Referències bibliogràfiques	88
Annex VI: Llista d'acrònims	95

Presentació

La guia que teniu entre mans veu la llum en un any que ha estat marcat per un fet excepcional que afecta el conjunt de la humanitat i que està tenint conseqüències desastroses a escala mundial. Em refereixo a la pandèmia de la COVID-19. Aquesta ha posat en evidència un fet que el sector de la cooperació al desenvolupament ha denunciat al llarg dels anys: que el model de desenvolupament actual és insostenible i té conseqüències desastroses, no ja només per als països i col·lectius més vulnerables, sinó per a tot el planeta. Segons els experts, la malaltia del coronavirus es deu a la degradació del medi ambient i a la pèrdua de la biodiversitat que provoca l'actual sistema extractiu de recursos naturals, el qual envaeix els boscos tropicals i altres àrees riques en vida silvestre.

A més, aquesta crisi sanitària evidencia, de manera contundent, la interdependència i interconnexió existent entre els diferents països i territoris i entre els diferents àmbits del desenvolupament: sanitari, econòmic, social i ambiental. La complexitat d'aquest i d'altres fenòmens globals reclama una resposta del conjunt de la humanitat i, per tant, la implicació i contribució de totes les esferes i àmbits de treball i de tots els sectors de la societat: públic, privat i ciutadania. Precisament aquest és el mandat de l'Agenda 2030 i dels 17 Objectius de Desenvolupament Sostenible.

En aquest context, els municipis de la província de Barcelona partim amb avantatge, a causa d'una trajectòria consolidada fent polítiques de cooperació al desenvolupament. Tot i així, toca renovar-se per donar una resposta més adequada a la realitat actual, cada cop més complexa, i toca reforçar-se amb un treball integral del conjunt del govern municipal i, de retruc, de tots els actors del territori i de la societat civil. Això serà possible amb el lideratge d'aquelles persones que teniu responsabilitats de govern, i el present document vol ser una guia per a vosaltres, en aquesta tasca dirigida a fer d'aquest món un lloc millor per a tothom.

PILAR DÍAZ ROMERO
Diputada adjunta a l'Àrea de Presidència
i delegada per a les Relacions Internacionals

Benvolgut/da regidor/a:

Si entre les teves responsabilitats hi ha les competències en cooperació internacional del teu municipi, cal que et donis l'enhorabona. La política de cooperació municipal mai no ha estat tan necessària com avui, alhora que és una de les polítiques amb més potencial de renovació i desplegament. Pot ser que pensis, i és cert, que es tracta d'una política petita i amb una relativa importància al teu municipi, però també pots observar, i també és ben cert, que el seu volum i la seva importància es veuran incrementats notablement per imperatiu d'una realitat que cada dia exigeix més solidaritat i més coherència per resoldre molts dels problemes que aclaparen la ciutadania dels nostres municipis.

La guia que tens a les mans és una iniciativa de la Diputació de Barcelona (DIBA), que fa anys que acompanya i enforteix les polítiques municipals de cooperació en els municipis de la província de Barcelona. Es tracta d'una àmplia fotografia de molta experiència acumulada durant molt de temps en nombrosos municipis. Per això la guia resumeix l'origen, l'evolució i les característiques de la cooperació descentralitzada, que arriba fins als nostres dies, marcats per diverses crisis globals —ecològica, econòmica, social i política— que impacten de diferents maneres en la vida dels nostres municipis. Governos i institucions de tot el món cerquen i dissenyen propostes per respondre a aquesta crisi multidimensional, també governs locals, i generen i aproven resolucions i plans amb aquest propòsit: s'han complert cinc anys des de l'aprovació de l'*Agenda 2030: Transformar el nostre món* i quatre de la Nova Agenda Urbana (NAU).

Almenys tres idees formen part del consens global inspirat en la pràctica i l'experiència i, com ha tornat a passar amb la crisi causada per la COVID-19, es posen de manifest constantment:

- La cooperació internacional és una política fonamental, imprescindible perquè governs de tot el món puguin compartir aprenentatges, recursos, pràctiques i idees per resoldre les múltiples crisis a favor de la seva ciutadania.
- Les problemàtiques actuals no es podran resoldre sense el concurs decidit de la cooperació internacional dels municipis, atès que ja no és un complement de polítiques nacionals o multilaterals, sinó una xarxa mundial d'experiències innovadores que contribueixen alhora a resoldre problemes locals i a generar un marc democràtic, just i sostenible de convivència global.

- Fa anys que els actors de la cooperació local, nacional i global intenten que floreixi un nou paradigma de desenvolupament caracteritzat per respostes cooperatives a les emergències ecològiques, econòmiques i socials. En un futur que ja ha començat, el progrés es mesura amb la combinació de justícia, respecte mediambiental i accés als drets econòmics i socials de totes les poblacions, independentment del seu origen, ètnia, orientació o gènere.

Aquestes tres idees resumeixen i, alhora, articulen aquesta guia, que proporciona elements reflexius i pràctics per comprendre millor el temps que vivim i les enormes oportunitats que la cooperació municipal té per protagonitzar o contribuir a la sostenibilitat de la vida en totes les seves formes i a la convivència global en tots els territoris.

Tenir la responsabilitat política de la cooperació municipal és tenir la clau de múltiples iniciatives, ciutadanes i institucionals, que tenen en comú la resolució pacífica dels conflictes a favor d'aquelles persones i aquells territoris que són més vulnerables. És avançar junts sense deixar ningú enrere.

1. Introducció i procés d'elaboració de la guia

Aquesta guia sobre cooperació descentralitzada per a càrrecs electes respon a un encàrrec fet per l'Oficina de Cooperació al Desenvolupament de la Diputació de Barcelona amb un doble objectiu. D'una banda, oferir als càrrecs electes de la província de Barcelona responsables de cooperació al desenvolupament eines útils en l'exercici del seu mandat, tant en el pla doctrinal com en l'instrumental. De l'altra, avançar durant la seva elaboració en el procés de reflexió interna al voltant dels canvis de context i de paradigma en què es troben immersos els equips de treball de cooperació al desenvolupament i de relacions internacionals de la Diputació de Barcelona i els municipis participants de l'Espai de Treball en matèria de planificació estratègica de cooperació al desenvolupament.

En consonància amb aquests dos objectius, la guia s'ha elaborat sota l'estreta i constant col·laboració amb l'Oficina de Cooperació al Desenvolupament de la Diputació de Barcelona i segueix una metodologia que ha buscat plasmar les mirades i donar resposta a les inquietuds dels protagonistes de les polítiques municipals de cooperació, tant de l'àmbit polític com del tècnic. Després d'una primera fase de revisió de literatura acadèmica i institucional, s'han realitzat dues sessions de treball, que a més de promoure la reflexió interna han estat fonamentals per trobar tant l'enfocament com el to adequats de la guia. En la primera sessió, mantinguda amb els equips de cooperació al desenvolupament i de relacions internacionals de la Diputació de Barcelona, vam poder comprovar com una gran part dels elements de diagnòstic que presentàvem al voltant de les fortaleses i debilitats de les polítiques municipals de cooperació eren compartits per la Diputació. També vam poder contrastar si la nostra intuïció sobre la proposta de reorientació d'alguns aspectes de la política que començàvem a dibuixar els resultava encertada i viable, cosa que es va confirmar favorablement. La segona va tenir lloc amb els municipis membres de l'Espai de Treball en matèria de planificació estratègica de cooperació al desenvolupament¹ i ens va permetre, a més del que hem vist, verificar les dificultats pràctiques a les quals s'enfronten dia a dia els equips tècnics dedicats a la gestió de les polítiques municipals de cooperació al desenvolupament, l'atenció a les quals hem tingut en compte.

¹ En aquesta sessió van participar els municipis de Castelldefels, Esplugues de Llobregat, Gavà, Granollers, el Prat de Llobregat, Manresa, Mataró, Montornès del Vallès, Santa Coloma de Gramenet, Sant Boi de Llobregat, Sant Cugat del Vallès, Sant Feliu de Llobregat, Sant Pere de Ribes, Terrassa, Vic i Viladecans.

Com que es tracta d'una guia dirigida a càrrecs electes, era fonamental comptar amb la seva visió. Per fer-ho, hem dut a terme cinc entrevistes semiestructurals a persones amb responsabilitats polítiques, tant en l'actualitat com en temps recents, en l'àmbit de la cooperació de municipis de característiques molt diverses pel que fa a mida, trajectòria en matèria de polítiques de cooperació municipals o participació més o menys activa en xarxes de ciutats o altres instàncies de cooperació de segon grau. Aquestes cinc mirades ens han permès apropar-nos encara més a la diversitat de realitats dels municipis de la província de Barcelona.

En l'elaboració de la guia s'ha seguit un enfocament històric i crític per aconseguir una síntesi ordenada del moment que viuen les polítiques de cooperació als municipis de Barcelona. L'anàlisi realitzada a partir de la profusa documentació publicada pels actors catalans de la cooperació descentralitzada, dels tallers de treball i de les entrevistes fetes posen de manifest un grau elevat de compromís i experiència per part dels governs municipals i la resta d'actors, així com una sèrie de preocupacions compartides sobre les limitacions i les perspectives de la política.

Amb el propòsit de descriure en profunditat el moment actual pel qual passen les polítiques de cooperació a la província de Barcelona, la guia parteix d'una visió històrica del fenomen de la cooperació descentralitzada, atenent a l'evolució del seu reconeixement institucional i polític i descrivint l'evolució conceptual que ha patit.

Tot seguit, ofereix una sintètica referència a la realitat mundial actual, marcada per canvis profunds que subratllen el caràcter transnacional i interdependent de les problemàtiques comunes, així com l'emergència d'un nou paradigma de desenvolupament vinculat a la sostenibilitat de la vida. La recent aprovació de les noves agendes internacionals de desenvolupament constitueix un intent de reunir aquestes problemàtiques i les possibles respostes.

De manera molt particular durant els últims anys, i formant part dels canvis en la realitat, actualment disposem, com es descriu en la següent secció de la guia, d'una cooperació descentralitzada àmplia, diversa i heterogènia, que, tanmateix, mostra un substrat comú de principis que constitueix el seu valor diferencial, la materialització del qual en pràctiques polítiques és, avui, el seu principal repte i motivació.

Malgrat el notable compromís i l'àmplia experiència —o, precisament, a causa d'això— està bastant estesa una anàlisi crítica sobre les limitacions i les dificultats que actualment amenacen les polítiques de cooperació descentralitzada. L'exigua recuperació de la crisi financera i de mobilització social de fa una dècada, els excessos burocràtics i instrumentals i l'emergència de discursos aporofòbics i criminalitzadors de les diferències han limitat una tasca política en matèria de cooperació descentralitzada veritablement transformadora. La bretxa entre el discurs i la pràctica és evident i, de vegades, descoratjadora i frustrant.

Després de la descripció de les principals limitacions i dificultats per aconseguir una pràctica política en clau transformadora, la guia sistematitza els principals reptes, en clau de reflexions i orientacions estratègiques, que tenen al davant, tant en la seva

concepció i visió estratègica com en la superació de la lògica *instrumentocèntrica* que defineix el seu actual funcionament.

Finalment, recull una proposta integradora de renovació de la política de cooperació a partir del desplegament d'àmbits estratègics (AE). Es conceben com a espais de realitat amb les seves problemàtiques interrelacionades i multidimensionals que, alhora, serveixen com a proposta metodològica per fer convergir el pla discursiu i el pràctic, ampliar la base social i participativa i incorporar la generació de coneixement al cicle de la política de cooperació. Un cicle que parteix del diàleg polític per redefinir els seus objectius estratègics i adequar a les necessitats específiques les modalitats d'intervenció i l'instrumental.

Els reptes als quals s'enfronta la política de cooperació descentralitzada són de gran magnitud i d'enorme rellevància; per això la guia se centra a proporcionar criteris per a una comprensió adequada i coherent amb la complexitat dels problemes i marcs comprensius per suggerir com emprendre'n les solucions. En relació amb la política de cooperació, això significa apostar per processos de renovació i redefinició profunds més que per incorporar instruments o metodologies d'escriptori o pràctiques pensades i realitzades en altres contextos.

Amb el procés descrit, i a través de l'estructura i l'enfocament plantejats, hem tractat de recollir la multiplicitat i heterogeneïtat de visions i pràctiques dels protagonistes dels àmbits polític i tècnic de les polítiques de cooperació municipals, així com de donar-hi resposta. Esperem haver-ho aconseguit i que el resultat, plasmat a la guia, contribueixi al mandat de l'Oficina de Cooperació al Desenvolupament de la Diputació de Barcelona de donar suport a l'enfortiment de les polítiques de cooperació dels ens locals de la província.

Infografia 1. Guia de cooperació descentralitzada

Context i evolució

La cooperació descentralitzada (CD) és la cooperació internacional impulsada pels governs locals i subestats (GL). És solidària, està vinculada als territoris i actua en xarxa.

Context: crisi i canvi de paradigma

Realitat global complexa: transnacional, interdependent i multidimensional.

Crisis del model de desenvolupament: esgotament ecològic, econòmic, polític i social.

Nou paradigma del desenvolupament: sostenibilitat de la vida, béns públics globals i governança democràtica.

Triple crisi del sistema de cooperació internacional

Resultats

Legitimitat

Sentit

Governos locals, actors rellevants a la política internacional

Creixent pes demogràfic i econòmic de les ciutats.

Problemes i enfocaments «glocals» a l'agenda internacional: Agenda 2030, NAU.

Gran capacitat d'associació en xarxes internacionals de GL.

Impuls democràtic: descentralització política i administrativa.

Estratègies de desenvolupament local per fer front a reptes globals

Protagonisme creixent de la cooperació descentralitzada

Evolució i heterogeneïtat

Caràcter solidari

Recerca de valor afegit

Reptes i oportunitats

Valor diferencial

Cinc principis de la cooperació descentralitzada

Bretxa entre discurs i pràctica

La CD ha de superar els esquemes i instruments de la cooperació tradicional per assolir tot el seu potencial transformador.

Reptes

Orientacions pràctiques

Nova estratègia i coherència de polítiques públiques

- Enfocament **multinivell, multisectorial, multiterritorial**.
- Adopció transformadora de l'**Agenda 2030**.
- **Coherència de polítiques de desenvolupament sostenible (CPDS)**: diàleg entre àrees.
- Canvi en l'**organigrama** dels governs municipals per ressituar la cooperació.

Renovació de modalitats i instruments

- Superació de l'enfocament **instrumentocèntric**:
 - Eines **no finalistes**, adaptatives i participatives.
 - Implicació d'**actors del territori** amb altres capacitats.
 - Fi de la bombolla **burocraticoadministrativa**.
- Educació per a la **ciutadania global**.
- Instruments per promoure la **CPDS**.

Participació ciutadana més àmplia i profunda

- **Òrgans de participació renovats**:
 - Estructures, competències i funcionament **flexibles**.
 - Noves funcions, que incloguin el **debat estratègic**.
- **Democratització** del diàleg polític i social entre el sector públic, privat i tercer sector.

Àmbits estratègics

Són un model d'acció política en el context global. Parteixen de problemàtiques reals i concretes, enforteixen el model de la política de cooperació i integren nous actors.

2. Origen i evolució de la cooperació descentralitzada

Si bé la cooperació descentralitzada s'ha anat estenent al llarg dels anys i s'ha assumit com una expressió de la cooperació internacional de gran interès, la noció de cooperació descentralitzada acull diverses expressions i pràctiques que s'han transformat amb el pas del temps i que difereixen sensiblement entre regions. Per tant, és pertinent dedicar un petit espai tant a conèixer-ne l'evolució com algunes de les seves expressions fonamentals.

2.1. Evolució històrica i conceptual de la cooperació descentralitzada

El terme *cooperació descentralitzada* engloba una gran diversitat d'enfocaments i pràctiques en les diferents parts del món. Tot i que ja té una llarga trajectòria i un desenvolupament conceptual, si no sistemàtic, almenys extens, no hi ha una definició tancada i unívoca que la contingui. Amb l'objectiu de no excloure cap pràctica ni concepció de la cooperació descentralitzada, assumim en aquesta guia una aproximació molt àmplia, que inclouria totes les expressions de cooperació internacional impulsades per entitats de govern subestatales.

En l'última dècada, els seus protagonistes, els governs locals i subestatales (GL), han adquirit un pes més gran en els espais internacionals i en les dinàmiques globals, que configuren una realitat cada cop més transnacionalitzada. Diversos factors expliquen aquest fet, com ara el creixent pes en termes de població i economia de moltes ciutats, la necessitat de donar resposta al creixement de les desigualtats internes i territorials als països, la creixent capacitat d'associació en xarxes internacionals de GL o l'empremta democratitzadora que ha propiciat la trajectòria de suport dels GL a l'agenda de descentralització política i administrativa.

Tot plegat ha contribuït al posicionament dels GL com a actors rellevants en el sistema internacional, i la cooperació internacional al desenvolupament és un dels àmbits que més ressò s'han fet de la presència d'actors no estatals. Una bona mostra d'això són la incorporació de l'Objectiu de Desenvolupament Sostenible (ODS) 11 a l'Agenda 2030,²

² <https://www.un.org/sustainabledevelopment/es/development-agenda/>

específicament dedicat a les ciutats, la crida que fa aquesta agenda a desenvolupar una articulació multinivell perquè s'implementi correctament i s'assoleixin els 17 ODS, així com l'aprovació de la Nova Agenda Urbana³ a la Conferència de les Nacions Unides sobre l'Habitatge i el Desenvolupament Urbà Sostenible-Hàbitat III, el 2016. L'enfocament multinivell que assumeix l'Agenda 2030 reconeix la importància dels actors locals, amb independència de la seva dimensió i les seves capacitats, en resposta als problemes de la societat. A diferència d'agendes anteriors, l'Agenda 2030 posa el focus en els actors locals com a part de l'acció col·lectiva global.

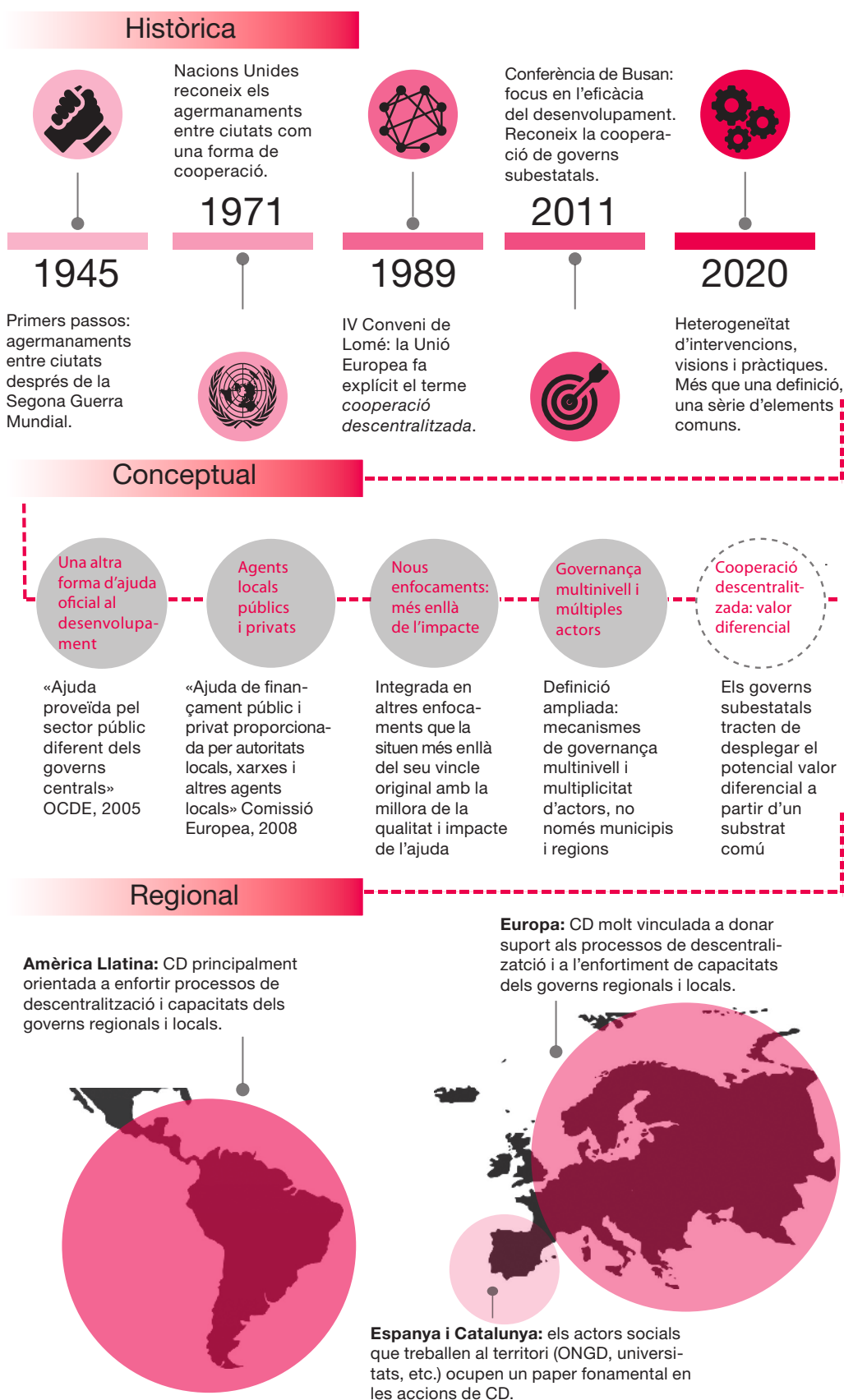
El camí recorregut per arribar fins aquí ha estat llarg. Tot i que el terme *cooperació descentralitzada* no es formula oficialment fins a finals dels anys vuitanta, els seus orígens es remunten als agermanaments de ciutats que, o bé motivats per la vocació internacionalista de nombrosos governs locals i regionals, o bé pel suport d'aquests governs a processos de descentralització, van començar a tenir lloc després de la Segona Guerra Mundial i van constituir les primeres relacions institucionals de solidaritat entre ciutats. Els dos elements s'han situat a la base d'un fenomen que no ha parat de créixer des d'aleshores, i han estat múltiples les modalitats, els actors i les intervencions que han anat emergint i formant part del que avui coneixem com a *cooperació descentralitzada*. Aquesta va evolucionar significativament durant els anys vuitanta i noranta del segle xx, tant en termes quantitius, augmentant els recursos destinats, com en termes qualitius. En aquest últim sentit, la cooperació descentralitzada es va anar assentant discursivament en els dos elements que van afavorir-ne l'impuls i evolució: el compromís solidari i la recerca de valor afegit.

En la infografia 2 presentem les principals fites que n'han marcat l'evolució i les diferents posicions i definicions oficials coexistents sobre la cooperació descentralitzada, així com les singularitats que presenta en funció de l'àrea geogràfica de la qual parlem. Perquè si en alguna cosa hi ha consens en relació amb la cooperació descentralitzada és en el fet que l'heterogeneïtat n'és una de les principals característiques, i cal dir que també una de les principals fortaleces.

Com es mostra en la infografia, el procés vinculat a l'agenda sobre la qualitat i eficàcia de l'ajuda va ser particularment rellevant per a la cooperació descentralitzada. Al llarg dels diferents Fòrums d'Alt Nivell sobre Eficàcia de l'Ajuda, es va passar de qüestionar-se per primer cop la pertinença de la cooperació descentralitzada a reconèixer-se definitivament el valor de la cooperació realitzada pels GL. En els Fòrums d'Alt Nivell sobre Eficàcia de l'Ajuda de Roma (2003) i París (2005), l'harmonització de donants es va convertir en un dels elements principals a l'hora de parlar de cooperació, tant en termes discursius com d'avaluació de les polítiques de cooperació internacional. Els seus plantejaments van suposar el primer qüestionament de la cooperació descentralitzada en considerar-se que l'augment de la diversitat i la fragmentació del sistema de cooperació que implicava alteraven negativament la relació cost-benefici. Tanmateix, al

³ <http://habitat3.org/wp-content/uploads/NUA-Spanish.pdf>

Infografia 2. Evolució de la cooperació descentralitzada

Font: La Mundial.

Fòrum d'Alt Nivell d'Accra (2008),⁴ va començar a canviar el plantejament en reconèixer la diversitat com una de les característiques que atorgaven més fortalesa al sistema i a les polítiques de cooperació internacional. I, a Busan (2011), es va produir el reconeixement definitiu de la cooperació descentralitzada. Allà es va acordar desenvolupar una nova aliança global, que obria la participació a una amplitud d'actors i modalitats en la cooperació internacional. Alhora, en aquesta conferència es va assumir un caràcter més polític de la cooperació, materialitzat amb el pas de l'eficàcia de l'ajuda a l'eficàcia del desenvolupament.⁵

Després de l'aprovació de les noves agendes internacionals de desenvolupament, de les quals l'Agenda 2030 es considera comprensiva, els governs locals i regionals han dut a terme un notable esforç per atendre els reptes globals des de la seva pròpia perspectiva local. Han incorporat un fort component territorial a la interpretació de les metes establertes, explorant convergències i complementarietats entre els processos d'implementació domèstica (localització dels ODS) i la reorientació de les polítiques de cooperació al nou mercat multinivell i multisectorial que proposa l'agenda.

Així mateix, la naturalesa transnacional dels principals reptes sintetitzats a l'Agenda 2030 —tant és que parlem de fam, pobresa, salut, gènere, educació o sostenibilitat ambiental: totes les metes de l'Agenda 2030 es refereixen a problemàtiques transnacionals— no només obliga a reunir un conjunt de perspectives diferents per a l'abordatge d'aquests reptes, sinó que implica reconsiderar els enfocaments tradicionals del desenvolupament territorial i local. Ara bé, es tracta de dissenyar estratègies de desenvolupament local tenint en compte la contribució que aquestes estratègies poden fer a l'hora d'afrontar els reptes globals. D'aquesta manera, l'enfocament de coherència de polítiques per al desenvolupament sostenible (CPDS), sobre el qual aprofundirem més endavant, i l'articulació multinivell dels esforços se situen com a horitzons i eines propicis per a la redefinició de les polítiques per als quals la cooperació descentralitzada i els seus actors podrien exercir un paper rellevant.

En l'Annex II mostrem diferents definicions, aproximacions i valoracions que, a més de les ja esmentades fins ara, fan sobre la cooperació descentralitzada organismes com l'Organització per a la Cooperació i el Desenvolupament Econòmic (OCDE), la Comissió Europea o Nacions Unides. Actualment, a la cooperació descentralitzada se li reconeix un ampli ventall de tipologies d'intervenció i de pràctiques, que van des de l'acció internacional dels governs locals (paradiplomàcia) fins a aproximacions més properes al sistema de cooperació internacional i l'ajuda oficial al desenvolupament (AOD).⁶ Aquesta heterogeneïtat impedeix disposar-ne d'una definició estàndard i comprensiva.

⁴ En el següent enllaç es pot consultar la Declaració de París sobre l'eficàcia de l'ajuda al desenvolupament (2005) i el Programa d'acció d'Accra (2008): <https://www.oecd.org/dac/effectiveness/34580968.pdf>

⁵ L'Agenda d'Eficàcia de l'Ajuda ha estat àmpliament analitzada des de diferents punts de vista que han originat conclusions molt diverses. Per aprofundir en aquestes anàlisis, vegeu Abdel-Malek (2015).

⁶ Una aproximació al terme AOD es pot consultar en l'enllaç següent: <http://realidadayuda.org/glossary/ayuda-oficial-al-desarrollo>

La cooperació descentralitzada es troba en constant evolució. La seva definició s'amplia per reconèixer el sorgiment de nous paradigmes i recomanacions polítiques molt enfocades a la generació de mecanismes de governança multinivell i realitzades des d'una multiplicitat d'actors no limitats als municipis i les regions i que, tot i que l'inclouen, situen la cooperació descentralitzada més enllà del seu vincle original amb la vocació solidària. Tot plegat ha propiciat un reconeixement explícit per part de les institucions internacionals del potencial de la cooperació descentralitzada per oferir un valor diferencial respecte de les pràctiques dels actors estatals i dels programes multilaterals.

2.2. La cooperació descentralitzada a Catalunya i en el context estatal: una mirada en perspectiva per entendre els reptes futurs

Dins d'Europa, i amb importants vincles amb l'Amèrica Llatina, el cas espanyol presenta dues particularitats que fan que la seva experiència sigui especialment important. En primer lloc, es constata la rellevància política, institucional, doctrinal i de recursos de la cooperació descentralitzada, on la cooperació portada a terme per governs locals i regionals té més pes relatiu sobre la cooperació del conjunt de l'Estat espanyol que en qualsevol altre país —al voltant del 10% i el 15% de l'AOD total espanyola, depenent de l'any, segons dades del Ministeri d'Afers Estrangers, Unió Europea i Cooperació (MAEC). En segon lloc, ha adoptat un model en què la participació d'actors socials al territori —organització no governamental per al desenvolupament (ONGD) i universitats, principalment— adquireix una gran centralitat. Això té un efecte positiu en termes de legitimació social de la política, encara que també comporta un major nombre d'intervencions i, per tant, més fragmentació de l'ajuda, amb més suport a projectes de la societat civil organitzada que a polítiques públiques de més transcendència.

A Espanya, entre el 50% i el 80% de la cooperació descentralitzada es canalitza a través d'ONGD mitjançant mecanismes de cooperació indirecta. En aquest model predomina el projecte de cooperació com a instrument i les convocatòries públiques de concurrència competitiva com a criteri distributiu. No obstant això, hi ha una diversitat de pràctiques instrumentals, atès que molts municipis treballen en accions de cooperació directa i especialment aquells municipis de menys de 20.000 habitants —que suposen el 85% a la província de Barcelona— centren més les seves accions en l'educació per al desenvolupament (EpD) i el suport a petites accions a través de les seves organitzacions locals.

La cooperació catalana comparteix els trets principals i una evolució històrica semblant a la cooperació realitzada a l'Estat espanyol. Igual com a la resta d'Espanya, les primeres experiències de cooperació descentralitzada a Catalunya tenen lloc als anys

vuitanta del segle xx, en bona mesura impulsades per col·lectius socials que demanen una resposta dels seus governs locals i autonòmics als objectius de justícia en les relacions Nord-Sud. En aquest moment, sorgeixen els primers agermanaments entre municipis, en general, en un context de suport a moviments polítics. El suport al poble sahrauí i als processos revolucionaris centreamericans als anys vuitanta va tenir un paper important com a element mobilitzador d'internacionalisme municipalista espanyol i català. El 1986, el naixement del primer fons de cooperació, el Fons Català de Cooperació al Desenvolupament⁷ (FCCD), suposa un pas endavant en les polítiques de la cooperació descentralitzada a Catalunya, un model que després es va anar assumint en moltes altres regions d'Espanya.

A la dècada dels noranta van començar a generalitzar-se les polítiques de cooperació descentralitzada en el conjunt de governs autonòmics i en bona part dels governs locals espanyols. Igual que en altres comunitats autònomes (CA), a Catalunya l'impuls de la societat civil, gràcies al denominat «Moviment del 0,7», va ser especialment rellevant. En aquest moment, bona part de les administracions locals catalanes, entre les quals hi havia la Diputació de Barcelona, comencen a desplegar la seva acció solidària i es multiplica el pressupost de les polítiques de cooperació descentralitzada en pocs anys. L'acompanyament tècnic i el suport econòmic de la Diputació de Barcelona als municipis de la província durant els últims vint-i-cinc anys ha estat fonamental per impulsar i promoure més i millors polítiques de cooperació municipals.

Durant la primera dècada del segle XXI, les polítiques de cooperació descentralitzada espanyoles pateixen una important embranzida, tant en termes quantitius com de desenvolupament del seu marc institucional i normatiu. Entre el 2001 i el 2008, l'AOD de comunitats autònomes i governs locals es va triplicar; aquest increment s'explica fonamentalment pel comportament de les primeres. Al mateix temps, la cooperació autonòmica i local es va dotar d'un marc normatiu, institucional i planificador sense precedents: es van aprovar 17 lleis de cooperació —la Llei catalana de cooperació, el 2001—, es van crear diverses agències autonòmiques —la catalana, el 2003—, es van iniciar processos de planificació, i es van posar en marxa espais i mecanismes de coordinació, participació i consulta, com la Comissió Interterritorial de Cooperació per al Desenvolupament,⁸

⁷ Els fons de cooperació són formes mancomunades de gestió que sorgeixen per iniciativa d'alguns municipis per reduir els riscos de dispersió i de manca de coherència de les accions de cooperació municipals, i de dotar de més racionalitat les seves intervencions al sud. Dels nou fons de cooperació que hi ha actualment en tot el territori espanyol, el FCCD va ser, d'acord amb la informació que apareix al web de la Confederació de Fons de Cooperació i Solidaritat (CONFOCOS), el primer que es va crear.

⁸ La Comissió Interterritorial de Cooperació al Desenvolupament és, juntament amb el Consell de Cooperació per al Desenvolupament i la Comissió Interministerial per a la Cooperació al Desenvolupament, un dels òrgans consultius i de coordinació de la cooperació espanyola. En concret, és l'òrgan de coordinació, concertació i col·laboració entre les administracions públiques que compta amb la presència de les comunitats autònomes, entitats locals o aquelles instàncies de coordinació supramunicipal en qui deleguen de manera expressa. Les seves funcions es dirigeixen a promoure objectius de coherència, complementarietat, eficàcia i eficiència en la identificació, formulació i execució de programes i projectes de cooperació al desenvolupament i la participació en la formació, entre d'altres, del Pla director. Per a més informació, vegeu Reial Decret 22/2000, de 14 de gener, pel qual es regula la composició, competències, organització i funcions de la Comissió Interterritorial de Cooperació per al Desenvolupament en el següent enllaç: <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2000-843>

creada l'any 2000, o la Conferència Sectorial de Cooperació, per bé que aquesta amb prou feines va estar en funcionament durant tres anys, del 2010 al 2013, i pràcticament no va registrar cap activitat.

Aquest desenvolupament es va assentar en dos elements clau: l'impuls ciutadà i el compromís polític de nombroses autoritats locals. Ambdós, a més de constituir un component estructural i un tret distintiu de les polítiques de cooperació descentralitzada a Espanya, la van dotar d'enormes potencialitats en participació social i governabilitat local.

No obstant això, durant els anys de creixement també es van generar algunes problemàtiques estructurals que encara perduren, entre les quals destaca una visió de la cooperació descentralitzada limitada i restringida al marc de l'AOD i al «valor afeïgit» que podia aportar a la cooperació impulsada per l'Administració General de l'Estat, que se situa en una posició secundària i complementària en relació amb aquesta. Com a resultat, el desplegament de la cooperació descentralitzada no va respondre, si més no en la mesura que se'n podia esperar, a una visió pròpia i basada en els elements més estratègics de cada actor, sinó que es va assumir de manera bastant estesa una certa repetició mimètica resultat d'una forta inèrcia institucional. Es va produir també una certa pèrdua de legitimitat o allunyament de les demandes socials com a resultat, en bona mesura, d'una hipertròfia institucional i burocràtica que va donar lloc a una professionalització del sector no sempre orientada al seu enfortiment. El resultat va ser que «el projecte», concebut inicialment com un instrument de gestió, va passar a ser l'eix de la relació amb les administracions i, per tant, a ocupar una posició central en el disseny de la cooperació descentralitzada en termes de política pública.

Des de l'esclat de la crisi financera del 2008, i motivat també per les deficiències internes, assistim, especialment a partir del 2010, a un debilitament de les polítiques de cooperació, incloent-hi la descentralitzada, que va veure com es reduïen tant el pressupost assignat com el suport polític, fonamentalment en l'àmbit autonòmic. Com a conseqüència, l'ampli teixit associatiu vinculat a la cooperació descentralitzada, a través del qual s'havien gestionat una part important de fons, passa a trobar-se en greu risc de sostenibilitat econòmica. L'impuls ciutadà, un dels trets distintius de la cooperació descentralitzada a Catalunya i Espanya, es va veure greument afectat, primer per una creixent instrumentalització, i, posteriorment, per la manca de compromís polític respecte de la cooperació realitzada per governs no estatals.

Un reflex d'això és que en aquest context de retallades pressupostàries, el discurs polític o marc doctrinal respecte de la cooperació descentralitzada involuciona. Durant la crisi guanya pes l'al·legat de «primer, els de casa», ignorant que els problemes domèstics i la realitat intrafronterera es troben, cada cop amb més intensitat, determinats per dinàmiques internacionals i connectades amb els reptes globals. Aquest argument va estar fortament emparat per l'aprovació de la Llei 27/2013, de 27 de desembre, de racionalització i sostenibilitat de l'Administració local (vegeu el quadre 1). Es produeix una despolitització o pèrdua del suport polític a la cooperació descentralitzada. D'acord

amb el nou discurs, la política de cooperació es troba lluny de l'àmbit de responsabilitat dels municipis, i això trenca el consens generat durant la dècada anterior, en què la cooperació municipal havia gaudit d'un creixent reconeixement i de més legitimitat. Aquest canvi es veu facilitat per la naturalesa voluntària i desregulada del sistema d'AOD, que en no ser vinculant afavoreix la discrecionalitat en la presa de decisions.

En l'escenari «postcrisi», en què conflueixen l'aprovació de l'Agenda 2030, una lleugera recuperació econòmica i l'inici d'un nou cicle polític, es recupera discursivament la importància de la cooperació descentralitzada, de manera que es comença a revertir la involució discursiva dels anys anteriors. Una tendència que veiem com, de nou, involuciona a causa de la crisi sanitària provocada per la COVID-19 a principis del 2020 i davant la qual la cooperació descentralitzada, a més de la pèrdua de recursos econòmics que ja s'estan produint, torna a trobar-se davant el risc de veure com el suport polític disminueix.

Podem veure el reflex de l'evolució de la cooperació descentralitzada en el territori estatal i català a través del desenvolupament del seu marc normatiu.

Quadre 1. Principals fites del marc normatiu espanyol i català sobre cooperació descentralitzada

MARC NORMATIU ESTATAL I CATALÀ

- Llei de bases de règim local de 1985, article 44, dedicat a l'establiment dels principis i les condicions que guien l'acció internacional de les entitats locals.
- El 20 de gener del 1988, Espanya ratifica la Carta Europea d'Autonomia Local.
- Llei 23/1998, sobre cooperació internacional per al desenvolupament. Ofereix la possibilitat que els governs locals assumeixin més responsabilitat en cooperació. Marca una clara diferenciació entre l'«acció exterior de l'Estat», que inclou totes les activitats internacionals dels diferents nivells de govern, i la «política exterior del govern», és a dir, l'acció exclusivament «internacional» del govern nacional i l'acció mencionada en l'article 149 de la CE com a competència exclusiva de l'àmbit nacional.
- Llei 26/2001, de 31 de desembre, de cooperació al desenvolupament de Catalunya. A l'article 23 crea una «Comissió de Coordinació» amb els ens locals.
- Llei 21/2003 del Parlament de Catalunya, de foment de la pau. Especialment rellevant per a la Generalitat i el conjunt de municipis que han focalitzat la seva activitat de cooperació en aquest àmbit.
- Llei 57/2003, de 16 de desembre, de mesures per a la modernització del govern local. Reconeix explícitament la cooperació transfronterera en l'àmbit local.
- Llei general de subvencions (Llei 38/2003). Finançament de la cooperació i tipus d'ajudes. S'ha adaptat tant a nivell local com regional.
- Reforma constitucional del 2011 i modificació de l'article 135 de la Carta Magna, en el sentit de consagrar l'estabilitat pressupostària.
- Llei 27/2013, de 27 de desembre, de racionalització i sostenibilitat de l'Administració local. Qüestiona la competència d'organismes subestats en matèria de cooperació internacional al desenvolupament.
- Llei 2/2014, de 25 de març, de l'acció i del servei exterior de l'Estat. Reconeix de manera decidida la rellevància de governs autònoms i locals en matèria d'acció exterior i en regula l'actuació (articles 5, 11, 12, 35, 37, Disposició addicional sisena, Disposició final segona).

2.3. La cooperació local: solidaritat i articulació territorial

Seria impossible entendre el recorregut i la consolidació de la cooperació descentralitzada sense tenir en compte el paper que hi han tingut els municipis. És pertinent recalcar que les característiques dels nostres municipis i la seva manera d'entendre el compromís solidari amb altres pobles, territoris i comunitats del planeta i la resposta als problemes globals n'és un element determinant i distintiu.

Si bé és cert que quantitativament la cooperació duta a terme pels municipis té menys pes que la feta per altres actors com els autonòmics, l'aportació que suposa aquesta cooperació no s'ha de limitar a un càlcul econòmic.

Els pressupostos i el finançament són importants per mobilitzar els recursos i donar contingut a la voluntat social i política. Però el valor de la cooperació municipal es deu també, en bona mesura, a la seva influència en termes de construcció d'identitat solidària, la seva contribució a la mobilització social i al compromís ciutadà i la seva influència en les institucions supramunicipals en tot el territori.

En l'anterior recessió, quan la crisi financera internacional va colpejar amb duresa els comptes públics, acompanyada d'una forta retallada de la política de cooperació estatal i autonòmica, ja vam veure com la cooperació municipal, no sense dificultats, va tenir en alguns contextos un paper de resistència. Si bé el nostre compromís amb la solidaritat internacional se'n va veure afectat, des del punt de vista local entenem com a part de la nostra història i la nostra responsabilitat continuar cooperant amb els nostres socis. Hem de pensar que, davant la complexa crisi que s'acosta, aquest compromís municipal seguirà present. Per tant, no n'hi ha prou a mantenir la nostra tensió solidària, resistir en la nostra obstinació cooperativa i assumir la nostra responsabilitat col·lectiva. És cabdal llegir amb encert el context i assumir que aquest context ens demana revisar la nostra manera de treballar a través d'un paper més estratègic i amb més capacitat d'articular els diferents actors del territori. A això últim, al fet d'analitzar com està canviant el context, d'interpretar com això afecta la nostra cooperació i de plantejar com podem reaccionar davant d'aquests canvis, es dedica la resta de la guia.

3. Una realitat mundial interdependent i transnacional: canvis profunds i crisi en el model de desenvolupament

Aquest treball es realitza en un moment concret, caracteritzat per l'emergència de múltiples dinàmiques i la creixent consciència de problemàtiques que encara no s'han abordat de manera adequada ni suficient.

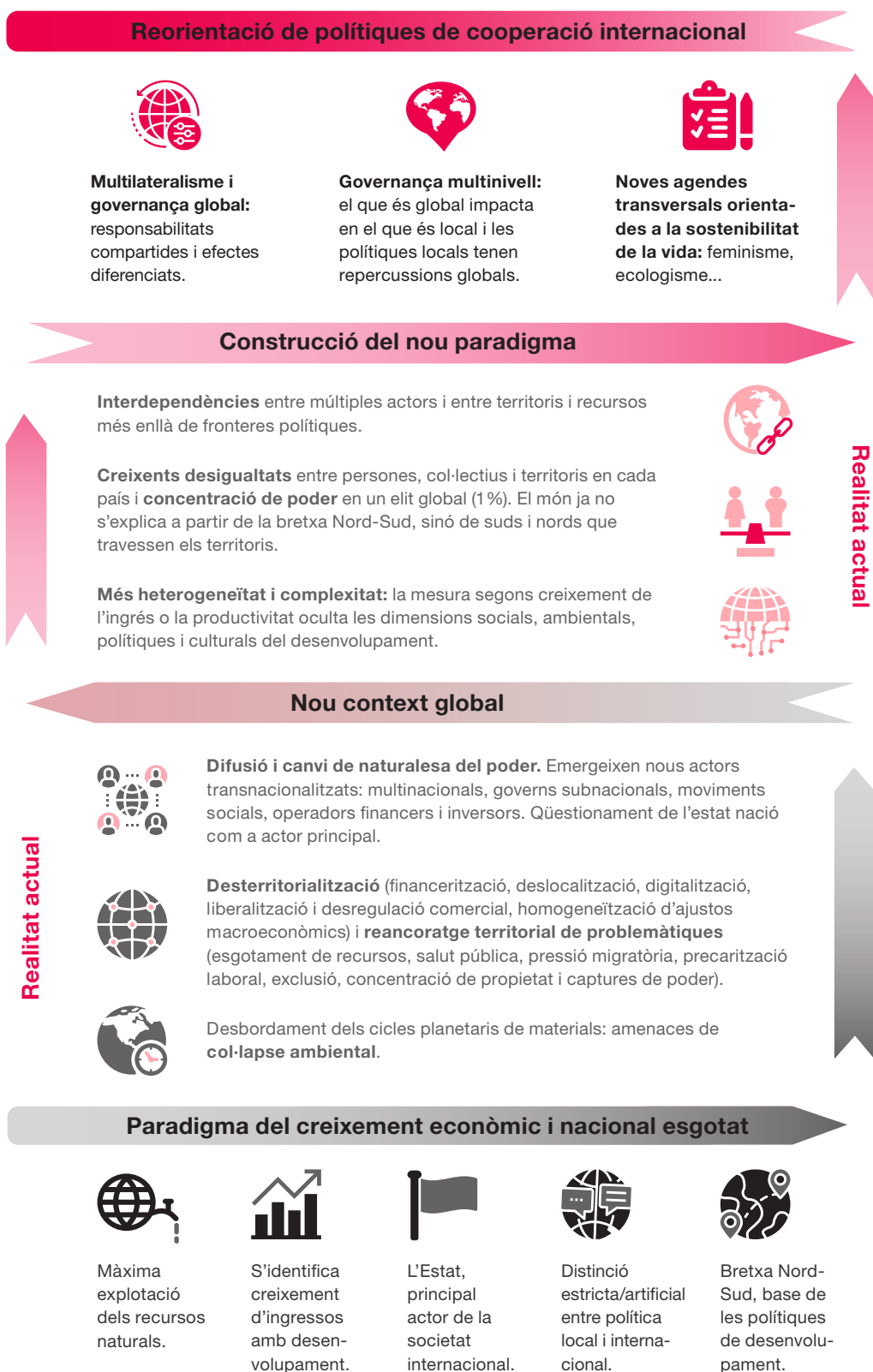
Els canvis que estem observant, atesos la seva naturalesa, velocitat i abast, amenacen la sostenibilitat de la vida i ens situen en un context de crisis múltiples o, com algunes veus arriben a apuntar, de crisi civilitzadora. Això es deu al fet que bona part dels elements fonamentals sobre els quals s'ha assentat la nostra civilització entren en conflicte amb els límits biofísics del nostre planeta i consoliden un nou model socioeconòmic que nega els drets, el benestar i una vida digna a una part important de la població mundial.

Per a les polítiques de cooperació i els seus agents, així com per a qualsevol actuació amb vocació de transformació de la realitat, és determinant comprendre (i ajudar a comprendre) quins elements ens duen a pensar que ens trobem enmig d'un canvi d'època, quins elements amenacen la sostenibilitat de la vida, i quines són les tendències i les dinàmiques de canvi que convé tenir presents.

El procés d'evolució històrica ens mostra que el paradigma d'un desenvolupament centrat en el creixement econòmic il·limitat i basat en una lògica nacional és un paradigma esgotat. Abans que la crisi sanitària global de la COVID-19 i els seus vincles amb altres esferes de l'activitat humana ens ho indiqués amb contundència, ja observàvem com l'actual model de desenvolupament ha estat desbordat per nombroses dinàmiques de transformació que han contribuït a configurar un món transnacional i interdependent, amenaçat per diverses crisis entrelaçades que susciten un nou marc de reptes globals davant el qual poca cosa poden oferir els antics paradigmes.

Aquesta guia, com ja s'ha mencionat, pretén posar en relació aquest context de canvis, sintetitzats en la infografia 3, amb la cooperació descentralitzada. L'amplitud i complexitat dels reptes, lluny de transcendir l'actuació dels governs locals i els actors del territori, són una crida a una acció col·lectiva global de caràcter cooperatiu i multi-nivell. En aquest context, la cooperació descentralitzada i els actors locals són, per vocació i responsabilitat —per imperatiu ètic, però també polític—, forces que contribueixen, cada vegada d'una manera més enèrgica, a aquesta acció col·lectiva.

Infografia 3. Nou paradigma de desenvolupament sostenible

Font: La Mundial.

3.1. La mirada multidimensional i transnacional sobre els problemes del desenvolupament: un canvi de paradigma amb implicacions en l'àmbit local

L'aparició de noves dinàmiques i tendències que estan transformant el món ens duu a replantejar-nos la nostra mirada sobre els problemes. No es tracta només d'ampliar i afegir problemes nous als que han conformat les agendes de desenvolupament, com la fam, la pobresa o l'accés a l'educació, entre molts d'altres. Es tracta més aviat d'ampliar la mirada tradicional que hi dirigim de manera que se'n faci més visible el caràcter transnacional i multidimensional.

Aquesta nova mirada sobre els problemes comuns obeeix a un nou paradigma que, amb els seus encerts i limitacions, emergeix i s'expressa en les noves agendes internacionals de desenvolupament. En consonància amb aquestes, s'aprecien intents de fer front a aquests «nous» problemes per part de les diferents instàncies governamentals —també les municipals—, incorporant a les agendes polítiques qüestions com la transició ecològica, les cures o el dret a l'habitatge, entre d'altres.

A continuació s'ofereix una mirada particularitzada als efectes que aquestes dinàmiques i tendències de transformació global estan generant sobre les nostres polítiques, les municipals.

3.2. Sobre mals públics globals i la seva dimensió local

Amb el tancament del segle xx, la cooperació internacional havia començat una profunda reflexió sobre la seva pròpia tasca, tractant de moure's des d'un enfocament més tradicional basat en la relació donant-receptor cap a una visió més multilateral el desenvolupament de la qual no respon en exclusiva a dinàmiques nacionals. Si la cooperació a partir de l'esquema donant-receptor és concebuda a partir d'una transferència directa de recursos en direcció Nord-Sud, una visió més àmplia i multilateral l'entén com una resposta davant d'un problema de provisió de béns públics globals —naturals, de producció humana (com normes, coneixement i connectivitat), i de política global (com salut, pau, estabilitat financera, llibertat, equitat i justícia, entre altres qüestions).

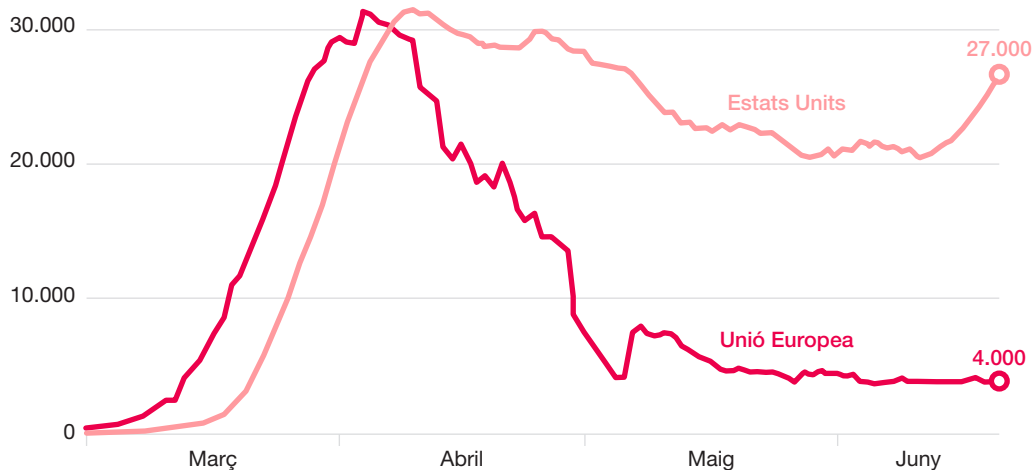
Per entendre el que significa l'enfocament dels béns públics globals (BPG), és útil consultar-ne els contraris, els mals públics globals (MPG), ja que els primers són impalpables i es donen per descomptat si no escassegen en el nostre entorn més immediat. Els MPG, en canvi, són concrets i, per tant, descriuen situacions fàcilment identificables en la realitat, a més de proporcionar orientacions clares sobre alguns dels elements que s'han de superar per aconseguir la provisió de béns. Des dels últims anys del segle xx, en què es va construir l'enfocament de BPG, han anat creixent les evidències respecte de la seva importància i les dificultats per assolir la seva provisió satisfac-

tòria. Les crisis superposades de caràcter ecològic, financer, social i polític han anat estenent la consciència del caràcter global dels principals reptes, assenyalant les interdependències entre si.

Crisis com la de la COVID-19 —com ja ho havien fet d’altres, com la climàtica o les diverses crisis de mobilitat humana— ens han assenyalat la necessitat de comprendre les problemàtiques de manera transnacional i multidimensional. De poc valen les capacitats dels estats de produir béns, avenços tecnològics i lideratges en diferents àrees de l’economia i la societat si no articulen aquestes capacitats per bastir béns públics de manera estructurada i sistemàtica, cosa que finalment sembla tenir una relació més directa amb processos de desenvolupament efectius. La diferent evolució de la corba de contagis entre els EUA i la UE té una relació directa amb la capacitat per a la provisió de la salut com un bé públic. Però la diferent evolució de la corba dels contagis entre els EUA i la UE no s’hauria de veure només des de l’òptica de les implicacions que té cada una per als EUA i la UE. Ambdues evolucions de les corbes tenen un impacte en la salut global, i és molt diferent entre un cas i l’altre. Podríem plantejar que una corba més positiva podria ser una contribució a la provisió de la salut com un bé públic global, al mateix temps que una corba molt negativa contribuiria a la conformació d’un mal públic global. Per aquest motiu, el comportament dels països en aquest àmbit, així com en qualsevol altre camp del desenvolupament, té implicacions globals i, en conseqüència, genera responsabilitats globals.

Gràfic 1: Casos de coronavirus als Estats Units i a la Unió Europea

Mitjana semanal de nous casos de COVID-19 (de l’1 de març al 21 de juny de 2020)

Font: Harry Stevens / The Washington Post, amb dades de Johns Hopkins University.

Al quadre 2 es relaciona una selecció de BPG amb els seus corresponents MPG. És fàcil identificar com molts d’aquests, si no tots, són presents o generen conseqüències directes o indirectes als nostres municipis.

Quadre 2. Selecció de béns públics globals i els seus corresponents mals públics globals

	Béns públics globals	Mals públics globals
Béns naturals i materials planetaris	Clima	Escalfament global
	Aigua	Acidificació d'oceans
	Sòl	Desforestació i desertificació
	Biodiversitat	Extinció d'espècies
Béns derivats de producció humana i condicions globals	Drets humans	Violacions, repressió i autoritarisme
	Coneixement	Limitació d'accés i bretxa digital
	Connectivitat	Limitacions d'accés i disparitats
	Salut global	Contaminació i manca d'accés a sistemes sanitaris i medicaments
	Pau	Violències, guerres
Emergència de nous béns/mals públics globals	Fiscalitat justa	Elusió i evasió, paradisos fiscals
	Estabilitat financera	Desregulació operadors financers
	Alliberament de la pobresa	Exclusió, discriminació i manca d'oportunitats
	Equitat i justícia	Desigualtats, corrupció i impunitat
	Sostenibilitat ambiental	Sobreexplotació i degradació

Font: Elaboració pròpia a partir de Kaul, Grunberg i Stern, 1999; Marín Quemada i García Verdugo, 2003.

Aquest enfocament de les problemàtiques del desenvolupament com a béns/mals públics globals és útil per destacar-ne el caràcter transnacional i interdependent. Per fer-ho només cal analitzar els impactes i efectes que els MPG tenen als territoris i a les poblacions circumscrites a les competències municipals. Dit d'una altra manera, els reptes globals estan interpel·lant les polítiques municipals que, a més, han disposat tradicionalment de menys recursos per respondre a les demandes i necessitats dels seus habitants.

Assenyalar, com s'acaba de fer, l'existència de problemàtiques globals atenent a la seva manifestació i caracterització és un exercici diagnòstic de gran utilitat, però que ens diu poc sobre el caràcter eminentment polític que defineix totes i cada una de les qüestions considerades. Per aconseguir que les polítiques municipals —les de cooperació internacional també— contribueixin a resoldre les conseqüències amb què els MPG impacten en la vida dels nostres ciutadans i als nostres territoris, cal poder identificar-los i comprometre's a proporcionar els BPG. Però no només això. El llargament pretès caràcter transformador de la política de cooperació descentralitzada exigeix incorporar la mirada transnacional, la comprensió de les interdependències entre territoris i la consideració multidimensional dels processos de desenvolupament. I exigeix, igualment, contribuir a la transformació de les relacions de poder que configuren, sustenten i reproduïxen els MPG, per construir al seu lloc relacions alternatives entre els actors socials i polítics i entre les estratègies que despleguen.

Les polítiques locals no són, per tant, alienes a les tendències transnacionals i globals; en són part en la mesura que contribueixen a configurar-les i en pateixen les conseqüències. Actualment, s'observen reaccions polítiques que es resisteixen a acceptar el caràcter fonamental dels fenòmens de transnacionalització i les evidents interdependències, tot proposant discursos i pràctiques basades en la diferenciació i en les fronteres nacionals.

4. Crisi del sistema de cooperació internacional: a la recerca del valor diferencial de la cooperació descentralitzada

Vivim un temps de canvis accelerats i profunds. D'una banda, la realitat canvia i els «problemes del desenvolupament» es fan més complexos i greus. De l'altra, nous actors, com ara els països del Sud, actors de la societat civil o governs no estatals, s'incorporen cada cop amb més presència i dinamisme a la cooperació internacional. L'aprovació de l'Agenda 2030 per al Desenvolupament Sostenible i altres marcs internacionals que ja han estat mencionats, com la Nova Agenda Urbana, recullen aquests canvis en marxa.

Tots aquests elements de canvi insten a la cooperació internacional i els seus agents a reaccionar. Ells, tanmateix, evidencien una excessiva rigidesa que limita la seva capacitat de reacció davant d'un escenari canviant. Per això és important, com es planteja en aquest epígraf, tractar alguns dels elements que desafien la cooperació internacional. És especialment rellevant, per als propòsits d'aquesta guia, veure com afecta aquesta qüestió a la cooperació descentralitzada i quines alternatives tenim els actors locals per sortir reforçats en un moment tan crític.

4.1. Desbordament i crisi del sistema de cooperació

Els anys previs a l'aprovació de l'Agenda 2030 i al llarg del seu procés de discussió i elaboració han estat testimonis d'un ampli debat al si de la cooperació internacional. Es produïa un diàleg global sobre quines eren les principals limitacions del model de cooperació internacional en el seu conjunt davant una sensació estesa de desbordament. Les polítiques de cooperació no aconseguien tenir la rellevància i l'eficàcia que buscaven, tot i promoure iniciatives que miraven d'articular una renovació des de dins del mateix sistema internacional de cooperació.

Les respostes impulsades des del sistema de cooperació internacional, com l'Agenda del Mil·lenni i els seus Objectius de Desenvolupament del Mil·lenni (ODM)⁹ i l'agenda

⁹ La Declaració del Mil·lenni (2000) i els ODM (2001) han estat àmpliament analitzats. En el mateix sistema de les Nacions Unides són diverses les iniciatives dedicades a fer seguiment del grau de compliment dels ODM i les seves principals dificultats. Així, el Grup Interinstitucional i d'Experts sobre els indicadors dels Objectius de Desenvolupa-

d'eficàcia de l'ajuda, no van aconseguir, tanmateix, abordar la complexitat i la profunditat dels canvis que modelaven un món cada cop amb problemes més greus, més sistèmics i d'una naturalesa progressivament global. No aconseguien generar resultats suficients en resposta als problemes —que continuaven agreujant-se—, ni transformar les pròpies pràctiques i relacions en el sistema de cooperació —que continuaven gravitant al voltant de la visió dels donants i el transvasament d'AOD— ni mobilitzar altres polítiques i actors de fora del sistema de cooperació.

Per tot plegat, es pot parlar d'un sistema de cooperació internacional en crisi. Crisi de resultats, pel desbordament de la realitat i la limitació per abordar des de plantejaments tradicionals problemes complexos; crisi de legitimitat, en no abordar processos de democratització en el mateix sistema cap a relacions més diverses i horitzontals, i crisi de sentit, en perdre la cooperació internacional el paper de més rellevància que havia tingut en el passat. La cooperació servia en molts casos per pal·liar situacions de privació i pobresa, però no contribuïa a la transformació de les causes complexes i profundes que les generaven.

La constatació d'aquestes crisis i el risc de desbordament ens situen davant la necessitat d'aprofundir en el procés d'anàlisi i revisar a fons els fonaments i les pràctiques de la cooperació internacional. En el cas d'aquesta guia, és pertinent situar el focus d'aquesta qüestió en la cooperació descentralitzada, la qual, en tant que parteix d'un espai més ampli, afronta reptes que són compartits amb altres actors, així com reptes específics dels actors locals.

4.2. La cooperació descentralitzada a la recerca del seu valor diferencial

Per bé que de difícil caracterització, la cooperació descentralitzada presenta alguns principis i elements comuns que constitueixen el contorn de múltiples accions realitzades per diversos actors amb finalitats i propòsits compartits. Es tracta d'una sèrie de trets que li atorguen, si més no en termes potencials i aspiracionals, un valor diferencial i una capacitat de transformació important.

La cooperació descentralitzada atresora un potencial valor diferencial en la contribució a les respostes als problemes del desenvolupament i la transformació de la realitat en què aquests problemes es generen. L'explicació recau, d'una banda, en

ment del Mil·lenni (coordinat per la Divisió d'Estadístiques del Departament d'Afers Econòmics i Socials de les Nacions Unides) ha elaborat un informe anual des de l'any 2005 sobre l'avenç en el compliment de les metes, i el Grup de Tasques sobre el desfasament en la consecució dels Objectius de Desenvolupament del Mil·lenni du a terme un informe des del 2008 centrat específicament en el seguiment de l'objectiu número 8. El treball d'ambdós grups es pot consultar a la pàgina següent: <http://www.un.org/es/development/desa/area-of-work/mdg.shtml>

la naturalesa i les capacitats dels actors locals, en el vincle més proper dels governs municipals amb els actors i la realitat del territori, i en el coneixement profund de la realitat local. De l'altra, en la mateixa estructura i les dinàmiques de la realitat que, en el context de la globalització, s'ha tornat interdependent i transnacional i reclama l'articulació multinivell per abordar qualsevol problema de la societat.

L'OCDE identifica quatre elements que constitueixen pilars propis de la cooperació descentralitzada en relació amb el sistema de cooperació internacional (OECD, 2018):

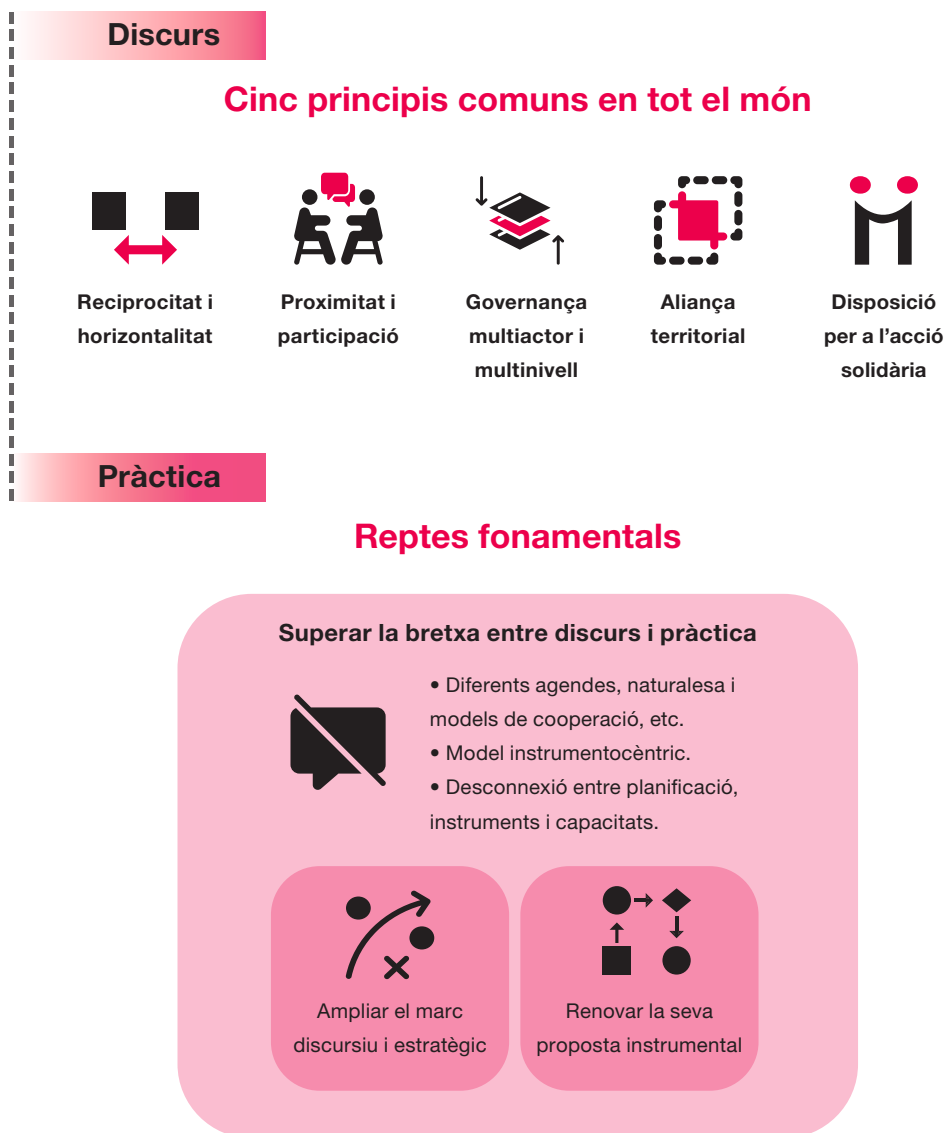
- el seu compromís amb el ja mencionat gir des de l'eficàcia de l'ajuda cap a l'eficàcia del desenvolupament;
- de les relacions de lògica vertical —Nord-Sud— cap a relacions en múltiples direccions —Nord-Sud, Sud-Sud i cooperació triangular—;
- des de l'enfocament donant-receptor fins a un enfocament territorial amb l'articulació de múltiples actors, i
- d'una relació centrada en l'ajuda —particularment en la financera— a altres tipus de relació caracteritzada per les associacions financeres i no financeres, on destaquen la generació de xarxes, agències i associacions territorials.

Seguint Martínez (2019), es poden indicar cinc principis que poden constituir un substrat comú de la cooperació descentralitzada en la mesura que estan presents en la pràctica totalitat de les seves expressions. Aquests principis són:

- La reciprocitat i les relacions d'horitzontalitat, generant espais de benefici mutu i superant lògiques asimètriques, cosa que es veu afavorida, sense cap mena de dubte, per la preferència d'accions en què preval la simetria entre els socis de cooperació.
- La proximitat i la participació, basada en el principi de subsidiarietat i la millor posició relativa de les administracions més properes al territori, que a més afavoreixen l'apropiació i l'articulació de la participació d'actors al territori.
- La governança multiactor i multinivell, a partir d'una aposta de democratització i millora dels sistemes de governança local, que inclou la sensibilitat per les problemàtiques compartides i generades en àmbits transnacionals.
- L'aliança territorial des de l'intercanvi, l'aprenentatge mutu i la integralitat, característica de la cooperació descentralitzada.
- La major disposició per a l'acció de caràcter solidari que la cooperació impulsada per part d'altres actors, com els governs centrals, les polítiques de cooperació dels quals solen veure's molt determinades per interessos d'altres polítiques, com les econòmiques, les migratòries o les de seguretat.

Infografia 4. Valor diferencial de la cooperació descentralitzada

Enorme potencial discursiu pendent de materialitzar-se

Font: La Mundial, basat en Martínez, 2019.

Per tot això que hem vist, l'impuls de renovació de la cooperació descentralitzada parteix de l'intent de desplegar i materialitzar els cinc pilars que constitueixen el seu valor diferencial, cosa que permetrà assolir una política de cooperació més transformadora. Hi ha, tanmateix, nombrosos obstacles per convertir en realitat aquests principis comuns aspiracionals. En el procés d'elaboració d'aquesta guia, han estat molts els actors que han coincidit a afirmar —tants que es podria parlar pràcticament de l'existència d'un consens en aquest sentit— que ens trobem davant un problema relacionat amb la bretxa entre el discurs i la pràctica de la cooperació descentralitzada.

4.3. La bretxa entre discurs i pràctica: limitadora per desplegar el valor diferencial de la cooperació descentralitzada

Un element que afecta de manera important el conjunt dels actors de la cooperació internacional és la distància entre el discurs i la pràctica. El pla normatiu —relatiu a l'«ha de ser»—, representat pels objectius declarats de la cooperació, no sempre coincideix amb la seva dimensió positiva —relativa al «ser», a «allò que és».

La cooperació descentralitzada també ha mostrat les seves limitacions a l'hora de tancar la bretxa entre el discurs, amb pretensions molt transformadores, i la pràctica. Tot i que el discurs de transformació de la realitat s'assumeix amb gran naturalitat per part dels actors locals, veiem com, en nombroses ocasions, el nostre marc instrumental ens impedeix materialitzar-lo. El caràcter *instrumentocèntric* adoptat majoritàriament pel nostre model de cooperació explica una part important d'aquesta bretxa.

Parlem d'un model *instrumentocèntric* pel lloc prominent que, tot i que amb diferències entre uns municipis i uns altres, ocupen «els instruments» en bona part de la cooperació descentralitzada. Reflex d'això és que normalment no pensem primer què volem fer i després busquem els instruments més adequats per fer-ho. El procés, paradoxalment, és el contrari, ja que per aconseguir objectius que s'han identificat utilitzem instruments predefinits —alguns des de fa dècades— i que no han evolucionat en la mesura en què ho ha fet la realitat i el nostre propi discurs.

La realitat, el discurs de transformació d'aquesta realitat que assumim i els objectius que en conseqüència plantejarem per a les nostres polítiques de cooperació municipals es troben dissociats de la definició dels instruments necessaris per aconseguir-ho, que són, al cap i a la fi, els que han acabat ocupant un paper central en les polítiques.

Així doncs, el pes dels instruments, juntament amb una mena de desconexió entre els diferents elements que componen la política de cooperació descentralitzada —marc de planificació, marc de col·laboració institucional o de participació d'actors—, limiten la capacitat de transformació de la nostra cooperació.

Com a conseqüència de tot això, ens trobem, tal com es tractarà en els apartats següents, davant del repte de continuar enfortint discursivament la nostra cooperació, al mateix temps que ens reforcem en l'àmbit instrumental. Reduir la nostra bretxa i fer-ho ampliant la nostra capacitat de transformació ens obliga a integrar de manera més coherent la nostra proposta estratègica amb el nostre marc instrumental.

5. Característiques i reptes de la cooperació internacional municipal

La cooperació descentralitzada i particularment la cooperació municipal tenen un llarg recorregut i acumulen suficients experiències per representar una fortalesa important al si de les corporacions municipals. No obstant això, la multiplicitat i diversitat d'accions realitzades per aquesta política encara afronta importants reptes, tant per adaptar-se als nous paradigmes emergents com per superar algunes limitacions observades de manera persistent al llarg del temps. Com hem vist en l'apartat anterior, el principal repte el podem sintetitzar com la reducció de la bretxa entre un discurs transformador i ambiciós i unes pràctiques molt limitades per determinants polítics i instrumentals.

A continuació s'exposen les principals característiques que presenten les polítiques municipals juntament amb els limitadors que han de ser superats per aconseguir tancar aquesta bretxa tot procurant polítiques de cooperació municipal més transformadores. L'exposició s'ordena en tres eixos: el primer aborda els elements estratègics de la política, incorporant-ne les visions i concepcions; el segon se centra en la gran diversitat de modalitats i instruments propis de la política; finalment, el tercer apartat d'aquest epígraf es dedica a caracteritzar i identificar reptes relacionats amb la relació entre la cooperació descentralitzada i la participació ciutadana.

5.1. El component estratègic i la coherència de polítiques

Tot seguit s'aborden els elements que tenen a veure amb el component estratègic i la coherència de les polítiques municipals com a primer eix per a l'avenç cap a polítiques de cooperació de caràcter transformador. En primer lloc, es tracten algunes de les principals característiques dels municipis catalans per, posteriorment, assenyalar-ne alguns dels reptes fonamentals.

5.1.1. Característiques principals relatives al component estratègic

Amb el pas dels anys s'ha anat consolidant la dimensió estratègica de les polítiques de cooperació dels municipis. Els més grans i amb més recursos tècnics i d'estructura han anat elaborant els seus plans estratègics de solidaritat i cooperació que defineixen la visió, els objectius i les modalitats amb què cada ajuntament materialitza la seva política de cooperació. En aquest sentit, els municipis, també aquells amb menys recursos i que són més petits, han pogut dotar-se d'orientacions estratègiques gràcies al treball d'acompanyament de la Diputació de Barcelona.

De manera sistemàtica, aquestes aproximacions estratègiques parteixen d'un marc general que estableix els contorns jurídics i temàtics de les polítiques de cooperació. Són les referències als marcs legals vigents, especialment i entre d'altres la Llei 26/2001, de 31 de desembre, de cooperació al desenvolupament, les que inscriuen la política en el marc de l'AOD; des del 2015, la referència a l'Agenda 2030 i els 17 ODS¹⁰ és la que serveix com a orientació temàtica general per a la política.

Mitjançant l'adscripció als principis i valors proporcionats per aquest marc jurídic i temàtic global, els municipis despleguen les seves pròpies orientacions estratègiques. Els documents d'orientació estratègica estableixen un conjunt de valors comuns que, més que trets constatats en la pràctica, representen en nombroses ocasions horitzons per assolir:

- a) la col·laboració i formació d'aliances d'actors múltiples, tant del territori com d'àmbits supramunicipals;
- b) la participació i la governança local;
- c) la transparència i la rendició de comptes, tant de les decisions preses com dels impactes de les accions;
- d) l'horitzontalitat i reciprocitat en les relacions, amb els socis i entre els diferents actors implicats, a partir d'una visió crítica de les causes de les desigualtats i injustícies que es pretenen resoldre;
- e) la sostenibilitat de les estratègies i les accions en totes les dimensions (econòmica, social, ambiental, política i cultural); i
- f) la coherència i la integritat de l'estratègia que assumeix la necessitat d'integrar de manera coherent totes les polítiques municipals que s'orientarien, d'aquesta manera, a respondre als reptes globals. D'aquesta manera, s'avançaria en l'assumpció de responsabilitats compartides.

¹⁰ Fem servir la referència a l'Agenda 2030 com a síntesi comprensiva de diverses agendes internacionals que serveixen com a marcs referencials globals. Entre d'altres, la NAU, el marc de Sendai, els acords de la Conferència de les Parts sobre Canvi Climàtic i altres de més antigues anteriors a l'aprovació de l'Agenda 2030, com la declaració de Busan o la Plataforma d'Acció de Pequín. Totes aquestes configuren un espai global de caràcter discursiu al qual les administracions poden subscriure les seves polítiques i, així, proporcionar-los legitimitat internacional i una sèrie d'orientacions finalistes comunes i compartides.

De manera força homogènia, els municipis estableixen les seves orientacions i plans estratègics a partir d'aquest marc comú que els permet legitimar la política jurídica-ment, socialment i internacionalment.

5.1.2. Reflexions i orientacions per als reptes estratègics de la cooperació

En l'àmbit estratègic de la política, se'n defineixen els pilars fonamentals que proporcionen continuïtat i solidesa a les accions. En un moment d'emergència de nous paradigmes, de recerca de respostes adequades a les noves configuracions dels problemes del desenvolupament pel seu caràcter transnacional i interdependent, els plantejaments estratègics de la política de cooperació municipal tenen davant seu notables reptes que exigeixen reflexió i voluntat de fer canvis. Quatre elements es destaquen com a imprescindibles per avançar cap a una definició estratègica que permeti a la cooperació descentralitzada situar-se en una posició més privilegiada per abordar els reptes d'un context complex. El primer d'aquests elements té a veure amb la superació de les inèrcies i limitacions que impedeixen en nombroses ocasions el desplegament de plantejaments estratègics. Posteriorment, i a partir d'aquesta base, assenyalem els reptes derivats del caràcter transformador de les noves agendes internacionals, de l'enfocament de CPDS i de la concepció i ubicació de la política de cooperació en les corporacions municipals.

5.1.2.1. Inèrcies i limitacions per establir les prioritats estratègiques de la política

Un primer desafiament fonamental és avançar progressivament en la incorporació d'un nou paradigma entre els pilars de la política de cooperació municipal que li permeti fer-se eco de les transformacions necessàries. En consonància amb aquesta ampliació discursiva, podrien afegir-s'hi algunes prioritats estratègiques que ja en els últims temps han anat adquirint més importància relativa:

- drets d'asil i atenció als processos migratoris;
- sensibilització sobre processos de ciutadania global;
- comerç just i transformació del model econòmic actual, i
- sostenibilitat ambiental.

En termes generals, és important comprendre que la cooperació descentralitzada, particularment la d'entitats que formen part de països membres de l'OCDE i del Comitè d'Ajuda al Desenvolupament (CAD),¹¹ i a l'abric de l'agenda d'eficàcia de l'ajuda, ha pogut disposar de certes limitacions a l'hora de definir les seves prioritats estratègi-

¹¹ <http://realidadayuda.org/glossary/comite-de-ayuda-al-desarrollo-cad>

ques, les quals s'han pogut veure accentuades en aquells municipis més petits i amb capacitats més limitades. Les orientacions estratègiques han estat determinades, en no poques ocasions, per les prioritats geogràfiques i sectorials definides en els marcs estatals de la política de cooperació internacional. El fet de poder computar aquesta cooperació com a AOD en algun cas, el compliment amb el principi d'harmonització en altres casos o l'existència d'un marc legal i estratègic restrictiu i directiu des dels governs centrals han pogut actuar en detriment del desplegament d'algunes de les potencialitats de la cooperació descentralitzada.¹² A això hi hem d'afegir l'absència, en nombroses ocasions, de suficients capacitats tècniques i/o lideratge polític, l'excessiu pes d'una lògica de resposta a les demandes dels actors que implementen la política en detriment d'una mirada estratègica pròpia, o el tradicional enfocament assistencialista que en no pocs casos ha guiat les polítiques de cooperació descentralitzada.

Les prioritats geogràfiques s'estableixen mitjançant la identificació de països concrets en què es podran dur a terme accions de cooperació. Es tracta d'una identificació entre el component territorial —essencial i imprescindible per encoratjar processos de desenvolupament— i les fronteres polítiques i administratives establertes en el règim internacional. Així, per exemple, el fet que la política d'un municipi estableixi com a prioritat geogràfica el Marroc i no altres països de l'entorn, de trànsit de migracions o amb problemes derivats de la sobreexplotació de recursos, podria constituir un impediment per abordar el fenomen de la mobilitat humana, de l'equitat de gènere o de la lluita contra el canvi climàtic. Tots ells són fenòmens transnacionals que, per tant, exigeixen accions dissenyades per a territoris que no coincideixen amb les fronteres nacionals.

En aquest sentit, el caràcter transnacional dels reptes actuals suposa un desafiament per a la tradicional configuració de les polítiques públiques basada en estrictes marcs competencials i responsabilitats circumscrites a la divisió politicoadministrativa del territori. Cada dia és més evident que ambdues qüestions constitueixen serioses limitacions de les capacitats de la política municipal per atendre i resoldre els problemes de la seva ciutadania i els seus territoris. D'una banda, els governs municipals ens enfrontem a problemàtiques que es generen en espais molt llunyans als nostres territoris i a les persones que els habiten i, tanmateix, aquestes problemàtiques marquen les condicions de vida dels nostres ciutadans. De l'altra, les competències i les capacitats dels nostres municipis no són autònomes ni suficients per proporcionar solucions eficaces als principals problemes.

¹² La veritat és que aquesta tendència a identificar sectors d'actuació a partir dels sectors proposats pel CAD, per bé que present en termes generals, s'ha produït amb més intensitat en la cooperació autonòmica que en la local. Una bona part dels exercicis de planificació més recents impulsats pels municipis de la província de Barcelona han identificat com a prioritàries temàtiques de treball relacionades amb les seves especificitats i fortaleces. Moltes estan relacionades amb la provisió i l'enfortiment de serveis públics locals.

Així com els municipis apelen a la coordinació i l'acció multinivell per resoldre els problemes de la seva ciutadania, les estratègies de la política de cooperació han d'incorporar aquesta visió transnacional i multinivell de les problemàtiques i proporcionar solucions adequades a aquesta consideració.

De la mateixa manera, les prioritats sectorials generalment establertes segons la distribució del CAD permeten designar prioritats sobre fenòmens com la fam, l'educació i la salut, entre molts d'altres. No obstant això, el marcat caràcter holístic dels ODS i la necessitat d'abordar-los de manera integral posen de relleu les interaccions entre els ODS i entre les dimensions econòmica, ambiental i social dels processos de desenvolupament. Cada dia és més evident que no és possible dissenyar estratègies, per exemple, contra la fam, que no incorporin accions en qüestions com la fiscalitat internacional, la producció ecològica, l'accés de les dones als recursos o les regulacions sobre comerç internacional i consum a les nostres ciutats. El caràcter multisectorial i multiterritorial de les accions de desenvolupament és una exigència inajornable en l'elaboració d'estratègies.

En conclusió, tots aquests desafiaments estan interpel·lant les polítiques de cooperació municipal, els gestors i actors de la qual en tenen cada dia més constància a causa dels canvis en la realitat i la creixent evidència dels vincles entre problemàtiques transnacionals i fenòmens locals. Atès que, d'una manera o d'una altra, aquestes visions s'estan incorporant en els plans estratègics i discursius de les polítiques i els governs sense modificar-ne en profunditat les maneres de fer, podria ser que augmentés la tensió entre la renovació estratègica i la persistència d'un model de treball, a través del qual es materialitza la política, que no respon a aquesta renovació. Això pot suposar un augment de la tensió entre el discurs i la pràctica.

Cal una transició des de línies de treball basades en la reacció a problemes concrets cap a línies estratègiques orientades a la transformació del model de convivència global. Això no implica renunciar a intentar donar resposta a problemes concrets, sinó que més aviat convida a vincular-ne la resposta amb la transformació de les causes que els generen.

5.1.2.2. L'adopció transformadora de l'Agenda 2030

Les noves agendes internacionals de desenvolupament, amb l'Agenda 2030 al capdavant, apunten clarament la necessitat de transformacions profundes en les dinàmiques actuals, les quals han d'assolir tant els models de producció i consum generalitzats com les polítiques públiques que contribueixen a la seva configuració. Però aquestes agendes no són receptes ni fulls de ruta detallats que permetin ser adoptades mecànicament. L'Agenda 2030 pot servir com a trampolí o motivació per emprendre canvis profunds en les polítiques i els efectes que generen en la vida i els territoris, per la qual cosa és necessari perseguir-ne una adopció transformadora.

En el quadre següent sintetitzem els principals trets associats a diferents maneres d'adoptar l'Agenda 2030 per part dels governs. En examinar aquestes maneres, ens trobem modes d'adopció que no prefiguren grans transformacions en tant que no incorporen cap revisió crítica de la definició ni de l'orientació de les polítiques. Es tracta del que en el quadre identifiquem com a adopcions continuistes de l'Agenda 2030. En altres casos, l'Agenda 2030 s'entén com una sèrie de noves accions per dur a terme, però que tenen un abast limitat a l'hora de modificar les polítiques existents; són les adopcions projectistes.

Quadre 3. Aproximacions a l'Agenda 2030 per al Desenvolupament Sostenible

	ADOPCIÓ CONTINUISTA	ADOPCIÓ PROJECTISTA	ADOPCIÓ TRANSFORMADORA
LECTURA AGENDA 2030	Agenda orientadora de les NU Avenç respecte dels ODM CPDS com a coordinació Agenda social de la globalització	Agenda civilitzadora: 17 ODS i 169 fites de caràcter global i aplicació local ODS com a reptes temàtics interrelacionats (treball simultani) CPD: adopció de perspectives transversals en polítiques existents	Agenda de transformacions estructurals Esmena al model vigent per la seva insostenibilitat. Paràgraf 14 ODS estructura mandat de transversalitat i intersectorialitat
ENFOCAMENT DE DESENVOLUPAMENT	Prevalença del model econòmic de les democràcies del lliure mercat Paper de l'Estat: mesures amb rostre humana	Basat en l'equilibri entre les dimensions del desenvolupament des d'una lògica d'agregació Noves polítiques a partir de programes innovadors (replicables) Paper de l'Estat: garantir l'estat del benestar i combatre desigualtats	Necessitat d'un canvi en el paradigma de desenvolupament (qüestionament creixement econòmic) Ancoratge del DS en els principis de DH, igualtat de gènere i sostenibilitat mediambiental Paper de l'Estat: promoure el DS amb accions palanca i superar obstacles estructurals
MARC NORMATIU	Continuïtat de l'agenda legislativa governamental: no necessitat de noves lleis davant dels reptes de l'A2030	Agenda de lleis progressistes en consonància amb l'A2030	Agenda integral de lleis progressistes cap a l'A2030 Superar barreres legals i normar sobre la transversalització

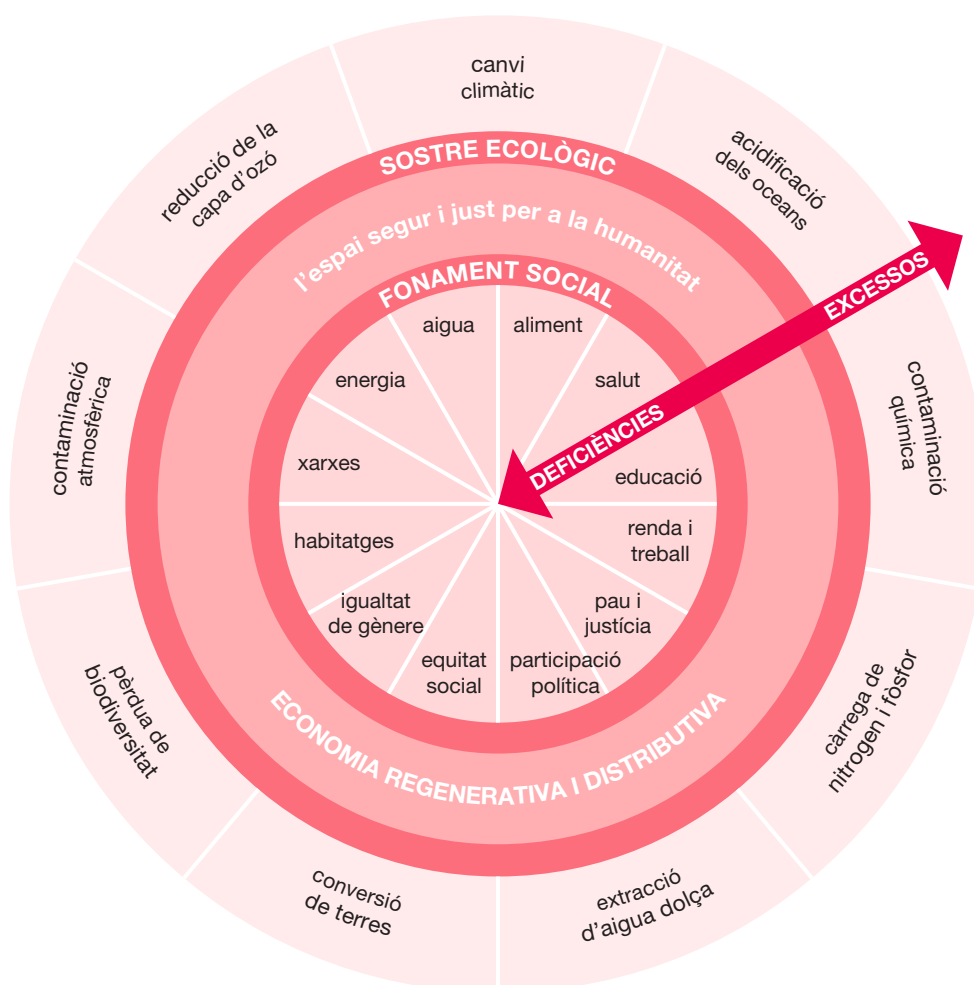
Font: La Mundial i AETI (2019).

De les tres opcions presentades, l'adopció transformadora de l'Agenda 2030 és la que planteja qüestions centrals per a les estratègies municipals, com la revisió del paradigma de desenvolupament i les orientacions per adaptar-se al nou paradigma emergent.

Aquesta lectura transformadora s'alinea amb la crítica actual sobre el paradigma de desenvolupament basat en la identificació del progrés amb el creixement econòmic de les societats i els països. També permet revisar els pilars del contracte social que sos-

tenen les polítiques públiques, ampliant la seva base amb la incorporació d'un *terra social* que inclogui drets econòmics i socials i un *sostre mediambiental* que inclogui els límits de l'ús dels ecosistemes (vegeu el gràfic 2). Alguns municipis del nostre entorn ja han anunciat que començaran a incorporar aquesta visió multidimensional al desenvolupament sostenible en el disseny, l'execució i l'avaluació de les seves polítiques municipals.¹³ Una primera conseqüència d'aquesta adopció es pot observar en una notícia que es fa pública durant el tancament de la redacció d'aquesta guia, que serveix com a exemple sobre com els governs locals actuen enfront de les dinàmiques financeres globals.¹⁴

Gràfic 2. L'economia rosquilla: fonaments socials i sostre ecològic

Font: Raworth (2017).

¹³ Recentment, l'alcaldessa d'Amsterdam va anunciar que la recuperació després de la COVID-19 de la seva ciutat suposarà un gir en la concepció de la política municipal per adoptar el model *rosquilla* de l'economista Kate Raworth. Vegeu https://www.eldiario.es/ballenablanca/economia/Amsterdam-relanzar-economia-coronavirus-apuesta_0_1016999340.html

¹⁴ L'Ajuntament d'Amsterdam anuncia una regulació que posa límits al negoci d'Airbnb al centre de la ciutat després d'una consulta pública als seus veïns. <https://www.elsaltodiario.com/airbnb/amsterdam-prohibe-pisos-turisticos-centro-ciudad-1-julio>

D'aquesta nova mirada es dedueix, per exemple, la importància d'acords renovats sobre política fiscal que prioritzen el finançament de sistemes de protecció social en termes d'equitat i proporcionalitat, alhora que prenen una certa rellevància les polítiques que aconseguen transicions cap a models de producció, comercialització i consum de béns i serveis en un marc de sostenibilitat per al present i per a les futures generacions. Independentment de les limitacions que les polítiques municipals tenen per fer front per si mateixes a aquestes qüestions, la seva reorientació cap a aquesta nova visió els pot suposar una important renovació i, també, una contribució insubstituïble als canvis en la seva dimensió més global.

5.1.2.3. L'enfocament de CPDS: clau per a la transversalització

Des de fa dues dècades, la qüestió de la coherència de polítiques està sent mencionada de manera recurrent entre les orientacions estratègiques clau de les polítiques de cooperació. La coherència de polítiques sorgeix com un concepte desenvolupat a finals dels anys noranta del segle passat per l'OCDE, en resposta a nombroses mobilitzacions socials i denúncies diverses que destacaven les contradiccions i incoherències entre allò que les polítiques de cooperació es proposaven aconseguir als països socis i els impactes que altres polítiques comercials, de seguretat, diplomàtiques o energètiques tenien per a les poblacions d'aquests mateixos territoris.

Ja el 2004, en el document d'orientació i debat de la DIBA titulat *La cooperació per al desenvolupament des del món local*¹⁵ s'afirmava: «Hi ha nous camins que cal explorar per superar les limitacions del marc de cooperació actual. No obstant això, s'intueix la necessitat que el nou enfocament de la cooperació municipal no quedi limitat a relacions bilaterals de municipi a municipi, i que tingui un marc de coherència molt més ampli». El treball de camp dut a terme per a l'elaboració d'aquesta guia ha constatat, d'una banda, que la CPDS es concep com una necessitat de primer ordre per la pràctica totalitat dels actors municipals vinculats amb la cooperació municipal per avançar cap a la sostenibilitat de la vida, objectiu en què coincideixen la CPDS i la cooperació internacional. A falta de fer una anàlisi específica i més profunda sobre l'avenç i les dificultats en matèria de CPDS als municipis de Barcelona, s'ha constatat també en el treball de camp per a l'elaboració de la guia que els avenços en l'ampliació d'aquest marc de coherència són encara molt escassos, circumscrits a la incorporació de regulacions per a la compra pública ètica en pocs municipis i amb efectes no gaire satisfactoris la majoria de les vegades, així com vinculats al comerç just i a altres camps de l'acció municipal com el codesenvolupament o la construcció global des de diferents àrees municipals.

En gran part dels plans i les orientacions estratègiques es continua mencionant la coherència de polítiques per al desenvolupament com una modalitat més que com un enfocament general de la política pública de cooperació. No és una qüestió senzilla, ja

¹⁵ https://www.diba.cat/documents/228621/29710597/livre_cast.pdf/3fc82fe8-9009-47f2-95d0-e0ae749993ed

que l'enfocament de coherència remet a analitzar els impactes de totes les polítiques públiques en els processos de desenvolupament —segons la definició acceptada de l'OCDE—, cosa que excedeix les competències de la política de cooperació i de qualsevol política pública sectorial. Per aquest motiu, últimament, algunes administracions han creat òrgans de coordinació al màxim nivell amb competències específiques per analitzar impactes, buscar solucions a les contradiccions o incoherències i transversalitzar els principis de sostenibilitat, equitat, igualtat de gènere i atenció a les poblacions més vulnerables al conjunt de polítiques públiques.

És important tenir en compte que el mateix concepte de coherència de polítiques ha evolucionat en els últims anys. El 2012, l'OCDE va crear la Unitat de Coherència de Polítiques com un departament específic amb mandat per a l'anàlisi d'incoherències entre polítiques, el desenvolupament conceptual de l'enfocament i el desenvolupament metodològic de la seva implementació. Fruit del seu treball en relació amb els seus països membres, així com de l'assumpció del nou paradigma de sostenibilitat constatat en l'aprovació de l'Agenda 2030 l'any 2015, l'OCDE estableix de manera definitiva l'evolució conceptual de la CPD a la CPDS el 2016.¹⁶ Troba, per tant, la cooperació internacional, un aliat fonamental en la CPDS en la mesura que aquest enfocament contribueix a estendre l'argumentari que afirma els vincles entre la realitat local i la realitat global que, des de la cooperació internacional, s'assumeix des de fa temps. Aquesta confluència analítica i discursiva constitueix, a més, una oportunitat per impulsar processos de transformació en el camp de l'educació per al desenvolupament i la ciutadania global en el conjunt dels àmbits de l'acció municipal, amplificant, així, la capacitat de complir els objectius perseguits històricament des de la cooperació internacional.

Paral·lelament a la construcció i adopció de l'Agenda 2030, la CPDS va emergir com un enfocament idoni perquè els països renovessin els seus enfocaments i les seves polítiques per aconseguir fer front als ambiciosos reptes de l'Agenda, cosa que n'exigeix una adopció transformadora. Aquesta idea ha estat expressada de manera reiterada en el mateix marc de les Nacions Unides.

Ban Ki-moon, Assemblea General de Nacions Unides del 2015: «L'Agenda 2030 ens obliga a mirar més enllà de les fronteres nacionals i els interessos a curt termini i actuar en solidaritat per al llarg termini. No ens podem permetre el fet de seguir pensant i treballant en departaments estancs».

Amina Mohammed, actualment vicesecretària general de les Nacions Unides, en un discurs a l'OCDE, el 2015: «Totes les nostres polítiques i accions, domèstica-

¹⁶ L'enfocament de CPDS no només pretén subratllar la necessitat d'afrontar les incoherències dels impactes generats per les polítiques des de l'òptica de la sostenibilitat ambiental, sinó que amplia el focus de l'anàlisi al conjunt de polítiques públiques amb independència que siguin domèstiques o internacionals. Es tracta d'una conseqüència lògica a partir de la constatació que aquests impactes són transnacionals i posen de manifest les interdependències més enllà de fronteres i de concepcions sectorials de la política.

ment i internacional, impacten en el desenvolupament sostenible i conduiran a la implementació efectiva. La nova agenda exigeix coherència a través de tot el rang de polítiques que configuren el desenvolupament sostenible».

En definitiva, l'aprovació de les noves agendes internacionals de desenvolupament constitueix una interpel·lació directa als governs de tots els nivells, també els municipals, a transversalitzar els principis del nou paradigma de desenvolupament sostenible. En gran mesura, aquesta interpel·lació ha començat a ser contestada mitjançant la posada en marxa dels processos de *localització d'ODS* en les polítiques municipals. Aquests processos no són homogenis. En línia amb les diferents aproximacions a l'Agenda 2030 a les quals ens referíem anteriorment, van des de la incorporació de declaracions de compromís més superficials, passant per intents de legitimar les polítiques anteriors amb un llenguatge més compatible amb l'Agenda 2030, fins a processos en què, en l'intent d'anar més enllà d'una lògica d'alineament, realment s'han iniciat revisions crítiques i redefinicions de les polítiques en vista dels canvis observats en la realitat, tractant d'assumir una renovació profunda de les polítiques municipals. També la política de cooperació municipal es veu cridada a aquesta profunda renovació a partir de l'adopció transformadora de l'Agenda 2030 i les possibilitats que hi ofereix l'enfocament de CPDS. Són diversos els reptes que aquesta política troba a partir de l'impuls de l'enfocament de CPDS. Com s'ha mencionat, aquest renovat èmfasi suposa una oportunitat per tenir un paper de palanca política que pugui promoure canvis en el conjunt de les polítiques municipals per mitjà d'una doble visió. D'una banda, procurant que el conjunt de les polítiques i del govern municipal assumeixi que totes les polítiques tenen impacte en el desenvolupament i, en conseqüència, responsabilitats a l'hora d'afavorir una contribució positiva en termes de desenvolupament sostenible. De l'altra, la política de cooperació i els seus agents estan cridats a visibilitzar el vincle entre l'àmbit local i el global que travessa totes i cada una de les polítiques i accions municipals. Tot plegat afavorirà una localització dels ODS més transformadora i atenta a la dimensió global que tenen tant les polítiques amb projecció exterior com aquelles de caràcter domèstic.

Aquest enfocament permet ampliar la concepció de la política, guiar el treball de transversalització i incorporar eines concretes de política pública com la contractació pública ètica o els pressupostos sensibles al desenvolupament sostenible, entre moltes d'altres. Recentment s'han observat múltiples accions empreses per governs municipals clarament inspirades en l'intent de respondre als reptes i adoptar les agendes internacionals. Totes aquestes experiències, massa recents per poder-ne avaluar l'acompliment, tenen el repte d'orientar-se cap a aquella visió transformadora de la política per aconseguir revertir les tendències contràries a la sostenibilitat de la vida i avançar en l'extensió del compliment efectiu dels drets humans i de la provisió de BPG.

Sense entrar a valorar aquestes iniciatives, la veritat és que encara no aconsegueixen imposar-se de manera sistemàtica i completa sobre altres visions tradicionals i sobre nombroses inèrcies que constrenyen i dificulten la renovació de la política.

L'aplicació de l'enfocament de CPDS constitueix una oportunitat per dialogar i avaluar els impactes generats per les diferents àrees polítiques, condició de partida per emprendre una renovació de la política pública municipal en general i de la política de cooperació descentralitzada que ens ocupa en particular.

Com ja s'ha mencionat, aquest esforç no serà reeixit si la CPDS no és assumida pel conjunt de l'acció municipal, per la qual cosa la responsabilitat primària recau en les alcaldies i en el fet de partir d'un mandat clar en tota l'estructura política i institucional municipal. No obstant això, com s'ha assenyalat reiteradament, totes les polítiques, i també la de cooperació internacional, han d'assumir les seves pròpies responsabilitats en l'impuls de la CPDS.

5.1.2.4. La concepció i la ubicació de la cooperació en els governs municipals

En termes generals, la política de cooperació ha motivat i promogut l'assumpció de l'Agenda 2030 per part dels centres de govern de l'Administració municipal, encara que normalment aquests processos no han inclòs cap renovació de la concepció de la política de cooperació situant-la al centre polític o revisant-ne l'estructura i la dotació de recursos. Això només pot fer-se en els espais més propers als centres de govern i a partir d'una visió coherent i estretament vinculada entre el model de ciutat i la seva acció política internacional.

Fins avui la política de cooperació ha tingut un paper secundari en relació amb la resta de polítiques municipals. La tradicional concepció de la cooperació com una política menor, en alguns casos marginal, destinada a pal·liar o compensar les *fallades del mercat*, l'ha mantingut allunyada dels centres de govern de les polítiques municipals, en què es defineixen els elements més estructurals de les prioritats mitjançant les polítiques *dures*, com urbanisme, seguretat i economia.

En aquest sentit, és freqüent que la política de cooperació no formi part dels espais de discussió i decisió en què s'aborda i defineix el model de ciutat. Això té, si més no, dues implicacions clares: d'una banda, pateix un cert aïllament i, de l'altra, el conjunt de polítiques municipals perd una oportunitat de redissenar-se prenent en consideració una visió dels impactes i els efectes que tenen en les dinàmiques transnacionals.

Conseqüentment, la política de cooperació no s'ha estructurat de manera uniforme als diferents municipis. Les àrees encarregades de la política de cooperació depenen de diferents regidories segons cada cas, i normalment presenten un nivell de recursos as-

signats variable. No sempre assumeix les mateixes competències ni hi ha claredat sobre quins àmbits són responsabilitat de la política de cooperació. Per exemple, quan hi ha una àrea de relacions internacionals, sol haver-hi una certa confusió en el repartiment de competències.

Generalment, la política de cooperació no respon a una visió estratègica del municipi, en tant que es reproduïx a partir de petites accions que, sovint, són puntuals, adoptant projectes o accions que no responen a una lògica d'acció governamental en la seva totalitat. Amb el temps, els equips de cooperació no solen comptar amb la mida ni l'estructura adequades per abordar accions de transversalització que exigeixen generar marcs i eines de coordinació, aconseguir condicions per ampliar el diàleg polític entre àrees de govern i amb una societat civil més àmplia i, en definitiva, activar de manera eficaç la integració de principis i valors coherents amb els reptes que plantejgen les problemàtiques globals, cosa que requereix capacitats en matèria d'educació en valors.

Una política municipal de cooperació renovada pot respondre al repte de la transversalitat dels principis que inspiren i orienten les transformacions que exigeixen les agendes internacionals. En aquest sentit, el gran repte té dues direccions: d'una banda, renovar-se per ampliar la capacitat dels governs municipals per integrar els principis del desenvolupament sostenible en totes les seves polítiques públiques i, de l'altra, renovar la seva acció orientada cap a altres territoris que pot ser alimentada per les experiències i capacitats del conjunt d'àrees de govern. Implicar progressivament diferents àrees de govern en les accions concretes de cooperació, tal com en alguns casos s'ha fet amb intercanvis tècnics, per exemple, dona com a resultat una ampliació notable del coneixement i la legitimitat de la cooperació en el conjunt del govern municipal. El repte és estructurar orgànicament aquesta feina.

5.2. Les modalitats i els instruments d'intervenció de la cooperació municipal

Un cop plantejats els elements estratègics, duem a terme el mateix exercici en relació amb les modalitats i els instruments de cooperació descentralitzada. Com en el cas anterior, ens centrarem tant en la seva caracterització com en la identificació dels seus reptes principals.

5.2.1. Característiques principals relatives a les modalitats i els instruments

Igual que els principis generals als quals fèiem referència en el cas dels plans estratègics, les modalitats i els instruments de la cooperació també disposen d'un nivell de definició previ bastant elevat.

En relació amb les modalitats, podem trobar-ne principalment dues, definides o bé en funció del tipus d'àmbit d'actuació en què s'inscriu la intervenció, o bé en funció del tipus de relació entre socis i partícips.

Quant a la primera modalitat, la gran majoria de les polítiques municipals de cooperació opten per definir les accions pròpies de la seva política en funció del tipus d'àmbit d'actuació: *a*) accions de cooperació al desenvolupament, *b*) accions d'educació i/o sensibilització, i *c*) accions d'ajuda humanitària o d'emergència. S'hi afegeixen, en alguns casos, accions destinades a promoure la coherència de polítiques per al desenvolupament.¹⁷

Quadre 4. Modalitats segons el tipus d'àmbit d'actuació en les polítiques de cooperació

Modalitats d'actuació (pel tipus d'àmbit d'actuació)	Cooperació per al desenvolupament	Es tracta de la principal línia de treball de la política de cooperació, a la qual es dediquen quasi dos terços dels recursos de la política municipal a Catalunya. Consisteix en la realització d'activitats que promouen el desenvolupament (i que per les seves característiques poden ser catalogades com a ajuda al desenvolupament) d'actors, comunitats o administracions de diferent àmbit territorial dels països del Sud.
	Educació per al desenvolupament	L'educació per al desenvolupament constitueix una de les línies de treball fonamental dels municipis, juntament amb la cooperació per al desenvolupament. L'educació per al desenvolupament constitueix un dels camps de treball més rellevants per a la cooperació municipal en la mesura que els municipis posseeixen una proximitat amb la ciutadania que no hi ha en altres administracions. És en aquesta proximitat, i també en l'existència de formes de participació específiques de l'àmbit local, on hi ha un potencial que encara s'ha de desenvolupar plenament. A l'hora de dur-se a terme se solen establir aliances amb el teixit social i de manera molt particular amb l'àmbit educatiu i escolar.
	Acció humanitària	L'acció humanitària és la que respon a una petició de suport de la comunitat internacional, d'un país o d'una entitat local davant d'una situació d'emergència o crisi humanitària. És, de les tres modalitats identificades en funció de l'àmbit d'actuació i els objectius perseguits, la menys dotada econòmicament pels governs locals. No obstant això, convé no perdre de vista que efectivament sí que és una modalitat majoritària, en el sentit que la pràctica totalitat dels municipis la incorpora com a línia prioritària en els seus marcs de planificació i dedica recursos a fer-ho. La gran majoria dels municipis, ateses la naturalesa i complexitat de les accions d'acció humanitària, contribueix a aquesta modalitat per mitjà de l'aportació a entitats supramunicipals amb més capacitat de gestió i reacció davant les crisis. A Catalunya són el FCCD i el Comitè Català d'Ajuda Humanitària i d'Emergència les entitats que aglutinen bona part d'aquests esforços.

Font: elaboració pròpia.

¹⁷ Sobre la qüestió de la CPDS, en l'epígraf anterior se'n subratlla la pertinença com a enfocament per informar la política i les seves conseqüències. També més endavant, en abordar l'instrumental, s'esmenta alguna de les pràctiques més habituals i d'altres de possibles per desenvolupar.

Juntament amb l'anterior, trobem un segon tipus de modalitats de cooperació descentralitzada al qual recorren els municipis de Barcelona i que tenen a veure amb el tipus de relació que s'estableix amb els socis. Aquesta tipologia de modalitats s'organitza fonamentalment de dues maneres: *a)* a través d'accions de cooperació directa i *b)* a través d'accions de cooperació indirecta.

Quadre 5. Modalitats d'actuació pel tipus de relació entre socis i participants

Modalitats d'actuació (pel tipus de relació entre socis i participants)	Cooperació* directa	La cooperació directa consisteix en relacions directes de suport i col·laboració entre autoritats i institucions locals, sense que hi hagi actors intermediaris. Això no implica l'absència de participació d'altres actors, però sí que significa que aquest paper no és d'intermediació o canalització dels recursos. En la cooperació directa, enfront del que es planteja habitualment, actors com les organitzacions de la societat civil, les universitats o altres actors del territori poden tenir un paper de rellevància en la definició, l'acompanyament, l'assessoria, la dinamització o el seguiment del procés.
	Cooperació* indirecta	La cooperació indirecta és aquella en què un tercer actor assumeix la gestió principal dels recursos i el protagonisme de la intervenció, i en què el principal paper del govern local del Nord és el de finançador. Les dues formes més habituals de cooperació indirecta són el finançament d'actuacions a organitzacions socials (generalment ONGD) i la contribució a estructures i xarxes municipals; tanmateix, no tota la cooperació o l'educació per al desenvolupament a través de xarxes pot considerar-se com a cooperació indirecta, sinó que això dependrà de les característiques de la xarxa i del paper dels municipis que hi ha dins seu.

Font: elaboració pròpia.

* Fa referència a la cooperació en sentit ampli, com a categoria que aglutina al mateix temps les modalitats de cooperació per al desenvolupament, educació per a la ciutadania global o educació per al desenvolupament i acció humanitària.

El binomi «cooperació directa» i «cooperació indirecta» ha protagonitzat alguns dels debats més intensos al voltant del model que havia d'adoptar la cooperació descentralitzada al llarg de la seva evolució. Aquest debat, plantejat de vegades des d'una visió enfrontada, hauria de constituir una oportunitat per assenyalar algunes de les potencialitats d'ambdues formes d'expressió de la cooperació descentralitzada i, especialment, la pertinença d'una adequada combinació de les dues, ja que tant la cooperació directa com la indirecta ofereixen importants fortaleces i potencialitats al mateix temps que evidencien riscos i limitacions.

La cooperació indirecta concedeix un paper més limitat a la relació entre governs locals del que ho fa la cooperació directa, i concedeix el protagonisme a actors de naturalesa diversa, especialment a organitzacions de la societat civil. Té, per tant, un efecte d'enfortiment i mobilització d'actors que no sempre trobem en la cooperació directa, sovint circumscrita a les relacions institucionals.

Per la seva part, la cooperació directa presenta grans potencialitats, no només perquè estableix un diàleg directe i horitzontal entre governs locals, sinó perquè hi implica diversos actors del territori, cosa que dona lloc a un marc de relació més ampli i divers, per bé que també de més complexitat.

La cooperació directa s'acostuma a dur a terme per mitjà de la cooperació tècnica, una de les modalitats de cooperació més característiques de la cooperació municipal a través de la qual els municipis poden aportar el seu valor diferencial. Es basa en relacions de suport a partir de transferències i intercanvis no financers ni materials, com la transferència de coneixements tècnics de rellevància per als processos de desenvolupament impulsats pels actors locals socis. La base d'aquesta cooperació descansa principalment en processos formatius o d'acompanyament desenvolupats per personal tècnic dels governs locals i regionals. És, per tant, una modalitat de cooperació que permet explorar les potencialitats de la cooperació descentralitzada en la mesura que es basa en l'aprenentatge entre actors i institucions que comparteixen problemàtiques.

Ateses les seves característiques, és una modalitat de molta rellevància per al desenvolupament de l'enfocament territorial, ja que implica la vinculació de diversos actors ubicats en diferents camps o sectors de l'acció municipal o regional. D'una banda, els actors vinculats a les estructures i temàtiques internacionals i/o de cooperació internacional i, de l'altra, els actors que posseeixen el coneixement tècnic sobre molt diverses temàtiques centrals per al desenvolupament sostenible es veuen convidats a treballar conjuntament (Fernández de Losada, 2017).

Els dos tipus de modalitats es creuen tant entre si com amb altres modalitats (cooperació financera o no financera) i tipologies (bilateral, multilateral). Tot plegat configura un panorama divers i, sovint, enredat amb modalitats que formen —o poden formar part— de la política de cooperació municipal, cosa que propicia accions de cooperació Nord-Sud o triangular; bilateral o multilateral; cooperació directa, indirecta o delegada, i cooperació tècnica o financera.¹⁸

L'exercici realitzat té com a objectius descriure, classificar i clarificar els tipus de cooperació existent per retre compte també de la diversitat a la qual pot recórrer la cooperació descentralitzada. A la pràctica, però, si més no pel que fa a les modalitats, la cooperació descentralitzada presenta una gran homogeneïtat, ja que acostuma a recórrer a les mateixes modalitats. Per posar un dels molts exemples possibles en relació amb combinacions habituals de modalitats de cooperació, mencionarem que són freqüents accions que combinen la cooperació indirecta a través d'ONG, mitjançant esquemes multilaterals i que barregen accions de cooperació tècnica i financera.

Aquest conjunt de modalitats acostuma a anar acompanyat d'un instrumental concret, en tant que cada modalitat es configura mitjançant una ordre de bases, una oferta de finançament, un formulari de projecte o sol·licitud de concurrència, uns criteris per avaluar les propostes, unes normes per justificar els resultats i les despeses, etc. Tot aquest sistema normatiu i documental estableix un marc predeterminat per a les accions de cooperació que els proporciona solidesa administrativa, amb obligacions en matèria de concurrència, transparència i rendició de comptes.

¹⁸ Vegeu l'Annex III, amb la classificació completa de modalitats i instruments.

Al quadre 6 es mostren els principals instruments utilitzats per la cooperació descentralitzada, entre els quals preval l'ús del projecte, tant destinat a la modalitat de cooperació per al desenvolupament com per a la d'educació per al desenvolupament o l'ajuda humanitària en situacions d'emergència. També, en el cas dels municipis més petits amb menys estructura de gestió, és molt habitual la contribució financera a fons supramunicipals destinats a projectes concrets que són, d'aquesta manera, finançats mitjançant aportacions de diversos municipis. El FCCD té una gran experiència en aquest tipus de cooperació mitjançant l'ús de projectes, encara que en aquests casos els ajuntaments no assumeixen la feina de la gestió pròpia, sinó que resolen la seva participació amb l'aprovació d'una despesa directa com a contribució.

Aquest mapa de modalitats i instruments, així com les diferents combinacions entre si, han permès un gran desplegament d'accions i han donat lloc a transformacions molt diverses per part de la cooperació descentralitzada al llarg dels seus anys d'existència.

Quadre 6: Instruments d'actuació de les polítiques de cooperació descentralitzada

Instruments d'actuació	Agermanaments	Les primeres relacions de cooperació internacional entre ciutats i municipis, després de la Segona Guerra Mundial, van adoptar la forma d'agermanaments. Si bé han evolucionat cap als nostres dies, aquesta forma de relació consisteix bàsicament en l'establiment de vincles directes i de caràcter horitzontal entre dos municipis que decideixen establir relacions d'amistat i solidaritat. L'agermanament constitueix, doncs, un marc ampli que pot derivar en moltes formes de treball diferents i amb diverses intensitats.
	Projectes i programes (de cooperació, d'educació per al desenvolupament o d'ajuda humanitària)	El projecte és, amb molta diferència, l'instrument més utilitzat en la cooperació descentralitzada. Es caracteritza per un cicle d'intervenció molt determinat en el temps i l'espai per a la consecució d'un objectiu definit inicialment, i articulats a partir d'activitats orientades al compliment d'aquest objectiu. Idealment, els projectes s'emmarquen en programes més amplis temporalment i pressupostària que contribueixen a objectius més generals.
	Contribució a fons i xarxes municipals	Si bé els fons i les xarxes municipals de cooperació són un actor en si mateix i poden respondre a moltes formes diferents i a modalitats de cooperació, pot assenyalar-se també com un instrument de la cooperació descentralitzada. Són especialment rellevants per a la cooperació municipal: en primer lloc, per raons de governança multinivell, ja que constitueixen una eina important per articular la veu de l'àmbit local en els processos de governança. En segon lloc, perquè afavoreixen la coordinació i contribueixen a una major eficiència i racionalitat en afavorir una millor economia d'escala.
	Suport pressupostari	El suport pressupostari és una forma d'ajuda programàtica en què el soci del Nord contribueix a finançar el pressupost del soci local mitjançant una transferència de recursos. La principal característica d'aquest instrument és el seu elevat grau d'alineació amb les prioritats del país o l'actor receptor. És un tipus d'instrument gestionat habitualment pels governs centrals, ja que les transferències se solen fer al compte del Tresor Públic del país receptor. Els actors locals, de manera puntual, també han recorregut a aquest instrument, si bé no constitueix fins avui dia un instrument prioritari, ja que a més de les dificultats de gestió administrativa, no té la capacitat de contribuir al potencial estratègic que tenen altres instruments de cooperació municipal.

Instruments d'actuació	Campanyes i accions d'educació per al desenvolupament	Nombrosos municipis organitzen accions directes, emmarcades en l'àmbit de l'educació per al desenvolupament, per sensibilitzar, conscienciar i mobilitzar els actors del territori. Es tracta d'iniciatives d'incidència i formació, així com l'organització de setmanes de solidaritat municipals, cinefòrums i altres tipus d'activitats culturals i accions formatives o bé de caràcter formal vinculades a les escoles o bé de caràcter informal.
	Altres: viatges, turisme responsable i solidari, beques...	Juntament amb els instruments assenyalats, les característiques dels quals es troben en bona mesura definides per organismes internacionals, hi ha un altre tipus d'instruments de cooperació menys habituals i laxament definits, però que tenen unes característiques que encaixen en els contorns de l'ajuda al desenvolupament. La cooperació municipal ha recorregut reiteradament a alguns d'aquests instruments. Aquesta categoria ofereix un important espai per a la innovació instrumental i l'adaptació de formes d'intervenció a l'abast dels municipis per ser orientades cap a la feina de cooperació internacional i la coherència de polítiques per al desenvolupament sostenible.

Font: elaboració pròpia.

Aquesta cooperació, no obstant això, afronta importants reptes per desenvolupar un marc instrumental més adequat per materialitzar aquells elements estratègics assenyalats en els apartats anteriors i que afavoririen un avenç en el compliment del seu valor diferencial.

L'apartat següent de la guia es dedica a reflexionar-hi.

5.2.2. Reflexions i orientacions per als reptes instrumentals de la cooperació

A continuació s'aborden una sèrie de reptes per avançar en la revisió instrumental de la cooperació descentralitzada articulats al voltant de tres eixos crítics per a aquesta renovació: la renovació i ampliació dels instruments de cooperació internacional, la recerca d'instruments d'acord amb un discurs en evolució com el de l'educació per al desenvolupament, i la recerca d'avenços instrumentals en matèria de CPDS. Per desenvolupar aquests tres eixos s'assumeix una mirada reflexiva que intenta ser orientadora, abraçant l'àmplia diversitat de visions i perspectives que adopten, atesa la seva heterogeneïtat, els municipis de la província de Barcelona.

5.2.2.1. Orientacions per superar el caràcter instrumentocèntric de la política

Si bé hi ha diverses modalitats i instruments de cooperació descentralitzada, a la pràctica trobem una gran concentració de les actuacions de cooperació al voltant d'algunes quantes formes de treball. Això passa, en bona mesura, com a resultat de la força de certa inèrcia històrica. Entre tots els tipus, modalitats i instruments existents, hi ha en la pràctica de la cooperació municipal una important concentració en les tipologies de cooperació Nord-Sud i bilateral, en les modalitats d'educació per al desenvolupament i,

especialment, de cooperació per al desenvolupament i, dins d'aquesta, en la financera i indirecta. L'instrument més utilitzat per desplegar aquestes tipologies i modalitats és «el projecte».

És especialment necessari replantejar la centralitat que actualment ocupa el «projecte» com a forma d'intervenció i pràcticament com a unitat de «pensament i expressió» de la cooperació descentralitzada. Fins a tal punt és així que s'ha convertit en el principal marc delimitant de les accions de cooperació. El paper del projecte com a instrument fonamental actua a la pràctica com a element limitant de les decisions i orientacions estratègiques. Dit d'una altra manera, el que no «cap» en el projecte no es considera cooperació i, per tant, queda fora dels continguts explícits i concrets sobre els quals es mesura, s'avalua i es treballa. La conclusió és que la centralitat de l'instrument pot estar limitant seriosament la renovació i la innovació de diferents processos d'intervenció política i social que es produeixen en els territoris, alhora que la política de cooperació es pot estar limitant a reproduir accions dissenyades per un conjunt d'organitzacions i actors especialitzats en la utilització de la burocràcia associada al component instrumental de la política.

En nombrosos municipis, en els quals la modalitat de cooperació indirecta mitjançant convocatòries públiques per al finançament de projectes de cooperació (sobretot a través d'ONGD) ha estat la forma de treball dominant, la relació entre la cooperació descentralitzada i les organitzacions de la societat civil ha estat especialment estreta. Aquest predomini instrumental ha generat llums i ombres: d'una banda, una major implicació d'actors socials i ciutadania en les accions de cooperació, i de l'altra, un mapa de fragmentació, dispersió i burocratització excessives de la cooperació.

El protagonisme del projecte com a eina d'intervenció (i de pensament) dominant —ja sigui a través d'una cooperació directa, de ciutat a ciutat, o una cooperació indirecta amb actors territorials implicats— permet assenyalar tres elements fonamentals que impliquen importants restriccions:

- La centralitat d'una eina de treball excessivament finalista, és a dir, determinada per la consecució de resultats definits de manera *ex ante* dificulta concebre'ls des d'una lògica de procés, producte en bona mesura de la metodologia del marc lògic.
- El predomini d'una lògica sectorial en les intervencions (independentment que es tracti d'un únic sector o de diversos sectors a través d'intervencions «multi-sectorials»).
- Una lògica geogràfica que pot ser limitant per pensar els processos de cooperació des de lògiques transnacionals. No s'ha d'oblidar que els problemes es produeixen a partir de dinàmiques transnacionals, per la qual cosa podríem abordar l'enfocament territorial des de claus transnacionals.

Sembla un fet incontestable que els diferents actors de la cooperació mostren la seva preocupació en notar una certa desafecció i allunyament de la societat respecte de la política de cooperació, i també en advertir notables obstacles i dificultats per ampliar el suport i la participació efectiva de molts actors municipals en les accions de cooperació. La centralitat excessiva del projecte, en la mesura que incorpora rigidesa en la política i limita una participació més àmplia i diversa, obstaculitza la superació d'aquestes dificultats. I això és així perquè la invitació a participar en el marc dels projectes podria semblar que inclou l'exigència de modelar les visions i formes d'actuació a les establertes i consolidades històricament en la política de cooperació, i no tots els actors del territori tenen la capacitat o la voluntat de fer-ho.

En definitiva, les orientacions per superar la centralitat que els instruments tenen en el desplegament de la política de cooperació poden resumir-se com una invitació a obrir espais de col·laboració i de participació que no es vegin limitats pels constreñiments que imposa l'actual gestió instrumental. La represa de les connexions i complicitats amb actors socials diversos, amb diferents capacitats per a la innovació i la transformació en les seves propostes de treball, no hauria d'exigir-ne l'adaptació a un instrumental prèviament establert, sinó que hauria de permetre l'exploració de noves formes de treball que possessin al capdavant de tot el caràcter procedimental, participatiu i transformador.

Hi ha algunes experiències de certa rellevància que poden servir d'inspiració, com les convocatòries de subvenció destinades específicament a la generació de coneixement aplicat, a la innovació i a la generació d'aliances territorials per a la consecució de processos de desenvolupament transformadors. Perquè aquestes iniciatives suposin un canvi qualitatiu en el desplegament de la política, cal que no es vegin limitades pels elements que hem assenyalat com a problemàtics en la determinació instrumental i permetin, per tant, la configuració de noves formes de treball.

El vincle entre els reptes en el pla estratègic i el pla instrumental es mostra de manera evident. La superació de la bretxa entre el discurs i la pràctica requereix la reflexió i la renovació d'ambdues esferes de la política, encara que, sense cap mena de dubte, aquestes renovacions s'han d'emprendre conjuntament, de manera simultània i coordinada, partint d'un gir que dugui a posar l'èmfasi en els aspectes participatius i transformadors de les propostes i no tant en la tradicional vinculació al compliment dels marcs establerts i que han servit com a contorn —i límit— a la política de cooperació.

A continuació s'aporten algunes claus que poden orientar els exercicis dels municipis a l'hora d'identificar nous instruments. Aquestes claus giren al voltant de la naturalesa administrativa dels instruments, de la seva orientació estratègica i de la seva obertura a la participació d'actors diversos. Totes es plantegen amb l'objectiu d'avançar cap al desplegament d'instruments amb més capacitat transformadora.

Un dels elements recurrents quan analitzem els nostres instruments de cooperació és l'alta demanda que en termes tècnics, administratius i burocràtics suposen per

als actors que hi participem, fonamentalment l'Administració local i les ONGD. La concurrència competitiva, la importància del procés de formulació, la lògica de la justificació, basades més en els aspectes procedimentals que en el procés de les actuacions, juntament amb la manca d'adequació de la Llei general de subvencions a l'activitat de cooperació internacional, generen una «bombolla burocràtica i administrativa». Per tant, cal que explorem fórmules que redueixin les càrregues burocràtiques i administratives, tant per a les organitzacions com per a l'Administració i la resta d'actors implicats.

Avançar en aquest sentit no depèn només d'una millor eina administrativa i tècnica, sinó que també necessita una aposta política i un diàleg en el conjunt de l'Administració local, també des d'una perspectiva de CPDS que afecta altres cossos de l'Administració, com intervenció i secretaria.

Un segon element molt important a l'hora de pensar en una nova generació d'instruments de cooperació local està relacionat amb els elements estratègics, i ens convida a pensar en característiques que permetin una millor adaptació dels instruments als objectius de la política.

Aquesta qüestió ens porta a pensar en instruments menys finalistes i més oberts a l'aprenentatge i l'adaptació a la mateixa execució que els actuals, bona part dels quals estan molt limitats per una naturalesa excessivament finalista. La naturalesa dels instruments actuals és finalista perquè ens obliga a identificar amb molta precisió els resultats que es pretenen assolir, i si bé permet un marge per a l'adaptació, aquest marge és reduït i en cap cas és considerat el resultat del diàleg entre la intervenció i la mateixa realitat. Aquesta qüestió allunya en moltes ocasions els processos impulsats a través dels instruments dels objectius de la política.

Una tercera qüestió que cal tenir en compte a l'hora de revisar els instruments de cooperació i explorar noves eines és la recerca d'inclusió d'actors del territori, la participació dels quals és crucial per impulsar les transformacions necessàries.

Les transformacions que busquem per mitjà de les nostres polítiques de cooperació exigeixen la participació de diversos actors al llarg de tot el cicle de la política, incloent-hi l'execució. No obstant això, els requisits i els processos de formulació i justificació que acompanyen els instruments actuen, sovint, com una barrera d'entrada difícil de franquejar per a molts d'aquests actors.

Així mateix, els actors que participem en la política de cooperació, tant els més habituals —com les estructures municipals de cooperació o les ONGD— com altres possibles actors, necessitem adquirir noves capacitats per fer front a reptes de caràcter transnacional i transectorial que exigeixen una mirada i uns coneixements ampliat. Per aquesta raó, els instruments també han de preveure la importància de promoure el desenvolupament de capacitats que ens permetin, al conjunt dels actors de la cooperació, treballar des de lògiques més polítiques, estratègiques i transformadores.

Quadre 7. Algunes idees i orientacions per transitar cap a una nova generació d'instruments de cooperació descentralitzada

Àmbits de revisió	Aportacions	Posibles exemples per explorar i ampliar
Revisió de la naturalesa administrativa dels instruments	<ul style="list-style-type: none"> • Garantia de transparència, rendició de comptes i igualtat d'oportunitats en l'accés als instruments • Alleugeriment administratiu, alliberació de recursos i potenciació dels actors 	<ul style="list-style-type: none"> • Notes conceptuals sintètiques com a forma d'accés inicial • Relació entre els processos de valoració de propostes als espais de diàleg de la política de cooperació • Recerca de fórmules de treball cooperatiu • Més harmonització entre cossos de l'Administració • Incidència a través d'espais supramunicipals en el marc legal i normatiu que regula les subvencions, per a una més gran adequació a la realitat de la cooperació internacional
Revisió de l'orientació estratègica dels instruments	<ul style="list-style-type: none"> • Instruments menys finalistes • Instruments orientats a impulsar o acompanyar processos • Instruments més oberts a l'aprenentatge, i més flexibles en la definició dels seus resultats 	<ul style="list-style-type: none"> • Utilització de metodologies de formulació i seguiment alternatives al marc lògic • Identificació de resultats a partir d'una lògica de procés, aprenentatges i empoderaments • Anàlisi, en el marc dels projectes, de la relació de les transformacions en diferents sectors (anàlisi intersectorial i transectorial) • Anàlisi, en el marc del projecte, de la relació entre territoris i nivells territorials (anàlisi interterritorial i multinivell)
Revisió de la naturalesa participativa dels instruments	<ul style="list-style-type: none"> • Més capacitat d'incloure actors diversos • Instruments basats en capacitats i vincles territorials per superar la limitació que suposa el criteri d'entrada basat majoritàriament en aspectes formals 	<ul style="list-style-type: none"> • Instruments basats en l'enfortiment i la generació de capacitats • Instruments que exploren noves formes de col·laboració i noves temàtiques (investigació, incidència internacional, seguiment i construcció d'agendes, articulació en xarxes...) i que s'hi adapten administrativament • Instruments en què el protagonisme o lideratge en la relació no recaigui en exclusiva en els actors més tradicionals

5.2.2.2. El repte de l'educació per a la ciutadania global

L'àmbit de l'EpD ha estat objecte de nombroses anàlisis i discussions al llarg dels anys. Es tracta d'un camp de treball que ha evolucionat enormement, sobretot en termes discursius, per bé que afronta importants reptes en el terreny de les pràctiques. Com a resultat d'aquesta evolució, el mateix concepte d'EpD representa una terminologia en qüestió.¹⁹ Conceptes com educació per a la ciutadania global o educació per a la trans-

¹⁹ Actualment hi ha un debat obert al si de la cooperació municipal al voltant de la necessitat d'avançar cap a un concepte i una pràctica inspirats en la idea de l'«educació per a la ciutadania global». Si bé és cert que les visions i capacitats encara continuen molt instal·lades en la pràctica de l'EpD, les transformacions que hem anat veient en aquest guia reclamen abordar processos de transformació cada cop més amplis i estructurals. La noció d'educació per a la ciutadania global, per la qual advoca, entre altres actors, la Diputació de Barcelona, aniria més en la línia de la necessitat d'abordar processos de transformació global.

formació social es troben, en l'àmbit de la cooperació descentralitzada, convivint actualment per referir-se a moltes pràctiques comunes però que responen, al mateix temps, a visions diferenciades.

En el cas de la cooperació municipal de la província de Barcelona, actualment són nombrosos els ajuntaments que impulsen directament accions d'EpD, ja sigui per mitjà de l'impuls directe per part de tècnics municipals, del treball en xarxa amb altres ens locals, o mitjançant el concert d'actuacions amb entitats de la societat civil. Les accions de sensibilització que porten a terme els municipis representen la segona modalitat més prioritzada, per darrere de la cooperació internacional.

Un reflex d'això és que la majoria dels ajuntaments de més de 20.000 habitants disposen d'estratègies específiques d'EpD o educació per a la ciutadania global. Els municipis més petits, per la seva banda, si bé és cert que en general no tenen una estratègia específica, també concedeixen una gran importància a aquesta modalitat de treball, com evidencia el fet que és una de les modalitats que desenvolupen directament.

Tant en els plans directors, com en les estratègies sectorials o els plans estratègics dels ajuntaments, es pot veure reflectida l'evolució que ha experimentat l'EpD durant els darrers anys. Una evolució quantitativa, ja que ha rebut cada cop més suport financer, però també, com s'ha assenyalat, qualitativa, en termes conceptuals i discursius.

Discursivament s'ha superat la tradicional identificació de l'EpD amb el treball que cal desenvolupar al Nord. Actualment, a diferència de períodes anteriors, l'EpD no es considera un apèndix de la cooperació internacional al desenvolupament, sinó que es concep com una eina que permet dur a terme processos educatius emancipadors orientats a la transformació social. És a dir, el paradigma de l'EpD anomenada de cinquena generació en l'entorn de la ciutadania global és, actualment, el paradigma amb més acceptació i reconeixement.

Alhora que s'evidencia una evolució teòrica en aquest camp de treball, també se segueix evidenciant una bretxa entre discurs (els objectius reals de l'EpD) i la pràctica (les accions que se segueixen impulsant tant per les administracions com pels actors tradicionals de la política de cooperació). L'EpD està sotmesa en aquest cas a la mateixa tensió entre els plans normatiu i positiu, com el conjunt de la cooperació descentralitzada.

L'EpD, per assolir el potencial discursiu que l'acompanya, no ha de reduir-se a accions puntuals. Per contra, n'hem de fer una «línia pedagògica». Ha de ser considerada com un instrument per incrementar la sensibilitat de la societat cap als problemes al Sud. Hem de fer d'aquesta línia de treball un procés educatiu a mitjà i llarg termini destinat a crear una ciutadania amb consciència global compromesa amb el canvi d'estructures, però també un instrument d'incidència política en les nostres pròpies estructures polítiques, econòmiques i socials. L'EpD, i més encara l'educació per a la ciutadania global o l'educació per a la transformació global, en definitiva, ens ajuda a aconseguir quelcom que des de les àrees de cooperació hem assumit tradicionalment, com és el fet de convertir-nos en palanca política per a la transformació. És a dir, el

repte no és només generar transformacions en la ciutadania per aconseguir una millor comprensió de les causes que generen les desigualtats i els problemes del desenvolupament i un major compromís en relació amb aquests temes per part d'aquesta ciutadania. El repte també és, com es va assenyalar en l'apartat dedicat a la CPDS, aconseguir transformacions de caràcter polític —ja siguin normatives, vinculades a l'adopció d'enfocaments o a la posada en marxa d'instruments de gestió política— en el conjunt de l'estructura del govern municipal.

Considerant que la gran majoria dels ajuntaments reconeixen l'EpD com un eix central per a la resolució dels reptes comuns i que pot promoure solucions integrals,²⁰ cal preguntar-se quins són els elements que limiten, de vegades, dur a terme una pràctica realment transformadora en aquest camp de treball.

Algunes raons ajuden a explicar aquesta qüestió: la convivència entre un discurs avançat i crític amb una pràctica encara instal·lada en les anteriors generacions o concepcions de l'EpD; el fet que les accions d'EpD no es desvinculin del sistema normatiu, administratiu i documental que funciona per al conjunt dels instruments i que genera restriccions i dificultats, o que part de la feina d'EpD encara consisteixi en accions puntuals que, sovint, es dediquen a difondre els resultats o les activitats desenvolupades en els projectes de cooperació internacional finançat pels mateixos ajuntaments, així com a sensibilitzar en aquest sentit.

Això no significa que s'hagin de descartar els instruments que s'han fet servir fins ara, sinó que cal fer un exercici de renovació de les tradicionals accions de sensibilització per fer-les més atractives a nous actors i a la mateixa ciutadania, explorant el valor diferencial i les característiques de la política de cooperació municipal.

Una de les característiques de la cooperació municipal, ja mencionada en aquesta guia, és la proximitat a la ciutadania, i l'Administració és la que més i millor coneix el territori i les necessitats locals. Es troba, per tant, millor posicionada per establir un marc de relacions i un abordatge més integral a l'hora de resoldre els problemes i les necessitats de la ciutadania.

En el cas de les accions d'EpD, aquesta proximitat es tradueix en l'oportunitat per connectar amb altres agents que habitualment no formen part de la política de cooperació (moviment feminista, grups de consum responsable i de proximitat, moviments ambientalistes, entitats socials, centres educatius i moviments de renovació pedagògica, associacions esportives, associacions de veïns, esplais i moviments juvenils, entitats ecologistes), però que conflueixen en la seva mirada sobre el món i els reptes.

Això no només és de gran utilitat per ampliar el mapa d'actors de la política de cooperació i aconseguir, d'aquesta manera, avançar cap a un caràcter més integral d'aques-

²⁰ Vegeu *Localització de l'Agenda 2030 i Educació per a la Ciutadania Global: un diàleg imprescindible*, elaborat el 2020 per la Diputació de Barcelona i els municipis integrants de l'Espai de treball i intercanvi dels plans municipals d'educació per al desenvolupament, impulsat per l'Oficina de Cooperació al Desenvolupament de la Diputació de Barcelona. El document es pot consultar en l'enllaç següent: [https://www.diba.cat/documents/228621/293147161/Agenda+2030++ECG+\(Catal%C3%A0\).pdf/750c881e-fd14-48f5-a839-1fcdee49fdf1](https://www.diba.cat/documents/228621/293147161/Agenda+2030++ECG+(Catal%C3%A0).pdf/750c881e-fd14-48f5-a839-1fcdee49fdf1)

ta política, tal com reclama l'Agenda 2030, adequant-se a la nova realitat complexa i interdependent a la qual ha de donar resposta. Això és estratègic per avançar en l'articulació d'una ciutadania crítica que formi part del canvi del model socioeconòmic que persegueix la política de cooperació.

Les accions d'EpD representen una eina important per avançar cap a una major coherència de polítiques per al desenvolupament sostenible. Ho fan en la mesura que persegueixen mantenir una ciutadania informada i compromesa amb els assumptes globals i mobilitzar la societat civil per afavorir campanyes d'incidència política que impactin directament en la presa de decisions i en el disseny de polítiques. En alguns casos, els ajuntaments han integrat en les accions d'EpD processos formatius per al personal de l'Administració pública amb la intenció de poder desenvolupar capacitats i adquirir coneixements que reverteixin en la seva presa de decisions diària i assolir, així, un impacte positiu en el desenvolupament sostenible.

5.2.2.3. Instrumental per a la promoció de la CPDS

Ja s'ha establert en aquesta guia el paper que la coherència de polítiques per al desenvolupament sostenible (CPDS) pot tenir en tant que enfocament general per ampliar i consolidar les accions pròpies de la política de cooperació en un nou context marcat per la integralitat i la multidimensionalitat dels processos de desenvolupament. En alguns casos, aquest enfocament ha començat a materialitzar-se mitjançant alguns instruments específics que convé ampliar i desenvolupar i, tot i que el seu desplegament exigeix competències més àmplies que les habituals en la cooperació, és essencial que formin part de la nova configuració d'aquestes polítiques.

El rol de la política de cooperació i dels seus tècnics en la introducció d'instruments per a la promoció de la CPDS és fonamental, atès que el seu major coneixement dels efectes i impactes que les polítiques tenen en altres territoris i en les problemàtiques globals els facilita el fet de comprendre la idoneïtat d'introduir-hi l'enfocament.

Però hi ha altres àrees municipals que poden ser especialment sensibles i en què cal explorar complexitats, particularment les del medi ambient o sostenibilitat, educació i les familiaritzades amb els drets socials i les organitzacions socials vinculades al territori.

Aquestes potencials aliances entre sistemes tècnics municipals, necessàriament multisectorials, són crucials per introduir i desenvolupar alguns dels següents instruments destinats a la progressiva transversalització que promou la CPDS:

- Pressupostos sensibles a la sostenibilitat de la vida, que constitueixen un dels instruments més poderosos per dur a terme accions de transversalització de principis

al conjunt de l'acció governamental. La vinculació dels ingressos i les despeses públiques amb criteris de sostenibilitat coherents amb la transformació del model productiu, de comercialització i de consum constitueix una eina poderosa que a més permetrà establir indicadors associats a la distribució social dels ingressos i les despeses.

- Compra pública, que pot transformar-se fàcilment i progressiva en compra pública ètica i sostenible. Per tot plegat, l'instrumental destinat a modificar els plecs de condicions mitjançant la incorporació de criteris socials i ambientals, en detriment del pes que ha tingut tradicionalment el preu, permetrà no només generar llocs de treball destinats a la provisió de serveis de proximitat amb treball digne i menys externalitats ambientals, sinó que constituirà també un missatge d'enorme importància per a la sensibilització ciutadana en aquests mateixos aspectes.
- Orientació de la despesa privada. La generació d'ordenances que promoguin i privilegin el petit comerç de proximitat augmentarà les possibilitats de generar un dinamisme econòmic més intensiu en llocs de treball dignes i menys en capital. Aquests instruments permeten reduir la desigualtat urbana i equilibrar els ingressos fiscals per rendes del treball i del capital. Així mateix, es tracta d'una proposta que afavoreix un model de producció i consum més sostenible i crític amb un model socioeconòmic que posa en risc la sostenibilitat de la vida, amb la qual cosa s'entronca amb els mateixos objectius de la cooperació.
- Incorporació d'actors especialitzats en la generació del coneixement sobre les interaccions existents entre les dimensions local i global, així com entre les dimensions ecològica, econòmica i social dels processos de desenvolupament. Això permetrà elevar el grau de coneixement a partir del qual cimentar polítiques municipals transformadores, molt més vinculades al paradigma emergent de desenvolupament sostenible. L'instrument apropiat per promoure aquestes aliances amb sectors universitaris i altres centres d'anàlisi i pensament suggereix accions de tipus supramunicipal que aglutinin i, alhora, continguin informes periòdics i temàtics dels canvis que l'enfocament de CPDS va introduint en les polítiques municipals.

5.3. La participació ciutadana en la cooperació descentralitzada

La mobilització ciutadana va ser clau per a la construcció de les polítiques de cooperació descentralitzada que, com dèiem al començament de la guia, va rebre un impuls fonamental després de les mobilitzacions pel 0,7% i la justícia internacional dels anys noranta.

Aquesta mobilització de la ciutadania, així com la d'altres actors vinculats al territori, que reclamava millors polítiques de cooperació, més sòlides i participatives, és un element determinant de la cooperació descentralitzada. Concretament, el caràcter par-

ticipatiu al qual va contribuir a definir és un dels trets fonamentals de la cooperació descentralitzada, i hi rau bona part de les seves especificitats i del seu potencial valor diferencial.

A continuació es desenvolupa el paper de la participació en la cooperació internacional dels municipis. Per fer-ho s'aborden alguns trets bàsics d'aquesta participació per, després, assenyalar algunes reflexions i orientacions de cara al futur.

5.3.1. Les característiques principals de la participació ciutadana en la política de cooperació

Segons el paradigma de la governança participativa, de la governança global o de la denominada democràcia del comú, tal com l'entenen autors com Kooiman o Subirats, l'Estat o els poders públics locals o regionals no són els únics actors responsables de l'elaboració de les polítiques públiques, sinó que, de manera voluntària, estratègica i democràtica, comparteixen (o haurien de fer-ho) aquesta responsabilitat amb altres actors. Donar solució als problemes globals del desenvolupament (la desigualtat, la pobresa, la crisi mediambiental) per mitjà de les polítiques públiques dels ajuntaments necessita una nova manera d'entendre el govern de l'àmbit públic. I governar participativament amb una mirada global implica una organització de govern relacional, que abordi els problemes des d'una òptica multinivell i de manera transversal, però, sobretot, requereix una nova manera d'intervenció política oberta a la participació ciutadana en els processos de decisió política, amb una articulació horitzontal.

La ciutadania als municipis de Barcelona s'ha implicat cada cop més en la construcció de les polítiques públiques. Com s'assenyala a l'estudi *Repensar la participació de la ciutadania en el món local*,²¹ la Diputació de Barcelona ha promogut la participació com a pràctica habitual impulsada pels ajuntaments, que s'han anat dotant d'òrgans estables de participació i de reglaments. Així ha anat guanyant força una nova manera de governar el territori basada en l'articulació de xarxes d'actors de diferent naturalesa.

Fins ara els processos participatius impulsats pels municipis han estat variats, un reflex de l'existència de diferents concepcions de la participació (o si més no de la seva intensitat). Alguns s'han limitat a convidar la ciutadania a formar part d'algunes decisions, d'altres (en la majoria dels casos) s'han convertit en mecanismes consultius no vinculants, i uns altres simplement han generat debat donant veu a la ciutadania i a organitzacions socials. Malgrat tot això, en termes generals, encara s'han d'aconseguir espais d'articulació política de la participació que siguin decisius en la construcció de les polítiques públiques.

Alhora, es constata que, tot i que bona part dels processos de participació s'han dissenyat correctament, no sempre han tingut els impactes desitjats. Això es pot explicar

²¹ https://xarxanet.org/sites/default/files/participacio_mon_local.pdf

per l'encara incipient cultura participativa, tant de les administracions com de la ciutadania, i també per la desafecció per part dels ciutadans i ciutadanes cap als processos participatius institucionals, que han estat reduïts històricament a meres consultes. Això no significa que la participació ciutadana hagi de descartar-se per la seva complexitat i alta demanda de temps i capacitats. És més aviat al contrari: la participació ciutadana és un element central en la recerca de noves respostes per als problemes que ens planteja l'actual context, per això cal redefinir el concepte de participació i adoptar noves pràctiques de coproducció de les polítiques públiques.

El context municipal és un àmbit privilegiat per desenvolupar espais de participació ciutadana que generin oportunitats reals i favorables per a la deliberació i construcció col·lectiva de les polítiques públiques. A diferència d'altres escales de govern, els municipis tenim més facilitat per desenvolupar instruments participatius, ja que disposem del diàleg i la interacció personal i interinstitucional.

5.3.2. Reflexions i orientacions per a la participació ciutadana en la política de cooperació

Avui dia els espais de participació de la cooperació es mostren excessivament institucionalitzats i, de vegades, antiquats, com indica la manca de renovació generacional que s'observa de manera majoritària. Les formes més dinàmiques de participació ciutadana que estan aconseguint influir en les agendes polítiques no són les vinculades al internacionalisme solidari. Són, per contra, aquelles que estan aconseguint, mitjançant anàlisis i diagnòstics transnacionals i transectorials, articular amb encert mobilització social i propostes polítiques; entre les més rellevants hi ha el moviment feminista, l'ecologista i el moviment pel dret a l'habitatge, per citar-ne només tres dels més rellevants.

En el cas de la cooperació descentralitzada, es coincideix a assenyalar dues principals limitacions: la rigidesa dels espais institucionalitzats i una agenda predominantment centrada en la negociació d'aspectes relatius a la distribució de finançament més que en el diàleg estratègic de la política.

D'una banda, actualment els espais de participació vinculats a la política de cooperació²² graviten al voltant dels espais formals representats pels consells de cooperació o similars, com a òrgans consultius adscrits a la regidoria o l'àrea municipal competent en matèria d'actuacions exteriors.

²² Els municipis, seguint les indicacions marcades per la Llei 26/2001, del 31 de desembre, de cooperació al desenvolupament de Catalunya, s'han dotat d'espais formals de participació. Dels 311 municipis que conformen la Diputació de Barcelona, el 40% declara dur a terme accions de cooperació (educació per al desenvolupament, cooperació internacional i agermanaments), el 34% té òrgans que assumeixen diferents noms, com consells, meses de participació i comissió de solidaritat, i que més enllà de les diferències en la denominació reproduïxen el model marcat pel Consell regulat en la Llei 26/2001.

La Llei de cooperació catalana (Llei 26/2001) posa les bases del marc de participació de la cooperació descentralitzada a Catalunya. En aquesta llei es crea i es regula un ampli règim de consulta, informació i participació per mitjà, principalment, del Consell de Cooperació al Desenvolupament (art. 24), i també de coordinació i col·laboració amb els ens locals per mitjà de la Comissió de Coordinació amb els ens locals (art. 25).

L'experiència compartida per la majoria dels actors que participen en aquests espais els assenyala com a estructures rígides que afavoreixen la participació de representants de l'Administració, de les organitzacions no governamentals per al desenvolupament i altres institucions, entitats i personalitats rellevants reconegudes com a membres destacats en matèria de desenvolupament. Però la seva rigidesa dificulta la participació del «teixit social variat i dinàmic»²³ del qual formarien part les organitzacions i els col·lectius d'altres països que continuen tenint un rol de beneficiaris i no de socis reals —organitzacions ecologistes, d'economia social, organitzacions de la cultura, del comerç just, els moviments feministes, productors locals, mitjans de comunicació, entre d'altres—, cosa que suposaria aprofitar-ne el potencial per poder respondre als reptes locals i globals del desenvolupament.

D'altra banda, la segona limitació recau en el fet que les agendes que s'aborden en aquests espais formals s'han anat centrant en temes vinculats a aspectes molt instrumentals de la política de cooperació, convertint-los en espais atrapats sovint en les negociacions i dinàmiques del repartiment de fons. Progressivament, aquesta lògica de negociació instrumental —un dels efectes del caràcter *instrumentocèntric* de la política— s'ha anat imposant a altres possibles lògiques de participació més incisives en la identificació de problemes, més dinàmiques i innovadores en l'elaboració de propostes i, en definitiva, més vinculades amb les demandes ciutadanes i les seves expressions.

Sovint les iniciatives socials i ciutadanes denuncien problemàtiques i demanen respostes polítiques amb més audàcia i menys constriccions que les administracions. Per exemple, les mobilitzacions pel dret a l'habitatge han posat de manifest les interaccions entre la propietat immobiliària, els fluxos financers internacionals i els seus operadors privats, el buidament dels centres de les ciutats, les pràctiques d'especulació immobiliària i els riscos derivats dels negocis col·laboratius basats en aplicacions per a mòbils. Alhora, exigeixen respostes en l'àmbit judicial i en l'ordenament territorial i urbanístic de les ciutats, sol·liciten regulacions i ordenaments que modifiquin les tendències i protegeixin les poblacions amb pitjors condicions d'accés al dret d'un habitatge digne.

²³ La Llei de cooperació catalana (Llei 26/2001) i la pràctica totalitat dels marcs de planificació dels municipis reconeixen, si més no formalment, la multiplicitat d'actors que participen en la política de cooperació, mostrant l'existència d'un teixit social variat i dinàmic.

Exemples semblants són les denúncies contra la violència patriarcal i les demandes dels moviments feministes, les denúncies contra la concentració de propietat de grans corporacions en l'àmbit de l'alimentació i la demanda de protecció a formes de producció, comercialització i consum de proximitat, més sostenibles ambientalment i més justes socialment. Són exemples de dinamisme de la societat civil que constitueixen el veritable germen estratègic per a una política de cooperació internacional municipal radicada en les preocupacions i les articulacions de la seva ciutadania. I en són exemples rellevants perquè ofereixen l'oportunitat de visibilitzar la naturalesa global dels problemes i com les dinàmiques de transformació en l'àmbit local determinen les dinàmiques globals alhora que hi estan determinades, també, a aquestes dinàmiques.

En aquest sentit, poden establir-se algunes orientacions destinades a ampliar la base social de suport i la participació efectiva en les polítiques de cooperació dels municipis mitjançant alguns canvis en els espais tradicionals de participació associats a la cooperació.

En primer lloc, poden plantejar-se canvis inspirats en un enfocament integral que passi per flexibilitzar l'estructura i el funcionament dels actuals consells i similars. Un primer pas, necessari, però no suficient, consisteix en la realització d'un esforç per deconstruir una mirada instrumental d'aquests espais que, com ja s'ha assenyalat, acaba expulsant actors molt diversos. Això podria facilitar la inclusió d'altres entitats (o d'altres corrents o moviments socials menys institucionalitzats) que actuen en el sentit de construir alternatives solidàries que posin en relació l'acció local-global.

En segon lloc, es pot revisar l'extensió temàtica i la funcionalitat dels actuals consells, procurant una obertura en la composició i les seves funcions. Les agendes no poden omplir-se pràcticament en la seva totalitat d'assumptes de caràcter tècnic, lligats als instruments de finançament, sinó que hi necessitem incloure debats sobre qüestions més estratègiques i amb un major impuls transformador, per reorientar i renovar la construcció de la nostra política des d'una perspectiva integral i intersectorial en clau de coherència de polítiques per al desenvolupament.

Revisar aquests dos elements ens ajudaria a eixamplar la nostra política amb la incorporació d'altres actors presents en el territori, la qual cosa permetria ampliar-la gràcies als valors, enfocaments i principis que aporten les organitzacions socials compromeses amb els drets humans, el feminisme, la igualtat, la sostenibilitat ambiental o les cadenes de valor de proximitat basades en la feina amb drets. Totes les que hem mencionat suposen propostes alternatives des del territori i el coneixement de les realitats sobre les quals intervé la cooperació internacional. En conseqüència, signifiquen una rellevant aportació de propostes i opcions per a la seva transformació.

La participació real del conjunt de la societat es traduirà tant en termes d'enfortiment i suport social de la política com en termes de mobilització social a favor de la transformació del model de convivència global.

En tercer lloc, la creixent complexitat de la realitat també s'explica per l'emergència de nous actors i d'un sistema més divers d'interessos i interlocutors per a la política pública. El repte és la democratització del diàleg polític i social entre sector públic, privat i tercer sector. És precisament en el nivell de les polítiques municipals on aquest tipus d'iniciatives fa anys que s'experimenten, com ara els pressupostos participatius o bé altres iniciatives en el marc del govern obert, que pretenen ampliar la confiança i l'eficàcia dels governs a partir d'una millor relació, en termes d'aprofundiment democràtic i empenya a la participació, amb els seus governats.

Per tractar un procés de transició i adaptació de la política a responsabilitats i reptes renovats ens trobem davant la necessitat de pensar, i d'actuar, des d'altres claus més dinàmiques i flexibles, però també més transformadores. Resulta clau parlar de *processos*, i no tant de *marcs de planificació* tal com els hem concebut tradicionalment. Marcs de planificació que ens han dut a prendre bona part de les decisions sobre la política a l'inici del procés de planificació, i sense gaire marge per a l'adaptació a la transformació de la realitat, a les orientacions provinents del diàleg entre actors, o a l'aprenentatge generat per l'exercici de la mateixa pràctica o per la seva anàlisi.

En conseqüència, cal fer més èmfasi en els mecanismes de participació orientats per gestionar processos de planificació estratègica que en l'elaboració de marcs de planificació entesos com un document de planificació elaborat per perfils tècnics i mitjançant treball d'escriptori.

6. Una proposta integradora de renovació de la política: els àmbits estratègics

La proposta següent consisteix bàsicament a establir AE com a espais de participació i construcció de la política, que analitzen, diagnostiquen i estableixen prioritats per a la política de cooperació municipal a partir de problemàtiques transnacionals i multidimensionals amb impactes tant en els territoris municipals com en els territoris de destí de les accions de cooperació.

La proposta de revisió i enfortiment que es presenta a continuació —convé precisar-ho— no és una proposta exclusiva per a un determinat perfil de municipis en funció del seu volum i les seves capacitats, sinó que es tracta d'una proposta transversal per a tots els municipis, i que podrà orientar-los en els diferents processos. Aquí es presenten, en conseqüència, les característiques generals d'aquesta proposta de renovació integradora, que haurà de ser interpretada, adaptada i posada en marxa en funció de la realitat de cada entorn municipal, de les seves dimensions i de les condicions de participació dels seus actors, capacitats i recursos tècnics i pressupostaris.

Proposem fer el procés de revisió en dues direccions, que combinen al mateix temps l'estratègic i l'instrumental, aspectes que amb massa freqüència han seguit camins incommunicats. En primer lloc, s'observa la necessitat d'una ampliació estratègica que sigui capaç de tractar els problemes des d'una altra perspectiva, entenent-los com el resultat de processos estructurals i sistèmics. Això ampliaria, a més, el paper de la cooperació descentralitzada, que tindria un paper més determinant en la construcció d'una governança democràtica i multinivell. En segon lloc, i com ja hem avançat, cal vincular la revisió estratègica amb les qüestions instrumentals i de funcionament del model. Per fer-ho hem de buscar noves formes de treball que combinin i aconseguixin que la mencionada renovació estratègica i la revisió dels aspectes instrumentals, procedimentals i operatius que substancien els models de cooperació municipal avancin plegades. Es tracta de formes que, a més d'atorgar un caràcter més estratègic a la política, puguin reforçar aquells elements metodològics que (atesa la seva aposta per marcs més amplis de diàleg i d'anàlisi) afavoreixen la participació, la transparència i la rendició de comptes.

Per dir-ho breument, els AE són espais de realitat i, alhora, són espais de participació per articular respostes integrals a les problemàtiques. Per tant, són una aposta per vincular els problemes (les qüestions temàtiques o sectors tradicionals d'actuació) amb

els processos polítics que es pretenen posar en marxa per respondre-hi (les qüestions procedimentals, metodològiques i instrumentals de la política) i amb els actors que podran fer-ho possible.

Segons l'estructura de treball que proposen els AE, el primer pas seria identificar sobre quins eixos de la realitat volem treballar (definir el *què*), i a partir d'aquí posar en marxa les decisions —basades en el coneixement generat— sobre *com* fer-ho i entre *qui* fer-ho.

6.1. Primer pas: els AE com a diagnòstics de la realitat i les problemàtiques del desenvolupament: *el què*

La raó fonamental que origina la proposta dels AE és que les definicions de prioritats estratègiques basades en prioritats geogràfiques —països prioritaris— i sectorials no és capaç de captar les complexes dinàmiques que estructuraven la realitat i en les quals es generen els problemes.

Davant d'això, necessitem emmarcar la nostra acció en «espais de realitat» més amplis, que ens permetin abordar de manera més adequada les prioritats i afavoreixin actuacions que incideixin en elements de naturalesa estructural i sistèmica, i que actualment no es presenten en forma de «sectors d'actuació». Ens referim a identificar elements com «les desigualtats», «la transformació del model socioeconòmic», «l'aprofundiment democràtic» o la «sostenibilitat de la vida», entre molts altres possibles exemples que ens assenyalen *què* podem fer. El plantejament seria no només identificar aquests grans espais de realitat i, un cop identificats i definits, explorar (a partir del diàleg entre actors i l'anàlisi) quines transformacions dins seu seria pertinent impulsar en funció de les nostres característiques.²⁴

Es mencionen aquests exemples amb el propòsit d'il·lustrar a què ens referim quan parlem de definir i concretar AE, però també per dimensionar-ne l'abast i projectar les potencialitats que pot assolir la cooperació descentralitzada. La realitat dels municipis de la província de Barcelona indica que, en molts casos, es poden identificar ja aquestes prioritacions elaborades a partir de l'experiència de diversos anys, encara que no hagin estat denominades com a AE de manera explícita.

Així, a l'hora de definir la temàtica dels nostres àmbits estratègics prioritaris —que anirien substituint els nostres sectors prioritaris d'intervenció, però que en bona lògica haurien d'estar-ne influenciats— hem de tenir en compte, més enllà de quins elements de la realitat és pertinent transformar, quines capacitats reals i potencials tenim i de quins instruments disposem, així com quins altres podem desplegar.

²⁴ Vegeu l'Annex IV, en què es mencionen alguns exemples de definició d'AE realitzats en diferents polítiques descentralitzades.

6.2. Segon pas: els AE com a estructures de participació de la política de cooperació: *el qui*

Pel que fa al *qui*, som conscients que cal eixamplar la base social i institucional de la cooperació municipal. Si una part del nostre valor diferencial resideix en el nostre vincle amb el territori i els seus actors, un dels reptes més importants que afrontem és incorporar tot el potencial que aquests camps representen a la política de cooperació, la qual cosa ens exigeix abordar amb decisió alguna cosa sobre la qual hem reflexionat profundament, però que no hem aconseguit materialitzar: el reforç de la nostra acció de cooperació internacional amb la incorporació d'actors diversos del territori.

En la mesura que els AE ens portin a ampliar horitzons de transformació i a revisar la forma com prenem decisions, constitueixen una oportunitat —i també una demanda— per a la incorporació de nous actors en la recerca d'una acció cooperativa multiactor des dels nostres municipis.

Per exemple, si hem assenyalat la «sostenibilitat de la vida» com un possible àmbit estratègic, la pregunta que ha de guiar aquest pas i ampliar la base de participació i construcció de la política de cooperació seria «amb qui hem de treballar per assolir les transformacions que ens reclama aquest àmbit». La resposta, lògicament, variarà en funció del municipi, de les seves característiques, del seu teixit associatiu o de la seva estructura institucional, entre altres qüestions.

És important, per a la posada en marxa de l'àmbit estratègic en qüestió, conèixer en profunditat si al municipi hi ha organitzacions feministes, ecologistes, organitzacions que treballen per un altre model agroalimentari, investigadors/es l'àmbit de coneixement dels quals estigui relacionat amb la sostenibilitat de la vida, o institucions que treballin o puguin treballar amb aquest enfocament, així com qualsevol altre actor social, polític o econòmic que pugui contribuir a impulsar aquest àmbit estratègic. En cas que sigui així, cal fer esforços per atreure aquests col·lectius cap als espais de participació dels àmbits estratègics.

Per tant, és pertinent assenyalar els AE com a espais i processos de participació i diàleg entre agents. Ho són en la mesura que ens interpel·len a incorporar noves veus i ens ajuden a revisar alguns dels elements més restrictius dels nostres mecanismes de participació. Aquesta qüestió, com es va assenyalar anteriorment, afecta diversos elements de la política de cooperació, la seva relació amb la CPDS i, en definitiva, la capacitat de transformació de la cooperació municipal. S'assenyala aquí perquè constitueix un pas crucial sense el qual no es podria entendre l'estructura de treball als AE.

No es pot obviar la complementaritat existent entre la proposta dels AE i el denominat enfocament territorial, entès com un enfocament que pretén posar en diàleg i connexió els diferents actors del territori i articular els seus coneixements i les seves capacitats en una relació de cooperació.

L'enfocament territorial concep el territori i els seus actors —amb les seves visions, capacitats i recursos— com l'element clau dels processos de desenvolupament. Són, en

concret, la mobilització, articulació i coordinació de tots aquests actors, sobre la base d'una lògica cooperativa i basada en el principi de coherència de polítiques per al desenvolupament sostenible, les peces sobre les quals gravita l'enfocament territorial.

De la mateixa manera, l'enfocament territorial, així com el treball en els àmbits estratègics, es planteja com un enfocament de diàleg i articulació d'actors territorials en clau de procés de llarg termini. Diverses raons ho justifiquen, però poden condensar-se en dos arguments: el primer és força obvi, la complexitat de mobilitzar i articular actors no respon a processos senzills ni àgils, sinó que reclama temps i adequació a diferents realitats i característiques dels actors. El segon és més estratègic, ja que es tracta d'un enfocament que, tot i que pugui abordar qüestions més reactives o de curt termini, pren sentit com a diàleg estratègic per a transformacions en clau multidimensional i multinivell que exigeixen períodes de temps suficients. No és, en aquest sentit, un enfocament de cooperació que s'adapti a lògiques que tradicionalment han determinat les polítiques i relacions de cooperació descentralitzada: la recerca de visibilitat o resultats de curt termini i fàcilment comunicables.

A més, l'enfocament territorial entès com un procés llarg permet vincular la seva relació amb els àmbits estratègics a la recerca de la millor adequació possible de les formes de treball a l'estratègia definida en el marc de les aliances territorials. Analitzar les formes de treball en relació amb els objectius plantejats, contrastar-les amb les capacitats dels participants de les aliances, analitzar-ne el marc normatiu i administratiu i fer-ho en un marc de diàleg és un procediment clau per a la identificació de les millors formes possibles de treball. Aquesta qüestió ens porta a plantejar-nos *com* articular formes de treball cooperatives, coherents i estratègiques.

6.3. Tercer pas: els AE com a renovades formes de treball, modalitats i instruments: el com

En relació amb el *com*, la proposta d'AE constitueix un avenç per abordar algunes de les limitacions que llasten el valor diferencial de la cooperació municipal, i que han estat diagnosticades abundantment: l'existència d'un paradigma Nord-Sud; la compartimentalització de les nostres modalitats de treball, que tendeixen a separar el treball al Sud (al qual es dirigeixen les accions de cooperació internacional) i el treball al Nord (per a la qual cosa disposem de l'eina de l'educació per al desenvolupament); la manca d'adequació entre modalitats i instruments, i, finalment, les dificultats d'abordar, davant l'absència de mecanismes i instruments per fer-ho, una actuació de caràcter transversal en el conjunt de l'acció municipal en línia amb la coherència de polítiques per al desenvolupament sostenible.²⁵

²⁵ Les polítiques d'igualtat, a tall d'exemple, han arribat molt més lluny que les polítiques de desenvolupament sostenible pel que fa a aquesta qüestió.

La qüestió és rellevant, ja que assumir les interdependències en la generació dels problemes i la necessitat d'una cooperació més transformadora, alhora que s'avança cap a la coherència de polítiques, ens porta a integrar en un procés de decisions elements que tenen a veure amb les modalitats i tipologies d'intervenció, amb els instruments que s'han de desplegar per fer-ho possible, i amb les seves implicacions en matèria de CPDS.

Per aquesta raó es planteja en aquesta guia la necessitat de superar les clàssiques divisions entre tipologies, modalitats i instruments. Encara que aquesta classificació continua sent vigent i, de vegades, és pertinent diferenciar aquests tres elements, hi ha d'haver més diàleg entre ells i, quan sigui necessari, integrar-los o identificar-ne de nous.

La cadena de decisions dels AE ens ajuda a identificar dins del ventall existent de formes de treball (tipologies, modalitats i instruments) quines són les més adients i quina és la millor combinació entre elles per aconseguir els objectius plantejats en aquests àmbits. De la mateixa manera, pot dur-nos a identificar noves formes de treball (noves modalitats o modalitats més integrades) i nous instruments. D'aquesta manera, l'ús del projecte (o de qualsevol altre instrument) no estarà determinat per raons d'inèrcia i oportunitat, sinó només quan sigui pertinent i adequat a la solució que es proposa.

Per contra, la revisió de la cadena de decisions en el marc de la política de cooperació ha de dur-nos a poder identificar l'instrument més adequat de tots els existents per complir amb els objectius plantejats en cada cas. D'aquesta manera, s'altera la cadena de decisions tradicional que suposava identificar o determinar la resta de decisions de la política a partir dels instruments d'intervenció definits *a priori*.

Per il·lustrar-ho més clarament, una iniciativa concreta de cooperació no hauria de definir necessàriament quina és la forma com es treballarà fins que no estigui decidit el tema concret, identificats els objectius i plantejada una aliança entre socis per dur a terme la iniciativa. Un cop aclarides aquestes decisions i analitzada la seva pertinença per contribuir als objectius dels AE, es podria definir quina és o quines són les tipologies, modalitats i eines més adequades per realitzar la intervenció. Aquest senzill plantejament altera la cadena de decisions de la política de cooperació amb l'objectiu de treure pes al caràcter instrumentocèntric que suposa iniciar la cadena de decisions amb la selecció de l'instrument per, després, en funció de les seves característiques, adaptar la resta de decisions (objectius, recursos, socis...), la qual cosa incideix negativament en el compliment dels objectius plantejats.

Infografia 5. Què són els àmbits estratègics

Polítiques multidimensionals per a problemes multidimensionals

1. Descripcions de la realitat: diagnòstics

Els AE caracteritzen fenòmens complexos i acoten els elements de la realitat que volem transformar.

- Contribueixen a una major convergència entre el discurs i la pràctica.
- Sorgeixen davant la necessària transició de les polítiques de cooperació.

Què suposa la transició en la cooperació municipal?

Noves responsabilitats

Adaptació a les capacitats dels actors

- Innovació i aprenentatge compartit
- Gestió del coneixement

Reforç de la vocació solidària

2. Metodologies de treball innovadores: què aporten els AE?

Diàleg estratègic entre agents

Caracterització i delimitació dels AE

Definició d'objectius de cada AE

Generació i gestió de coneixement

Anàlisi i ampliació de models i instruments

Definició de la col·laboració interinstitucional

Definició del marc ampliat de participació

Font: AIETI - La Mundial, 2017.

6.4. Requisits metodològics: integració del treball estratègic i instrumental

Per aconseguir que aquesta metodologia de treball funcioni adequadament i aconseguir que les decisions sobre el *què*, sobre *qui* i sobre *com* compleixin els seus propòsits, dos requisits fonamentals han d'acompanyar tot el procés:

- i) El diàleg entre els actors del municipi per a la presa de decisions estratègiques durant tot el cicle de la política de cooperació, i no només en el moment inicial o en moments puntuals i vinculats amb l'assignació dels recursos. D'aquesta manera, els AE es conceben com a espais de participació de caràcter permanent en què el diàleg entre agents socials i institucionals té continuïtat.
- ii) La permeabilitat al coneixement que pot alimentar la nostra pràctica. Les característiques de la província de Barcelona, atesa l'existència de diverses xarxes municipals, amb especial protagonisme de la Diputació de Barcelona, ofereix un context privilegiat per a la generació d'aquest coneixement i la seva orientació a les polítiques de cooperació municipal.

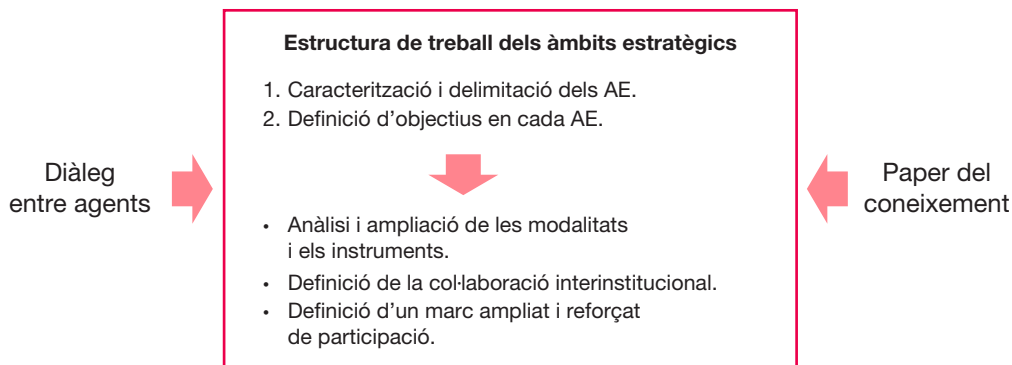
Per desenvolupar els AE, es planteja una estructura de treball que, en allò que és substantiu i metodològic, permet identificar, de manera seqüencial, les principals decisions que conformen la política pública. Aquesta estructura es constitueix com un procés constant de diàleg i aprenentatge que li atorga un caràcter dinàmic i amplia la seva capacitat transformadora. Ho aconsegueix en la mesura que permet integrar de manera més clara les diferents decisions al llarg de tot el cicle de la política i posar-les en connexió amb els plantejaments estratègics.

Per fer-ho és fonamental el diàleg entre agents i l'orientació d'aquest diàleg a la presa de decisions al llarg del cicle de la política. Però també és important que el diàleg i les decisions que s'adoptin als AE estiguin informats en la mesura que sigui possible per anàlisis sòlides i rigoroses sobre els diferents elements que configuren l'estructura de treball d'aquests àmbits. Dit d'una altra manera, si volem identificar línies estratègiques sobre les quals hem d'actuar, si volem saber quins actors són els que tenen capacitats per treballar en cada línia identificada i si volem tenir clar quines són les formes de treball més adequades a cada línia estratègica, necessitem tenir una bona informació per orientar la nostra anàlisi i les nostres decisions.

La incorporació del coneixement generat en investigacions, estudis i anàlisis ens ajudarà també a desplaçar factors que tenen massa pes en les nostres decisions de cooperació —així com, sovint, en la política pública—, com són la inèrcia institucional, els nostres compromisos històrics o la lògica a curt termini.

A la província de Barcelona, com ja s'ha dit, disposem d'adequats instruments i capacitats per generar aquest coneixement i posar-lo en diàleg amb el desenvolupament de les nostres polítiques municipals de cooperació. La Diputació de Barcelona, amb les seves eines formatives i d'acompanyament, i en concret amb l'existència de l'Observatori de Cooperació Descentralitzada, és sens dubte una referència fonamental. Però també l'existència d'universitats potents i centres d'investigació amb una forta especialització en cooperació internacional i agenda de desenvolupament, o la presència de xarxes temàtiques de municipis, suposen importants oportunitats per articular una xarxa de coneixement aplicat a les nostres polítiques de cooperació.

Així, el diàleg entre agents i els resultats generats pel coneixement han d'alimentar els diferents passos que donen forma a l'estructura de treball dels AE, que poden observar-se a la infografia 5 i que, a tall de síntesi, es recullen a continuació:

És pertinent recalcar dues idees fonamentals per a l'impuls dels àmbits estratègics abans de tancar aquesta idea.

La primera és que no es tracta d'una proposta d'enorme complexitat i que exigeix grans capacitats, i per això està pensada només per a aquells municipis amb més tradició de cooperació i bases més sòlides en forma de recursos humans i materials. Per contra, aquesta és una proposta de caràcter transversal. Lluny de pretendre una uniformització de la cooperació de la província de Barcelona, tracta de proposar una via per enfortir aquesta política que, amb el temps, pugui ser vàlida tant per a grans municipis com per als petits, i que permet explorar i explotar la diversitat present en cada un d'ells i integrar aquesta diversitat com a part fonamental de la seva política de cooperació. La posada en marxa d'àmbits estratègics no reclama més recursos ni noves estructures. Per contra, tracta d'adoptar més flexibilitat alhora que enforteix el caràcter estratègic.

El que sí que exigeixen els AE és un ampli esforç de diàleg i participació, així com de recerca de llocs de trobada entre cultures de participació diverses, i la capacitat d'innovar en les propostes instrumentals per al desplegament dels plantejaments estratègics.

La segona idea sobre la qual val la pena insistir és la importància d'adaptar les propostes de renovació de la política a la realitat i les característiques de cada municipi.

Res sembla indicar que un procés de canvi abrupte hagi de tenir millors resultats que els processos de transició, sempre que els passos fets siguin fermes i dialogats.

Característiques i reptes de la cooperació internacional municipal: un breu corol·lari

Hi ha motius clars per emprendre una renovació dels pilars de les polítiques de cooperació descentralitzada. Motius que interpel·len tots els governs municipals, que segons les seves dimensions i capacitats poden adoptar mesures com les suggerides. En aquest sentit, tant l'àmbit local de l'Administració com el seu tradicional enfocament territorial poden constituir incentius rellevants per a la transformació de les polítiques públiques en coherència amb:

- a) una mirada multidimensional que incorpori criteris biofísics en la seva determinació dels territoris —en comptes del marc tradicional basat en competències i fronteres politicoadministratives;
- b) que integri polítiques sectorials per dotar-les d'un nou i més ampli sentit, com, per exemple, salut i contaminació, fiscalitat i drets socials, ocupació i transició ecològica, etc.;
- c) mitjançant instruments que reforcin i subratllin la importància de l'organització social i la participació dels actors, i
- d) oferint i demanant propostes per a una renovada articulació multinivell amb els altres nivells de l'Administració per configurar solucions conjuntes als problemes compartits.

Per superar la bretxa entre el discurs i la pràctica, hem de transitar cap a un model més estratègic que ens permeti superar algunes de les lògiques que ens constreixen i que van ser assenyalades anteriorment, com el paradigma Nord-Sud en la concepció de les relacions i els instruments de cooperació, la planificació a partir de criteris geogràfics i sectorials o el caràcter instrumentocèntric a l'hora de pensar i planificar la nostra política de cooperació, per destacar tan sols alguns dels elements més limitadors. Com ja se sap, disposem de nombrosos elements de diagnòstic per afirmar que els problemes de desenvolupament i també les seves potencials solucions no es configuren i expressen en clau geogràfica i sectorial, sinó en claus més complexes, transectorials i transnacionals que tenen a veure amb el repartiment asimètric de poder, benestar, drets i oportunitats.²⁶

²⁶ Amb la proposta de reconfigurar la lògica geogràfica de la nostra feina en cap cas es tracta de debilitar els llaços de solidaritat establerts amb aquells territoris o pobles amb què existeix una llarga i sòlida relació de solidaritat. El que pretenem, per contra, és enfortir-los. Però la veritat és que els problemes que castiguen comunitats i pobles germans són cada cop més complexos i exigeixen de manera creixent una aproximació de caràcter transnacional i

Fer front als reptes plantejats a partir d'un canvi abrupte no sembla el més adient. Optar per una transició gradual ens durà a processos de canvis en les polítiques de cooperació en què hauran de conuiuïre diferents visions de la cooperació. Aquesta transició haurà de dependre, en el seu ritme i abast, de les responsabilitats, possibilitats, capacitats i voluntats dels diferents municipis. Però la veritat és que els elements de transformació plantejats afectaran en més o menys mesura tots els actors municipals en tant que assistim a l'existència de problemes que ens afecten a tots i totes. És fonamental que la transició ens permeti fer passos sòlids i consensuats, que s'adapti a les nostres capacitats i que ofereixi marge per a la innovació i la capacitat d'aprenentatge en el mateix procés.

Sorgeix, així, la idea d'«àmbits estratègics», que sintetitzem en l'últim apartat d'aquesta guia, entesos com una forma de treball que permet superar aquestes lògiques limitadores i abordar i culminar el mencionat procés de transició que els canvis en la realitat i les nostres pròpies anàlisis ens reclamen.

Animem, finalment, tots els municipis a explorar en profunditat el conjunt de les seves potencialitats, que són nombroses. Animem també a abordar processos encaminats a ampliar la base social i institucional de la política de cooperació, ja que en dependrà la seva força i també la seva legitimitat. La gran riquesa de visions i capacitats de què disposen els municipis i el conjunt dels actors territorials han de ser incorporades a la política de cooperació. En la mesura que sigui així, aquesta política es veurà enormement reforçada i el seu paper, estratègicament ampliat. Esperem que les reflexions incorporades en aquesta guia siguin un suport sòlid per dur-ho a terme.

transectorial, per la qual cosa seguir apostant per vincles solidaris ens reclama el millor enfocament possible. És per això que necessitem emmarcar adequadament els problemes que acusen les nostres comunitats i pobles germans i tenir una actuació més transformadora, per, d'aquesta manera, complir millor amb la vocació de solidaritat internacional.

Annex I: Expressions regionals de la cooperació descentralitzada

Si bé és cert que en la cooperació descentralitzada se li reconeix un origen concret i una evolució marcada per algunes fites compartides, la seva evolució ha estat tan diferent per països i regions que ha configurat un mapa de gran amplitud i heterogeneïtat. Diverses raons ho expliquen, entre les quals destaca el marc normatiu nacional en matèria d'acció internacional entesa en sentit ampli, i de política de cooperació en particular, ja que els marges d'actuació de governs locals i regionals estaran molt determinats per l'establert per aquests governs. Altres factors explicatius, per assenyalar-ne alguns dels més rellevants, podrien ser la pertinença o no a espais d'integració regional; les dinàmiques transfrontereres; el paper de la societat civil, fonamentalment pel que fa a la seva implicació en processos de transnacionalització i a la seva exigència als governs descentralitzats en aquest sentit; el pes de la burocràcia per posar en marxa accions de cooperació descentralitzada o, de manera molt destacada, el perfil ideològic i la visió del món dels governs descentralitzats, que determinarà no només l'existència o el pes de la cooperació descentralitzada, sinó el seu perfil i la seva orientació.

A continuació presentem els principals trets i l'evolució dels perfils de cooperació descentralitzada que reflecteixen algunes diferències en funció del context geogràfic i polític atenent fonamentalment els dos contextos regionals en què la cooperació descentralitzada ha tingut més força.

Amèrica Llatina

El desenvolupament de la cooperació descentralitzada en la regió llatinoamericana ha estat especialment vinculat a dos elements diferenciats. D'una banda, és una cooperació que s'ha enfocat en gran mesura en el suport de processos de descentralització i en l'enfortiment de capacitats per al govern regional i local. Les accions en matèria de desenvolupament dels sistemes polítics, dels sistemes de governança i de polítiques per a l'extensió de serveis bàsics han estat les preeminents. Entre les modalitats destaca l'intercanvi d'experiències i de capacitats entre realitats socioeconòmiques bastant semblants, cosa que ha acabat per constituir la denominada cooperació Sud-Sud, que no es limita als intercanvis entre països de la regió, sinó que inclou cada dia més intercanvis entre actors amb un nivell de desenvolupament relatiu similar pertanyents a diversos continents. De l'altra, l'agenda de la cooperació descentralitzada, en bona me-

sura en resposta al seu origen vinculat amb l'internacionalisme solidari, s'ha centrat en la defensa dels drets humans, el suport a les comunitats i l'enfortiment de la societat civil i els seus processos d'emancipació.

El marc europeu

La cooperació descentralitzada a Europa es caracteritza per un major grau de subjecció als criteris propis del CAD i, per tant, a la configuració tradicional de l'AOD. En aquest sentit, ha estat molt més vinculada, sovint de manera subsidiària i complementària, a la definició i a les prioritats establertes per la cooperació dels seus governs centrals.

No obstant això, la cooperació descentralitzada europea presenta notables diferències entre països, definides per marcs normatius molt diferents entre si, oscil·lant entre marcs jurídics que defineixen clarament els paràmetres d'activitat dels GL pel que fa a prestació d'AOD i l'absència d'una reglamentació que doni suport a la prestació d'AOD per part de GL o que fins i tot la limitin activament.

Més enllà de fer-ho en les comunicacions, declaracions i documents que ja s'han assenyalat (vegeu Annex II), la Comissió Europea ha desenvolupat el concepte i la pràctica de la cooperació descentralitzada a través de diferents reglaments específics des del 1998 (Quadre 1).

La Comissió Europea ha dedicat programes financers i marcs estratègics per a la cooperació descentralitzada en els períodes 2007-2013 i 2014-2020 (DACOECD, 2017) i ha desenvolupat també un paper pioner en la cooperació descentralitzada directa, amb la posada en marxa a principis dels anys noranta dels programes «horitzontals» a l'Amèrica Llatina: principalment, AL-INVEST (1992), ALFA (1994) i URB-AL (1997), dirigits a facilitar una cooperació directa entre institucions descentralitzades d'Europa i l'Amèrica Llatina, a les àrees de pimes, universitats i governs de ciutats.

Quadre 8. Principals fites del marc normatiu europeu sobre cooperació descentralitzada

MARC NORMATIU EUROPEU

- Carta Europea de l'Autonomia Local adoptada pel Consell d'Europa el 15 d'octubre del 1985: estableix la independència política, administrativa i financera dels governs subestats i els faculta per a la realització de cooperació descentralitzada.
- La Comissió Europea ha desenvolupat el concepte i la pràctica de la cooperació descentralitzada a través de diversos reglaments específics:
 - Reglament (CE) núm. 1659/98 del Consell, del 17 de juliol del 1998, sobre la cooperació descentralitzada. Estableix els objectius i àmbits d'actuació prioritaris de la cooperació descentralitzada, el seu marc pressupostari, els instruments que podran fer-se servir per dur a terme les accions de CD i els actors que podran optar a finançament. Aquest reglament és posteriorment prorrogat i modificat pels Reglaments (CE) núm. 955/2002 del Parlament Europeu i del Consell, del 13 de maig del 2002, i Reglament (CE) núm. 625/2004 del Parlament Europeu i del Consell, del 31 de març del 2004.
 - Reglament (CE) núm. 1905/2006 del Parlament Europeu i del Consell, del 18 de desembre del 2006, pel qual s'estableix un instrument de finançament de la cooperació al desenvolupament (ICD) i deroga, entre d'altres, el Reglament (CE) núm. 1659/98 del Consell, del 17 de juliol del 1998, sobre la cooperació descentralitzada.
L'ICD substitueix el conjunt d'instruments geogràfics i temàtics que s'han anat creant amb els anys i en funció de les necessitats amb l'objectiu de millorar l'ajuda al desenvolupament. L'ICD reconeix les entitats descentralitzades dels països socis (municipis, províncies, departaments o regions) i agents no estatals com a susceptibles d'optar a finançament i incideix en la necessitat de cercar l'enfortiment de les institucions i capacitats locals en tots els àmbits.
Posteriorment és prorrogat i modificat per la Proposta de Reglament del Parlament Europeu i del Consell del 21 d'abril del 2009 i Proposta de Reglament (UE) del Parlament Europeu i del Consell, del 17 de març del 2010.
- Tractat de Lisboa, gener del 2009. Atorga una major rellevància al paper dels governs subestats europeus. Ratifica el paper consultiu del Comitè de les Regions, constituït per representants dels ens regionals i locals, i incorpora les dimensions local i regional al marc jurídic de la UE, en afirmar que aquesta ha de respectar la identitat nacional dels estats membres, també pel que fa a l'autonomia local i regional, alhora que vaticina una aplicació més transparent i descentralitzada de les polítiques de la UE, a fi que les decisions siguin preses tan a prop dels ciutadans com sigui possible.
- Marcs financers plurianuals (MFP). Establert per a un període mínim de cinc anys, els MFP han de garantir l'evolució ordenada de les despeses de la UE dins del límit dels seus propis recursos. Creen les bases de la disciplina financera establint límits màxims per a grans categories de despesa, anomenades rúbriques. Fins avui n'hi ha hagut cinc. Actualment és vigent el MFP 2014-2020. El MFP per al període 2012-2027 es troba en fase de discussió. D'acord amb els esborranys que se n'han fet públics, s'esperen augments pressupostaris per a la cooperació al desenvolupament.

Font: elaboració pròpia.

Annex II: Aproximacions i definicions de la cooperació descentralitzada realitzades per organismes internacionals

OCDE
<ul style="list-style-type: none">• Des de la perspectiva del sistema d'ajuda al desenvolupament, predomina la proposta de l'OCDE (2005): la cooperació descentralitzada és l'ajuda proveïda pel sector públic diferent dels governs centrals.• En diversos informes específics sobre els governs descentralitzats, assenyala l'important paper de la cooperació descentralitzada i la seva creixent rellevància davant l'actuació multinivell que demana el context actual (OCDE, 2005, 2008).
<p>UNIÓ EUROPEA: diversitat de definicions i escoles que reflecteix l'amplitud i complexitat del fenomen i la diversitat de maneres d'avançar en les relacions de cooperació internacional per part dels GL. Amb el pas dels anys i la incorporació de més actors, s'ha produït superposició o una barreja de models que en molts casos conviuen en un únic actor subestatal.</p>
<p>1992, Comissió Europea «Decentralized Cooperation. Objectives and Methods» destaca el paper de la cooperació descentralitzada i la defineix com «un nou enfocament en les relacions de cooperació que busca establir relacions directes amb els òrgans de representació local i estimular les seves pròpies capacitats de projectar i dur a terme iniciatives de desenvolupament amb la participació directa dels grups de població interessats, prenent en consideració els seus interessos i els seus punts de vista sobre el desenvolupament».</p>
<p>1996, Comissió Europea «Report on the implementation of Decentralized Cooperation», a partir d'una combinació de reflexió teòrica i anàlisi de la pràctica assenyala l'existència de tres «escoles de cooperació descentralitzada»:</p> <ol style="list-style-type: none">1. Model de cooperació descentralitzada d'integració: basat en l'experiència de la integració europea, entén la CD com la col·laboració horitzontal entre actors d'una part de la societat civil de països de la UE —entre els quals hi ha autoritats locals, actors econòmics o institucions d'educació superior— i tercers països que persegueix l'establiment de relacions polítiques, econòmiques i culturals equilibrades. Implica principalment intercanvis culturals, econòmics, tecnològics i científics amb països de desenvolupament més baix.2. Model participatiu: amb origen en l'AOD, emfatitza la necessitat d'atorgar una veu i un paper principal a la societat civil en els processos de desenvolupament, que passaria de ser considerada com a receptora d'ajuda a entendre's com un agent de cooperació. L'adopció d'aquesta escola suposaria la transformació de les relacions entre la societat civil i les autoritats públiques dels països socis i dels instruments de cooperació que no preveïessin aquesta opció.3. Model substitut: opera en països en què, normalment per raons polítiques, s'ha suspès la cooperació oficial i en què la cooperació descentralitzada ha aportat els recursos en substitució d'aquesta cooperació oficial absent.

2006 «Consens Europeu sobre Desenvolupament».

2007 Aprovació del «Codi de Conducta de la UE relatiu a la divisió del treball en l'àmbit de la política de desenvolupament».

2008, Comunicació «Autoritats locals: actors per al desenvolupament» (SEC(2008)2570): «El terme *cooperació descentralitzada* aquí es fa servir per designar l'ajuda de finançament públic i privat proporcionada per les autoritats locals, xarxes i altres agents locals».

2013, Comunicació «Capacitació de les autoritats locals als països socis en nom de la millora de la governança i l'eficàcia dels resultats del desenvolupament» (COM (2013)280 final). «La UE hauria de continuar defensant i coordinant les iniciatives de cooperació transfronterera i descentralitzada entre les autoritats locals d'Europa i dels països socis basades en associacions duradores entre institucions semblants. La cooperació descentralitzada entre autoritats locals de la UE i autoritats homòlogues de tercers països poden aportar un valor afegit a l'aplicació de les accions de desenvolupament, mitjançant iniciatives d'aprenentatge permanent entre iguals, la transferència de coneixements tècnics i la millora de la participació dels agents locals en l'espai públic en l'àmbit local».

2017, «Nou Consens Europeu sobre Desenvolupament»: donant continuïtat a tots els documents i declaracions assenyalats anteriorment reconeix el paper dels GL i la cooperació descentralitzada en l'avenç cap al compliment de l'Agenda 2030 i els ODS.

NACIONS UNIDES

2016, 2018 (ECOSOC). El Fòrum de Cooperació al Desenvolupament (FCD) del Consell Econòmic i Social de Nacions Unides (ECOSOC) planteja la rellevància de la cooperació descentralitzada no només com una part important de la resposta als problemes socials, sinó com a part de la revisió i una major democratització que el sistema de cooperació internacional necessita abordar.

OBSERVATORI DE LA COOPERACIÓ DESCENTRALITZADA

La cooperació descentralitzada com a modalitat de cooperació liderada pels governs locals, necessària i complementària a la cooperació bilateral i multilateral, els objectius i instruments de la qual permeten avançar cap a formes de cooperació més simètriques, en què la reciprocitat i l'aprenentatge mutu es converteixen en eixos centrals de les relacions entre governs locals.

Font: elaboració pròpia.

Annex III: Modalitats i instruments de la política de cooperació descentralitzada

Categoria	Característiques	
Tipus de cooperació (en funció de les relacions entre socis)	Cooperació Nord-Sud	És el tipus de cooperació majoritàriament desplegada pels municipis, i sobre la qual es basa gran part de les directrius, els recursos i els instruments de la cooperació descentralitzada.
	Cooperació triangular	La cooperació (descentralitzada) triangular és l'establerta entre dues entitats locals de països del Sud i una entitat local d'un país del Nord. Aquesta última acompanyaria i impulsaria, ja sigui amb recursos financers i/o amb recursos tècnics, a la relació de cooperació establerta entre els actors locals del Sud. La relació de cooperació Sud-Sud és la protagonista en les actuacions de cooperació triangular. Tot i que es tracta d'una modalitat de cooperació molt poc freqüentada pels actors locals, hi ha algunes iniciatives de cooperació triangular en la cooperació catalana.
Tipus de cooperació (en funció de la via de canalització)	Cooperació descentralitzada bilateral	És el tipus de cooperació majoritàriament desplegada pels municipis, i sobre la qual es basa gran part de les directrius, els recursos i els instruments de la cooperació descentralitzada. És un tipus de cooperació que es duu a terme, de manera directa o indirecta, entre dues localitats, i pot concretar-se per mitjà de molt diverses formes o instruments. El tret fonamental d'aquest tipus de cooperació és que no hi participa cap organisme multilateral ni xarxa internacional.
	Cooperació multilateral	Encara que no és la modalitat més habitual, hi ha municipis que han considerat aquesta modalitat de cooperació. Aquestes iniciatives consisteixen en el suport financer a xarxes internacionals o bé organismes internacionals dedicats a la cooperació internacional o el treball en diferents camps del desenvolupament. El suport específic al funcionament i l'estructura d'organitzacions internacionals o la contribució a algun projecte concret localitzat geogràficament acostumen a ser les dues principals formes que adopta la cooperació multilateral.**
Modalitats de cooperació (pel tipus de relació entre socis i partícips)	Cooperació* directa	La cooperació directa és la que consisteix en relacions directes de suport i col·laboració entre autoritats i institucions locals de manera directa, sense que hi hagi actors intermediaris en aquesta relació. Això no implica l'absència de participació d'altres actors en el marc d'aquesta col·laboració, però sí que significa que aquest paper no és d'intermediació o canalització dels recursos. En la cooperació directa, enfront del que habitualment es planteja, actors com les organitzacions de la societat civil, les universitats o altres actors del territori poden tenir un paper de rellevància en la definició, l'acompanyament, l'assessoria, la dinamització o el seguiment del procés.

	<p>Cooperació* indirecta</p>	<p>La cooperació indirecta és aquella en què un tercer actor assumeix la gestió principal dels recursos i el protagonisme de la intervenció, i en què el principal paper del govern local del Nord és el de finançador. Les dues formes més habituals de cooperació indirecta són el finançament d'actuacions a organitzacions socials (generalment ONGD) i la contribució a estructures i xarxes municipals. No obstant això, no tota la cooperació o l'educació per al desenvolupament a través de xarxes pot considerar-se com a cooperació indirecta, sinó que això dependrà de les característiques de la xarxa i del paper dels municipis que hi hagi dins seu.</p>
	<p>Cooperació* delegada</p>	<p>Es tracta d'una de les modalitats de cooperació que sorgeixen en el marc de l'agenda d'eficàcia de l'ajuda per aconseguir una major coordinació en les relacions de cooperació, però amb prou feines ha estat explorada per la cooperació descentralitzada. Un govern local del Nord (o diversos) encomana a un altre govern local la realització de les seves accions de cooperació en un context geogràfic i al costat d'un soci local determinat. El sentit d'aquesta modalitat és delegar en aquells actors que disposen de millors capacitats per dur a terme aquesta intervenció o procés de cooperació.</p>
<p>Modalitats d'actuació (pel tipus d'àmbit d'actuació)</p>	<p>Cooperació per al desenvolupament</p>	<p>Es tracta de la principal línia de treball de la política de cooperació, a la qual es dediquen pràcticament dos terços dels recursos de la política municipal a Catalunya. Consisteix en la realització d'activitats que promouen el desenvolupament (i que per les seves característiques poden ser catalogades com a ajuda al desenvolupament) d'actors, comunitats o administracions de diferent àmbit territorial dels països del Sud.</p>
	<p>Educació per al Desenvolupament</p>	<p>L'educació per al desenvolupament constitueix una de les línies de treball fonamental dels municipis, ja que és, després de la cooperació internacional, la modalitat més recurrent de la cooperació municipal. L'educació per al desenvolupament constitueix un dels camps de treball més rellevants per a la cooperació municipal en la mesura que els municipis posseeixen una proximitat amb la ciutadania que no troben en altres administracions. És en aquesta mateixa proximitat, així com en l'existència de formes de participació específiques de l'àmbit local, on hi ha un potencial que encara està per desenvolupar plenament.</p>
	<p>Acció humanitària</p>	<p>L'acció humanitària és la que respon a una crida de la comunitat internacional, d'un país o d'una entitat local en suport davant d'una situació d'emergència o crisi humanitària.</p> <p>L'acció humanitària no és la modalitat d'actuació a la qual els municipis catalans dediquen més recursos. És, de les tres modalitats identificades en funció de l'àmbit d'actuació i els objectius perseguits, la menys dotada econòmicament. No obstant això, convé no perdre de vista que sí que és una modalitat majoritària, en el sentit que la pràctica totalitat dels municipis la incorpora com a línia prioritària en els seus marcs de planificació i dedica recursos a fer-ho.</p> <p>La gran majoria dels municipis, atesa la naturalesa i complexitat de les accions d'acció humanitària, contribueix a aquesta modalitat a través d'aportació a entitats supramunicipals amb més capacitat de gestió i reacció davant la crisi. En aquest cas, l'entitat que aglutina bona part d'aquests esforços és el FCCD, així com el Comitè Català d'Ajuda Humanitària i d'Emergència.</p>

Modalitats de cooperació (en funció del que es transfereix i sigui l'objecte de la relació de cooperació)	Cooperació financera	<p>La gran majoria de la cooperació descentralitzada respon a la categoria de cooperació financera. Els projectes i programes, instrument per excel·lència d'aquesta cooperació, són dues de les principals eines amb què compta la cooperació financera. És cert que tradicionalment s'ha fet servir el concepte de «cooperació financera» per fer referència a la «cooperació financera reemborsable». No obstant això, la cooperació financera és tota aquella que implica un transvasament de recursos financers, per la qual cosa forma part d'aquesta modalitat tota la cooperació articulada a partir de donacions i subvencions. La cooperació indirecta canalitzada per mitjà d'ONGD, per assenyalar la principal forma que adquireix la cooperació municipal, seria, en conseqüència, cooperació financera.</p> <p>La cooperació financera pot ser no reemborsable (ho és la totalitat de la cooperació local) o reemborsable, en què el soci local ha de retornar una part del finançament.</p>
	Cooperació tècnica	<p>La cooperació tècnica impulsada pels actors locals és aquella que es basa en relacions de suport a partir de transferències i intercanvis no financers ni materials. L'objecte de la cooperació tècnica consisteix en la transferència de coneixements tècnics de rellevància per als processos de desenvolupament impulsats pels actors locals socis. La base d'aquesta cooperació descansa principalment en processos formatius o d'acompanyament desenvolupats per personal tècnic dels municipis.</p>
Instruments d'actuació	Agermanaments	<p>Les primeres relacions de cooperació internacional entre ciutats i municipis, després de la Segona Guerra Mundial, van adoptar la forma d'agermanaments. Si bé han evolucionat fins al present, aquesta forma de relació consisteix bàsicament en l'establiment de vincles directes i de caràcter horitzontal entre dos municipis que decideixen establir relacions d'amistat i solidaritat. L'agermanament constitueix, així, un marc ampli que pot derivar en molt diverses formes de treball i amb diferents intensitats.</p>
	Programes i projectes (de cooperació, educació per al desenvolupament o d'ajuda humanitària)	<p>El projecte és, amb molta diferència, l'instrument més utilitzat en la cooperació descentralitzada. Es caracteritza per un cicle d'intervenció molt determinat en el temps i en l'espai per a la consecució d'un objectiu definit inicialment i articulat a partir d'activitats orientades al compliment d'aquest objectiu.</p> <p>Idealment els projectes s'emmarquen en programes més amplis temporalment i pressupostària que contribueixen a objectius més generals.</p>
	Contribució a fons i xarxes municipals	<p>Si bé els fons i les xarxes municipals de cooperació són un actor en si mateixes i poden respondre a molt diverses formes i modalitats de cooperació, poden assenyalar-se també com un instrument de la cooperació descentralitzada. Són especialment rellevants per a la cooperació municipal: en primer lloc, per raons de governança multinivell, ja que constitueixen una eina rellevant per articular la veu de l'àmbit local en els processos de governança. En segon lloc, perquè afavoreixen la coordinació i contribueixen a una major eficiència i racionalitat en afavorir una millor economia d'escala.</p>

Suport pressupostari	<p>El suport pressupostari és una forma d'ajuda programàtica en què el soci del Nord contribueix a finançar el pressupost del soci local mitjançant una transferència de recursos. La principal característica d'aquest instrument és el seu elevat grau d'alineació d'acord amb les prioritats del país o actor receptor.</p> <p>És un tipus d'instrument gestionat habitualment pels governs centrals, ja que les transferències s'acostumen a fer al compte del Tresor Públic del país receptor. Els actors locals, de manera puntual, també han recorregut a aquest instrument, per bé que no constitueix encara un instrument prioritari, ja que a més de les dificultats de gestió administrativa no té la capacitat de contribuir al potencial estratègic que tenen altres instruments de cooperació municipal.</p>
Altres: viatges, turisme responsable i solidari, beques...	<p>Juntament amb els instruments assenyalats, les característiques dels quals es troben en bona mesura definides per organismes internacionals, hi ha un altre tipus d'instruments de cooperació menys habituals i que estan laxament definits, però les característiques dels quals encaixen dins dels contorns de l'ajuda al desenvolupament. La cooperació municipal ha recorregut reiteradament a alguns d'aquests instruments.</p> <p>Aquesta categoria ofereix un important espai per a la innovació instrumental i l'ajust de formes d'intervenció a l'abast dels municipis per ser orientades cap al treball de cooperació internacional i la coherència de polítiques per al desenvolupament sostenible.</p>

Font: elaboració pròpia.

* Es fa referència a la cooperació en un sentit ampli, com a categoria que aglutina alhora les modalitats de cooperació per al desenvolupament, educació per a la ciutadania global o educació per al desenvolupament i acció humanitària.

** A mig camí entre la cooperació multilateral i la bilateral hi ha la cooperació multilateral. Es tracta d'aquella cooperació que formalment és bilateral (i, per tant, es computa com a tal) perquè es produeix de govern a govern, però és executada per un organisme multilateral.

Annex IV: Una cooperació descentralitzada en transformació: alguns exemples

Els processos de revisió, aprofundiment o enfortiment de la política de cooperació descentralitzada han de respondre a la naturalesa de cada cas. El nostre punt de partida, i també les nostres potencialitats i limitacions, determinarà l'abast i la direcció d'aquest procés. Tanmateix, pot ser d'interès, sense cap altra pretensió que il·lustrar la direcció que aquests processos adquireixen, recollir breument algunes experiències que tenen lloc en diversos contextos.

No obstant això, a l'hora de pensar en algunes pràctiques d'interès per inspirar les transformacions que demana la política de cooperació, cal afirmar que no existeix un nou model idoni, predefinit i llest per ser implementat. Per contra, en els casos que s'han analitzat s'han fet modificacions i innovacions cenyides a aspectes concrets que no sempre formen part d'un procés de revisió integral de la política, però que sí que incorporen aspectes interessants que, en conjunció amb altres elements, poden servir de referència i entrada per a una reforma més estructural.

En la següent taula es recullen les experiències de diferents administracions de la UE, CA i ajuntaments de l'Estat espanyol, amb el propòsit de mostrar alguns passos donats pel que fa a la revisió dels marcs de planificació i participació, els instruments i la constitució d'aliances. Passos, en definitiva, a la recerca de noves formes de treball que donin resposta a algunes de les limitacions observades.

REFORMULACIÓ DEL MARC ESTRATÈGIC	
AJUNTAMENT DE MADRID	<p>En el cicle polític 2015-2019, l'Ajuntament va posar en marxa un exercici de transició cap a una política de cooperació integral, multinivell i multiactor que es va plasmar en unes «Línies estratègiques per a una política de ciutadania global i cooperació internacional» (2016) i, posteriorment, en el «Marc estratègic de la política de ciutadania global i cooperació internacional de la ciutat de Madrid» (2018). D'aquest marc estratègic és interessant destacar dos elements: el primer és que situa la política de cooperació com una política oberta i flexible, capaç d'adaptar-se als ràpids canvis que es produeixen en el context internacional i a les preferències i aprenentatges dels actors protagonistes de la política. El segon element és el caràcter estratègic de la política de cooperació, que passa a tenir influència en el conjunt de les polítiques de govern, amb capacitat integradora per respondre a la concepció multidimensional del desenvolupament sorgit de les noves agendes internacionals. En el cas de Madrid, el Marc de Planificació s'organitza a partir de la proposta de quatre àmbits estratègics: 1) Construcció d'una societat global basada en la defensa de la democràcia, la igualtat de gènere i el respecte a la diversitat cultural; 2) Promoció d'una cultura de pau i defensa dels drets humans; 3) Aprofundiment en la construcció de ciutats i comunitats sostenibles; 4) Aprofundiment en un model econòmic i social sostenible. Finalment, per articular el diàleg entre els diferents actors de la cooperació i involucrar la ciutadania es crea el Foro Madrid Solidaria, una instància de consulta flexible dinàmica i estructurada. Després de les eleccions municipals de l'any 2019, i amb el canvi de govern municipal, es produeix un gir en la política de cooperació que es desvincula d'aquest marc estratègic, adopta unes prioritats noves i anuncia l'elaboració d'un nou pla.</p>
JUNTA D'EXTREMADURA	<p>L'Agència Extremenya de Cooperació Internacional per al Desenvolupament (AEXCID) va iniciar el 2017 un procés de revisió de la política de cooperació amb l'objectiu de redefinir-la, ampliar-la i reforçar-la per respondre així als reptes i desafiaments de l'actual context global. Han estat diversos els passos que ha fet per redefinir la política: el primer ha estat impulsar una investigació/diagnòstic per prendre el pols de la cooperació extremeña; aquest diagnòstic va permetre construir un nou marc estratègic i de planificació, plasmat en el Pla general de cooperació extremeña 2018-2021, en què s'expliciten clarament les lògiques universal integral i multinivell de la política. El procés de redefinició s'ha construït al costat d'actors de la cooperació, creant un marc de planificació que gravita al voltant dels àmbits estratègics que en el cas extremeño es defineixen com «una metodologia per al treball de tots els actors i un espai de realitat. Constitueixen així un mecanisme de diàleg i participació per a la presa de decisions, i alhora una mirada estratègica compartida sobre la complexitat i interdependència dels fenòmens».</p> <p>En el cas d'Extremadura, amb la participació i el consens de tots els actors i a partir de les capacitats regionals, s'han identificat i construït tres AE, amb la intenció de superar la mirada tradicional de la cooperació: 1. Sostenibilitat de la vida, 2. Feminismes i desigualtats i 3. Mobilitat humana i migracions.</p>
DIPUTACIÓ DE BARCELONA	<p>La Diputació de Barcelona, d'acord amb el seu compromís de defensar els interessos i l'agenda municipals i territorials a escala internacional, manté espais de treball articulats amb institucions homòlogues i entitats amb una forta vocació municipalista de l'Amèrica Llatina, el Mediterrani i l'Àfrica subsahariana, per enfortir les capacitats institucionals dels governs locals, la millora de les polítiques públiques locals i la governabilitat democràtica local. A més, en tant que entitat supramunicipal, posa a disposició dels ajuntaments un catàleg de serveis amb l'afany d'enfortir les seves capacitats. L'acompanyament que des de la Diputació s'ha fet per a la creació d'instruments de planificació ha permès dotar municipis de diferents grandàries d'instruments per ordenar i orientar la seva acció de cooperació internacional i d'educació per al desenvolupament. Fins avui, ha donat suport a més de 45 processos de planificació en l'àmbit de la política pública de cooperació al desenvolupament. Aquest exercici ha permès avançar en l'enfortiment de capacitats per a l'elaboració de marcs estratègics lligats als reptes de la realitat i a les capacitats i potencialitats dels municipis.</p>

DIPUTACIÓ DE BARCELONA	<p>Així mateix, aquesta administració ha fet una aposta clara per la gestió del coneixement amb l'impuls de l'Observatori de Cooperació Descentralitzada Unió Europea-Amèrica Llatina, fundat l'any 2005 en el marc del programa URB-AL de la Comissió Europea juntament amb la Intendència de Montevideo. Així, durant els últims quinze anys, la Diputació s'ha encarregat a través de l'Observatori de sistematitzar, investigar, proposar i difondre concepcions i pràctiques de cooperació descentralitzada entre la UE i l'AL. Actualment l'Observatori és un centre de referència internacional sobre la cooperació descentralitzada.</p> <p>A més, la Direcció de Relacions Internacionals d'aquesta institució va ser la responsable de la gestió de l'Oficina de Coordinació i Orientació del Programa URB-AL III (OCO) de la Comissió Europea del 2008 al 2013, des del qual es va promoure un model de cooperació basat en el treball en xarxa, de caràcter horitzontal i entès com un procés; aquest model es continua aplicant actualment. Anteriorment va coordinar la Xarxa 12 d'URB-AL II «Ciutat i Dona» i un projecte B sobre la mateixa temàtica. També va liderar, entre els anys 2007 i 2017, la Comissió de Descentralització i Autonomia Local de l'organització mundial de Ciutats i Governos Locals Units (CGLU), que tenia com a objectiu reforçar els processos de descentralització i autonomia local amb la finalitat de millorar la governança local en totes les regions del món.</p>
RENOVACIÓ DEL MARC INSTRUMENTAL	
GOVERN BASC	<p>Destaquem la creació el 2009 d'un instrument destinat a impulsar processos de canvi organitzacional proequitat de gènere. Un instrument creat per «transformar les maneres de fer i pensar internes» de les ONG amb l'objectiu d'ajudar a promoure processos i accions que eliminin les desigualtats de gènere que es poden produir en tots els seus nivells de funcionament. És important destacar l'avaluació participativa que el Govern basc va dur a terme el 2015 i en què es van avaluar no només els impactes i les transformacions aconseguides pels processos posats en marxa per les ONG, sinó que també es va avaluar el mateix Decret regulador i les bases de la convocatòria de subvenció, de manera que es van poder incorporar criteris fonamentals que les organitzacions han de complir per accedir al finançament.</p> <p>La incorporació d'aquest nou instrument ha estat possible gràcies a la pressió del moviment feminista, de la societat civil i de la predisposició de l'Administració basca, que ha agilitzat la incorporació d'una prioritat estratègica al marc jurídic i que hi ha destinat recursos econòmics.</p>
AJUNTAMENT DE VITÒRIA-GASTEIZ	<p>Les dificultats per ampliar el mapa d'actors que intervenen en la política de cooperació són àmpliament reconegudes i els actuals instruments desincentiven, quan no la limiten, la incorporació d'aliances amb actors diversos. Per aquesta raó, l'ampliació d'actors ha de ser «induida» a través dels mecanismes de finançament i dels instruments de gestió. En aquest sentit, l'Ajuntament de Vitòria ha explorat diverses fórmules per ampliar la base de la seva cooperació municipal i superar les limitacions que impedeixen la participació d'actors no «tradicionals». Per fer-ho ha posat en marxa durant els últims anys un instrument per donar suport a estratègies d'acció internacional i programes innovadors de cooperació al desenvolupament orientats a la incorporació de nous actors, fomentar el treball en xarxa i treballar en clau de processos i des de la perspectiva de les interdependències globals.</p>
UNA COOPERACIÓ MULTIACTOR: MAPA D'AGENTS AMPLIAT	
MUNICIPI D'HERENT (BÈLGICA)	<p>El municipi belga s'ha replantejat el model de participació avançat en el diàleg multiactor organitzant un consell general que uneix tots els consells consultius municipals al voltant del tema de la sostenibilitat per dictaminar les polítiques municipals en l'àmbit del desenvolupament sostenible. Es tracta d'una iniciativa de gran interès per superar algunes de les limitacions que tradicionalment han mostrat els espais consultius i de participació de la política de cooperació. Així s'avança cap a la construcció de mecanismes de participació per a la coherència de polítiques per al desenvolupament sostenible.</p>

MUNICIPI D'ALELLA	<p>La composició de la Comissió de Cooperació Internacional, l'òrgan de participació del municipi, és un exemple per involucrar la ciutadania a l'hora de treballar a favor de la justícia social i participar en la política de cooperació. A la Comissió participen ciutadans/es que no necessàriament tenen una trajectòria lligada a la cooperació internacional, sinó que aporten la seva experiència en altres àmbits de rellevància per a la política de cooperació. Així, a més d'aprofundir en la participació ciutadana i eixamplar la base social de la política de cooperació, s'incorporen veus diverses, cosa que té un especial interès en un context de necessitat d'assumir mirades multidimensionals.</p> <p>Aquesta comissió s'encarrega de la planificació de les accions de sensibilització i de l'avaluació dels projectes de cooperació al desenvolupament que reben suport alellenc i del disseny d'estratègies per millorar la feina que fa el municipi en matèria de cooperació i solidaritat.</p>
RENOVACIÓ DE LES CONCEPCIONS DE LA POLÍTICA I LES PRÀCTIQUES TRANSVERSALES	
REGIÓ TOSCANA	<p>Un dels casos assenyalats en l'informe de l'OCDE <i>Reshaping Decentralised Development Co-operation: The Key Role of Cities and Regions for the 2030 Agenda</i> és el de la regió de la Toscana, que se centra a donar suport al desenvolupament d'activitats internacionals basades en els dos principis clau de la internacionalització responsable i la coherència de polítiques per al desenvolupament. La regió aspira a tenir un paper important en la promoció dels drets humans, entre altres coses mitjançant activitats de formació i sensibilització, la cultura de la pau i les polítiques d'integració i internacionalització.</p> <p>L'aspecte innovador es basa en la mobilització de tots els interessats locals, incloent-hi els sectors públic i privat, el món acadèmic i les associacions de municipis, i un fort èmfasi en la coherència de les polítiques.</p> <p>L'enfocament toscà del desenvolupament regional és participatiu, inclusiu i ascendent, i fomenta el diàleg, la participació dels interessats i l'intercanvi de coneixements. També és cert que en el cas de la Toscana es tracta principalment d'activitats no relacionades amb l'AOD, com l'aprenentatge <i>inter pares</i> i l'intercanvi de pràctiques reeixides, és a dir, que no estan encotillades pels requisits definits per l'OCDE, però que tenen una rellevància important per a una concepció de la cooperació descentralitzada més oberta i heterogènia.</p>
ASSOCIACIÓ DE CIUTATS I MUNICIPIS FLAMENCOS	<p>Des de l'Associació de Ciutats i Municipis Flamencs han posat de manifest el rol que poden adoptar els serveis de cooperació descentralitzada en la promoció de processos de desenvolupament multidimensionals i transnacionals i han adoptat la <i>política mundial local</i> com a visió per a les seves polítiques de cooperació.</p> <p>A través de tres àmbits d'activitat, busquen millorar la coherència de les seves accions polítiques i augmentar la seva contribució a la justícia internacional: l'adaptació dels seus procediments interns administratius (d'adquisicions, per exemple), la integració dels ODS com a marc subjacent en tots els objectius del pla de gestió municipal —transversalització— i la inclusió de la justícia internacional en la visió i missió municipals.</p>
AJUNTAMENT DE BARCELONA	<p>La redefinició en termes de política de justícia global que l'Ajuntament de Barcelona va iniciar el 2018 s'emmarca en un procés de revisió més ampli de tota la seva acció exterior.</p> <p>L'Ajuntament és conscient que és una ciutat global amb una economia creixentment internacionalitzada que deixa una empremta cada cop més important a través de la resta de polítiques (com la de contractació pública, l'energètica, la comercial, la d'acollida i migracions, l'educativa, la de promoció empresarial i el model turístic o la cultural, entre d'altres). Per aquest motiu ha desplegat actuacions de cooperació de «banda ampla» i de coherència en col·laboració amb la resta de departaments, entre les quals destaca el projecte de desplegament de criteris de drets humans en la contractació municipal.</p>

Annex V: Referències bibliogràfiques

Documents de referència

- ABDEL-MALEK, Talaat. (2015). *The global partnership for effective development cooperation: Origins, actions and future prospects*. Deutsches Institut für Entwicklungspolitik gGmbH.
- BELDA MIQUEL, Sergio; BONI ARISTIZÁBAL, Alejandra; SAÑUDO PAZOS, María Fernanda. 2016. *Hacia una cooperación internacional transformadora. Solidaridades y aprendizajes con movimientos sociales por los derechos humanos en Colombia*. Icaria Editorial.
- CARRILLO, Miguel; REBORDOSA, Manel. 2018 «Diagnòstic sobre la realitat de les polítiques de cooperació al desenvolupament de les administracions públiques i de les associacions supramunicipals de Catalunya». Agència Catalana de Cooperació al Desenvolupament. Barcelona.
- Comissió Europea. 1996. «Report on the Implementation of Decentralized Cooperation». COM(96) 70 final. Brussel·les.
- Consell Europeu, Parlament Europeu i Comissió Europea. 2017. «The New European Consensus on Development “Our World, Our Dignity, Our Future”». Joint statement by the Council and the Representatives of the Governments of the Member States meeting within the Council, the European Parliament and the European Commission (2017). Brussel·les. <https://ec.europa.eu/europeaid/sites/devco/files/european-consensus-on-development-final-20170626_en.pdf>
- COPSEY, Nathaniel; ROWE, Carolyne. 2012. «Estudio de las competencias, la financiación y las medidas tomadas por los entes locales y regionales en materia de desarrollo internacional». Comité de les Regions / Aston Centre for Europe.
- DEL HUERTO, María. 2005. «Análisis de la cooperación descentralizada local. Aportes para la construcción de un marco de referencia conceptual en el espacio de las relaciones Unión Europea-América Latina». *Anuario de la cooperación descentralizada*, 44-63.
- DELLAS, Eleni; CARIUS, Alexander; BEISHEIM, Marianne; PARNELL, Susan; MESSNER, Dirk. 2018. «Local and regional governments in the follow-up and review of global sustainability agendas». Adelphi and Cities Alliance. Berlín/Brussel·les.
- ECOSOC. 2016. «Tendencias y avances de la cooperación internacional para el desarrollo. Informe del Secretario General». E/2016/65. Nova York: Consell Econòmic i Social de les Nacions Unides.

- . 2018. «Tendencias y avances de la cooperación internacional para el desarrollo. Informe del Secretario General». E/2018/55. Nova York: Consell Econòmic i Social de les Nacions Unides.
- FERNÁNDEZ DE LOSADA, Agustí. 2017. «Shaping a new generation of decentralised cooperation. For enhanced effectiveness and accountability». CPMR i PLATFORMA. <<http://platforma-dev.eu/wp-content/uploads/2017/03/PLATFORMA-CPMR-Study-New-generation-EN.pdf>>
- Fòrum sobre l'eficàcia del desenvolupament de les OSC. 2010. «Principios de Estambul para el trabajo de las OSC como actoras del desarrollo».
- KOOIMAN, Jan. 2005. «Governar en governança». Ponència impartida en la Conferència Internacional Governança, Democràcia i Benestar Social, Institut de Governabilitat Social de Catalunya, novembre del 2003.
- La Mundial i AIETI. 2017. «Investigación y propuestas para una nueva política de desarrollo en Extremadura». <<https://cooperacionextremena2030.files.wordpress.com/2017/11/informe-investigacion-y-propuestas-para-una-nueva-politica-de-desarrollo-en-extremadura.pdf>>
- MARTÍNEZ, Ignacio. 2015. «Coherencia de políticas: una mirada a los gobiernos descentralizados». *Several authors): X Informe anual de la Plataforma*, 75-86.
- . 2017. «La cooperación vasca en el nuevo contexto internacional de desarrollo: análisis y propuestas en relación al marco de instrumentos, los agentes y los espacios de participación y diálogo». Agència Basca de Cooperació per al Desenvolupament / Universitat del País Basc. <http://www.elankidetza.euskadi.eus/contenidos/informacion/publicaciones_memorias/eu_pubmem/adjuntos/Lankidetza_Doc_05IND.pdf>
- . 2019. «La cooperación internacional ante un contexto global de cambios profundos: una mirada al caso vasco». Bilbao: Universitat del País Basc.
- MARTÍNEZ, Ignacio; SANAHUJA, José Antonio. 2009. «La agenda internacional de eficacia de la ayuda y la cooperación descentralizada de España». *Documentos de Trabajo (Fundación Carolina)*, núm. 38: 1.
- . 2012. «La cooperación descentralizada española y la eficacia de la ayuda: los desafíos de la complementariedad y la división del trabajo». A *Eficacia de la ayuda y división del trabajo: retos para la cooperación descentralizada española*, 11-34. CEIPAZ, Centre d'Educació i Investigació per a la Pau.
- MARTÍNEZ OSÉS, Pablo José. 2013. «Límites en la construcción de la Agenda Post-2015». Editorial 2015 y más. <<http://2015ymas.org/centro-de-documentacion/publicaciones/2013/1548/limites-en-la-construccion-de-la-agenda-post-2015/#.XgYmqC1DkUE>>
- MARTÍNEZ OSÉS, Pablo José; MARTÍNEZ MARTÍNEZ, Ignacio. 2016. «La agenda 2030: ¿cambiar el mundo sin cambiar la distribución del poder?» *Lanharremanak: Revista de relaciones laborales*, núm. 33: 73-102.
- Nacions Unides. 2015. «Transformar el nostre món: l'Agenda 2030 per al Desenvolupament Sostenible». <<http://www.un.org/es/comun/docs/?symbol=A/RES/70/1>>

- OECD. 2005. «Aid Extended by Local and State Governments» París: OECD. <<https://www.oecd.org/dac/stats/35935258.pdf>>
- . 2016. «The Framework for Policy Coherence for Sustainable Development - OECD». 2016. <<http://www.oecd.org/gov/pcsd/pcsd-framework.htm>>
- . 2018a. *Development Co-operation Report 2018*. <<https://www.oecd-ilibrary.org/content/publication/dcr-2018-en>>
- . 2018b. *Reshaping Decentralised Development Co-operation. The Key Role of Cities and Regions for the 2030 Agenda*. <<https://www.oecd-ilibrary.org/content/publication/9789264302914-en>>
- . 2019. «OECD Recommendation on policy coherence for sustainable development».
- OECD i PNUD. 2014. *Hacia una cooperación al desarrollo más eficaz - Informe de avance 2014*. París: Organisation for Economic Co-operation and Development. <<http://www.oecd-ilibrary.org/content/book/9789264209718-es>>
- . 2017. *Hacia una cooperación al desarrollo más eficaz - Informe de Avance 2016*. París. <<https://www.oecd.org/publications/hacia-una-cooperacion-al-desarrollo-mas-eficaz-9789264276789-es.htm>>
- PÉREZ, Aitor. 2018. «La ayuda internacional de gobiernos subnacionales y el caso particular de España», 58.
- RAWORTH, Kate. 2017. *Doughnut Economics: Seven Ways to Think Like a 21st-Century Economist*. Chelsea Green Publishing.
- SANAHUJA, José Antonio. 2013. «Las nuevas geografías de la pobreza y la desigualdad y las metas de desarrollo global post-2015». A *El reto de la democracia en un mundo en cambio: respuestas políticas y sociales*. Anuario CEIPAZ 2013-14, 61-100. CEIPAZ. <<http://eprints.sim.ucm.es/37361/1/Anuario%202013%20Sanahuja.pdf>>
- SÁNCHEZ CANO, Javier. 2016. *Els governs no centrals i les seves xarxes: anàlisi del seu rol com a actors en la governança global*. Universitat Autònoma de Barcelona. <<https://ddd.uab.cat/record/165306>>
- SEVERINO, Jean-Michel; RAY, Olivier. 2009. «The end of ODA: death and rebirth of a global public policy».
- SMITH, Jeremy. 2013. «La cooperación al desarrollo y los gobiernos locales». CIB-UCLG. <http://www.cib-uclg.org/sites/default/files/spa_book_preview_3.pdf>
- SUBIRATS, Joan. 2008. «La implementació de les polítiques públiques», a Subirats *et al.* *Anàlisi de les polítiques públiques*. Barcelona: Ariel.
- UCLG. 2018. «Local and regional action at the heart of the High Level Political Forum 2018». <<https://www.global-taskforce.org/sites/default/files/2019-03/informe%20HPLF%202018-web.pdf>>
- UCLG. 2019. «Towards the localization of the SDGs. Local and Regional Governments' report to the 2019 HLPF». <https://www.gold.uclg.org/sites/default/files/Localization_2019_EN.pdf>
- UGALDE, Alexander. 2005. «La acción exterior de los Gobiernos No Centrales en la Unión Europea ampliada».

- UNCETA, Koldo; AMIANO BONACHEA, María Iratxe; GUTIÉRREZ GOIRIA, Jorge; LABAIEN EFIGUREN, Irati; MARTÍNEZ HERRERO, María José; SABALZA BOJ, Michel; VILLENA CAMARERO, Unai; ZABALA ERRAZTI, María Idoya. 2013. «La cooperación al desarrollo de base local en Euskadi».
- UNDP. 2016. «Progreso Multidimensional: bienestar más allá del ingreso». <https://www.undp.org/content/dam/rblac/docs/Research%20and%20Publications/IDH/UNDP_RBLAC_IDH2016Final.pdf>
- UN-HABITAT. 2016. «Nova Agenda Urbana». <<http://habitat3.org/wp-content/uploads/NUA-Spanish.pdf>>
- UN-SG. 2019. «State of South-South Cooperation. Report of the Secretary General». <<https://undocs.org/en/A/74/336>>
- VERMEER, Eline. 2019. «A concise overview. How EU members states' national and regional programmes support local governments' development activities in partner countries». Brussel·les: VNG International & PLATFORMA. <http://platforma-dev.eu/wp-content/uploads/2019/05/VNG_001_publication_WEB_01a.pdf>
- VVSG. 2016. «Glocal. La traducción municipal de los objetivos de desarrollo sostenible», 2016.
- ZURBANO, Mikel; GAINZA, Xabier; BIDAURRATZAGA, Eduardo. 2014. «Interrelación local-global en los procesos de Desarrollo Humano Local». Recuperat de <<http://publicaciones.hegoa.ehu.es/uploads/pdfs/254/LocalGlobalDHL.pdf?1488539809>>

Marc estratègics

- AVCD. 2018. «IV Plan Director de Cooperación para el Desarrollo 2018-2021». Agència Basca de Cooperació per al Desenvolupament.
- Ajuntament de Barcelona. 2018. «Pla Director de Cooperación per a la Justícia Global de Barcelona 2018-2021». <https://ajuntament.barcelona.cat/relacionsinternacionalsicooperacio/sites/default/files/plan_director_cooperacion_2018-2021_cast_v.web__1.pdf>
- Ajuntament d'Esplugues de Llobregat. 2016. Pla Director de Cooperació (2016-2019).
- Ajuntament de Gavà. 2016. Pla Director de Cooperació al Desenvolupament (2016-2019).
- Ajuntament de Granollers. 2017. Pla Director de Cooperació Municipal de Granollers (2017-2020).
- Ajuntament del Prat de Llobregat. 2018. «Pla Director de Cooperació, Justícia Global, Pau i Drets Humans (2018-2023)» del Prat de Llobregat. <https://www.elprat.cat/sites/default/files/pdcelprat_def.pdf>
- . 2016. «Programa d'Actuació Municipal (PAM) 2016-2019». Últim accés: 23 de febrer del 2020. <<https://www.elprat.cat/administracio-govern-i-ciutat/programa-dactuacio-municipal-pam-2016-2019>>
- Ajuntament de Madrid. 2016. Líneas estratégicas para una política de ciudadanía global y cooperación internacional. Ayuntamiento de Madrid.

- Ajuntament de Madrid. Marco Estratégico de Ciudadanía Global y Cooperación Internacional para el Desarrollo de la Ciudad de Madrid 2018-2021.
- Ajuntament de Mataró. 2019. «Pla de mandat 2019-2023». Minisite. <https://www.mataro.cat/sites/pla-de-mandat/documents/20191211-pla-de-mandat_2019_2023_final.pdf>
- . «Pla estratègic Mataró 2022». Pàgina. Últim accés: 19 de febrer del 2020. <<https://www.mataro.cat/ca/lajuntament/mataro-2022>>
- Ajuntament de Montornès del Vallès. 2016. «Pla d'Actuació Municipal 2016-2019.pdf». <https://www.montornes.cat/fitxer/30309/Pla_d_Actuacio_Municipal_2016-2019.pdf>
- . 2018. Pla de Cooperació de Montornès del Vallès (2018-2022).
- Ajuntament de Sant Feliu de Llobregat. 2019. Pla Municipal de Cooperació per al Desenvolupament.
- Ajuntament de Santa Coloma de Gramenet. 2017. Pla Director de Cooperació i Educació per a la Transformació (2017-2020).
- Ajuntament de Sant Cugat del Vallès. 2017. Pla Director de Cooperació al Desenvolupament, Pau i Drets Humans de Sant Cugat del Vallès (2017-2021).
- Ajuntament de Sant Pere de Ribes. 2017. Pla Director de Cooperació Internacional (2017-2020).
- Ajuntament de Terrassa. 2014. Pla Director de Cooperació al Desenvolupament (2014-2020).
- Comunitat Autònoma d'Extremadura. 2018. Plan General de Cooperación Extremeña. Plan de ciudadanía global y cooperación para el desarrollo en Extremadura 2018-2021.
- Diputació de Barcelona. 2008 «Orientacions estratègiques per a l'acció internacional de la Diputació de Barcelona 2008-2011». Barcelona.
- . 2017 «Repensar la participació de la ciutadania en el món local». Barcelona.
- . 2018a «Pla Estratègic de Relacions Internacionals 2017-2020». Barcelona.
- . 2018b «Identificació d'orientacions estratègiques de cooperació al desenvolupament (diversos municipis)». Barcelona.
- Fons Català de Cooperació al Desenvolupament. 2016 «Guia metodològica per a la identificació i implementació d'accions de cooperació tècnica municipal». Barcelona.
- Generalitat de Catalunya. 2015. «Pla Director de Cooperació al Desenvolupament 2015-2018».
- . 2019. «Pla Director de Cooperació al Desenvolupament 2019-2022» <http://cooperaciocatalana.gencat.cat/web.content.continguts/02dgcd/PlaDirector/pla-director_2019-2022_maquetat.pdf>
- Junta d'Extremadura. 2018. Plan general 2018-2021. Plan de ciudadanía global y cooperación para el desarrollo en Extremadura. Recuperat de <http://www.juntaex.es/filescms/aexcid/uploaded_files/plan_general_2018-2021.pdf>

«Resolucionagenda2030.pdf». Últim accés: 19 de febrer del 2020. <<https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N15/291/93/PDF/N1529193.pdf?OpenElement>>

Documents de treball de la Diputació de Barcelona

2020. La Cooperació al Desenvolupament dels Municipis Petits i Mitjans de la Província de Barcelona: Condicionants, Reptes i Oportunitats.

Relatories:

Oficina de Cooperació al Desenvolupament. Procés de Reflexió Col·lectiva - 1a sessió: Marc Referencial. 5 de juny del 2019.

Espai de Treball en Matèria de Planificació Estratègica de Cooperació al Desenvolupament. Relatoria de la sessió I. 24 de maig del 2019.

Documents de buidatge dels Plans de Cooperació dels municipis membres del G13 realitzats per l'Àrea de Cooperació al Desenvolupament de la Diputació de Barcelona.

Normativa

Comunitat Autònoma de Catalunya

2001 «Llei 26/2001, de 31 de desembre, de cooperació al desenvolupament». BOE núm. 34, de 8 de febrer del 2002.

2003 «Llei 21/2003 del Parlament de Catalunya, de foment de la pau». BOE núm. 189, de 8 d'agost del 2003.

Estat espanyol i altres governs no estatals

1985. Llei 7/1985, de 2 d'abril, reguladora de les bases del règim local. BOE núm. 80, de 3 d'abril del 1985.

1988. 20 de gener ratificació Carta Europea d'Autonomia Local. Feta a Estrasburg el 15 d'octubre del 1985. BOE núm. 47, de 24 de febrer del 1989.

1998. Llei 23/1998, de 7 de juliol, de cooperació internacional per al desenvolupament. BOE núm. 162, de 8 de juliol del 1998.

2003. Llei 57/2003, de 16 de desembre, de mesures per a la modernització del govern local. BOE núm. 301, de 17 de desembre del 2003.

2003. Llei 38/2003, de 17 de novembre, general de subvencions. BOE núm. 276, de 18 de novembre del 2003.

2011. Constitució espanyola. Reforma constitucional del 2011. Article 135.

2013. Llei 27/2013, de 27 de desembre, de racionalització i sostenibilitat de l'Administració local. BOE núm. 312, de 30 de desembre del 2013.

2014. Llei 2/2014, de 25 de març, de l'acció i del servei exterior de l'Estat. BOE núm. 74, de 26 de març del 2014.

2017. Govern del País Basc. Decret 40/2018, 27 de març, pel qual es regulen les ajudes a entitats de cooperació per promoure processos de canvi organitzacional per equitat de gènere.

2018. Ajuntament de Vitòria-Gasteiz. BOTHA núm. 28, de 6 de març del 2019, pel qual es regulen les subvencions per a projectes de cooperació al desenvolupament.

Unió Europea

1985. Carta Europea de l'Autonomia Local. Consell d'Europa, 15 d'octubre del 1985.
1998. Reglament (CE) núm. 1659/98 del Consell, de 17 de juliol de 1998, sobre la cooperació descentralitzada.
2006. Reglament (CE) núm. 1905/2006 del Parlament Europeu i del Consell, de 18 de desembre de 2006, pel qual s'estableix un instrument de finançament de la cooperació al desenvolupament.
2009. Proposta de Reglament (UE) del Parlament Europeu i del Consell, de 21 d'abril del 2009.
2010. Proposta de Reglament (UE) del Parlament Europeu i del Consell, de 17 de març del 2010.
2009. Tractat de Lisboa, 1 de desembre del 2009.

Llocs web

- Agència Catalana de Cooperació Internacional. <<http://cooperaciocatalana.gencat.cat/ca/inici/>>
- Ajuntament de Montornès del Vallès. Últim accés: 25 de febrer del 2020. <<https://www.montornes.cat/>>
- Ajuntament del Prat de Llobregat. «Comissió El Prat Solidari». Últim accés: 23 de febrer del 2020. <<https://www.elprat.cat/persones/cooperacio-justicia-global-pau-i-drets-humans/comissio-el-prat-solidari>>
- Ajuntament de Mataró. «Organigrama Ajuntament Mataró». Últim accés: 19 de febrer del 2020. <<https://serveisweb.mataro.cat/componentsjmmt/tags/organigrama/jsp/ECOTree2.jsp?reqCode=recarregarOrganigrama&tipus=0&codipare=AJMMAT>>
- . «Pressupostos municipals del 2019». Últim accés: 19 de febrer del 2020. <<https://pressupost.mataro.cat/presupuestos/resumen/2019>>
- Confederació de Fons de Cooperació i Solidaritat. <<https://www.confederaciondefondos.org/>>
- Consell Comarcal del Vallès Oriental. «Consell Comarcal del Vallès Oriental». Consell Comarcal Vallès Oriental. Últim accés: 25 de febrer del 2020. <<http://www.vallesoriental.cat>>
- Diputació de Barcelona. <<https://www.diba.cat/es/web/ri/presentacio>>
- . Aula Virtual Diputació de Barcelona. <<https://formadiba.diba.cat/>>
- . Observatori de la cooperació descentralitzada. <<http://www.observ-ocd.org/>>
- Fons Català de Cooperació al Desenvolupament. <<https://www.fonscatala.org/ca>>
- Parlament Europeu. Fitxes temàtiques sobre la Unió Europea. El marc financer plurianual. <<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/es/sheet/29/el-marco-financiero-plurianual>>

Annex VI: Llista d'acrònims

AE	Àmbits estratègics
AEXCID	Agència Extremenya de Cooperació Internacional per al Desenvolupament
AOD	Ajuda oficial al desenvolupament
BOE	Butlletí Oficial de l'Estat
BPG	Béns públics globals
CAD	Comitè d'Ajuda al Desenvolupament
CA	Comunitats autònomes
CD	Cooperació descentralitzada
CE	Comissió Europea
CONFOCOS	Confederació de Fons de Cooperació i Solidaritat
CPDS	Coherència de Polítiques per al Desenvolupament Sostenible
DIBA	Diputació de Barcelona
ECOSOC	Consell Econòmic i Social de les Nacions Unides
EpD	Educació per al desenvolupament
EUA	Estats Units d'Amèrica
FCCD	Fons Català de Cooperació al Desenvolupament
FCD	Fòrum de Cooperació al Desenvolupament de l'ECOSOC
GL	Governos locals i subestats
ICD	Instrument de finançament de la cooperació al desenvolupament
MAEC	Ministeri d'Afers Estrangers, Unió Europea i Cooperació
MFP	Marcos financers plurianuals
MPG	Mals públics globals
NAU	Nova Agenda Urbana
NU	Nacions Unides
OCDE	Organització per a la Cooperació i el Desenvolupament Econòmic
ODM	Objectius de Desenvolupament del Mil·lenni
ODS	Objectius de Desenvolupament Sostenible
ONG	Organització no governamental
ONGD	Organització no governamental per al desenvolupament
UE	Unió Europea

Altres publicacions de la sèrie Administració Local

Eines

- 1 L'estratègia d'internacionalització del món local de la demarcació de Barcelona
- 2 Xarxes d'ambaixadors: una eina de promoció de les ciutats
- 3 Guia de bones pràctiques per a una contractació pública socialment responsable
- 4 Els municipis petits